

Traduceri de CRISTINA HĂULICĂ și ANDREI IONESCU
ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României **DURANTON-CRABOL, ANNE-MARIE**

Europa extremei drepte din 1945 pînă în zilele noastre / Anne-Marie Duranton-Crabol; trad.: Bogdan Geangalău; pref.: Sebastian Chiruță - Iași: Institutul European, 2002

200 p.; 19,5 cm - (Secolul XX, 17)

Bibliogr.

Index

ISBN 973-586-173-9

I. Geangalău, Bogdan (trad.)

II. Chiruță, Sebastian (pref.)

329.17(4)" 1945/.." _____

EUROPA EXTREMEI DREPTE

Din 1945 pînă în zilele noastre

Traducere de Bogdan Geangalău Prefață de Sebastian Chiruță

Anne-Marie Duranton-Crabol, *L'Europe de l'extreme droite*

© Editions Complexe 1991

© Institutul European Iași pentru prezenta ediție în limba română .

ISBN 973-586-173-9

PRINTED IN ROMÂNIA

INSTITUTUL EUROPEAN 2002

Tabla de materii

Prefață / 7

Abrevieri / 17

Luminile istoriografiei / 21

Gîndirea maurrasiană / 21

Vichy / 23

Regimurile fasciste / 23

După 1945: umbra Auschwitz-ului / 28 **în căutarea extremei drepte / 31**

Definiție / 32

Instrumente de analiză / 35

Clivaje / 37

De la națiunea-stat la națiunea Europa / 40

Cultura politică / 43

Referințe / 45

Organizații, aderenți, simpatizanți / 49

Relee și complicități / 53 **Marile curente de dreapta / 57**

Curentul monarhist / 57

Integrismul politic / 61

Filiera neofascistă / 63

Nostalgici și conservatori / 64 Revoluționari / 65

Noua Dreaptă / 70

Regionalism etnic / 74

Național-populism / 76 **Germania sub înaltă supraveghere / 79**

Crima și memoria / 80 - Chestiunea națională / 82
Organizațiile extremiste de tineret / 84
Perioada NPD / 85
Schimbul de generații, Neue Rechte / 88
îndrumări activiste / 91
Ascensiunea Republicanilor / 93 **Italia: ponderea MSI / 96**
Fuzionarea monarhiștilor / 96
De la qualunquism la MSI / 97
Imposibila integrare / 99
Exaltații/ 101

începuturile erei Almirante / 102 Complotul negru / 104 NuovaDestra/ 108 Perioada
post-Almirante /109 **Trei secunzi străluciți /111**
Belgia: extrema dreaptă și statul / 111
Chestiunea regală / 111
Criza colonială și mișcarea Jeune Europe / 113
Marasm economic, mobilizare anti-emigranți / 115
Granițe poroase / 117 Marea Britanie: extremismul împotriva oamenilor de culoare /119
O îndelungată marginalitate /119
Anii National Front /121
O subcultură a violenței /123 Austria și demonii trecutului / 124
Amnistiere, achitări / 124
Organizații de masă / 125
NDPI\2(
Sindromul Waldheim / 127 **Celelalte țări / 129**
Olanda: un centru xenofob/ 129
Elveția: Vigilance/ 132
Grecia: prietenii EPEN-ului / 133
Spania: tentația golpistă / 135
Portugalia: dreapta radicală în așteptare /138
Turcia: Lupii Cenușii / 140
Scandinavia: „Progresul”/ 141
Franța/ 144 **Internaționalele/ 148**
Alto-Adige sau Tirolul de Sud? / 149
Internaționale orientate spre trecut / 152
Tentativele europeniste / 155
Apostoli ai anticomunismului / 159
Activități teroriste și cooperare transnațională /161
Fanaticii revizionismului / 163
Grupul Dreptelor Europene/ 167 **Concluzie / 169 Note/ 171 Cronologie / 188**
Bibliografie selectivă /194 Indice de nume proprii / 195

PREFAȚĂ

După doisprezece ani de la prăbușirea comunismului în Europa de Est, istoria celeilalte jumătăți de continent de dincolo de Cortina de Fier este, în general, cunoscută în România. Totuși, multe amănunte privitoare la viața politică din Europa de Vest nu sînt ușor identificabile pentru nespecialiști, iar extremele sînt și mai puțin cunoscute. Dacă despre partidele comuniste vest-europene au existat scrieri și înainte și după 1989 despre extrema dreaptă se știu doar cîteva informații. Această ultimă latură a eșichierului politic din vestul continentului dintre anii 1945 și 1990 este subiectul lucrării de față.

Pînă în 1989 extrema dreaptă din Europa de Vest era în România fie trecută sub tăcere, fie descrisă în culorile cele mai negre. Traducerea acestei cărți încearcă să ofere o analiză obiectivă asupra acestui fenomen. Ea se adresează și celor care doresc să înțeleagă cauzele unor evenimente petrecute după 1990, care au în prim-plan reprezentanți ai „drepte radicale europene.

Complexitatea unui asemenea subiect este bine cunoscută, în ciuda marginalismului constant în care s-au aflat grupările de extremă dreaptă și a respingerii de către societatea civilă, mai ales în perioada imediat postbelică. În multe cazuri însă, evenimentele legate de aceste grupări au apărut pe prima pagină a ziarelor, au fost subiecte pentru dezbateri publice, nu de puține ori din cauza violențelor cu care erau asociate.

Pentru o mai bună înțelegere a fenomenului studiat, Anne-Marie Duranton-Crab'ol a menționat atît modalitățile

SEBASTIAN CHIRUȚĂ

de raportare la acesta a diferiților istorici, cit și trăsăturile caracteristice generale. Sînt indicate atît temele după care se poate clasifica extremismul de dreapta și maniera sa de exprimare, cît și prezența acestuia, mai mult sau mai puțin vizibilă, în fiecare țară componentă a blocului capitalist european.

Dacă în perioada imediat următoare celui de-al doilea război mondial dezbateră asupra extremei drepte era dominată de înfrîngerea zdrobitoare a acesteia din punct de vedere militar, politic și ideologic, totuși, treptat, s-a încercat în istoriografia perioadei găsirea unor explicații pentru situația din anii treizeci și de după război, însă originea extremismului de dreapta de după 1945 a fost căutată nu numai în perioada interbelică, ci chiar și înainte de primul război mondial. Pornind de la Acțiunea Franceză și de la monarhismul francez sau cel spaniol, trecînd prin corporatismul portughez, ajungînd la regimul fascist italian și la cel nazist, toate acestea au furnizat elemente ce au stat la baza extremei drepte postbelice. Prezentarea acestora în diferite lucrări de după 1945 a permis și abaterea la probleme contemporane autorilor, ducînd uneori la o polemică acerbă. Unii istorici au fost acuzați de o lectură relativizantă a trecutului, care favoriza o posibilă uitare a perioadei naziste, alții chiar de tendințe apologetice. Din ultima categorie amintim un autor, Andreas Hilgruber, care este prezent și în istoriografia românească, avînd o carte bine documentată despre Hitler, Carol al II-lea și mareșalul Ion Antonescu.

Autoarea încearcă să prezinte extrema dreaptă dincolo de generalizările obișnuite, dar nu dorește să dea o definiție strictă unui fenomen atît de complex. Acesta cuprinde grupări care nu sînt recunoscute nici de către dreapta și nici de către stînga. Elementul lor comun nu e numai ideologic, ci și formele de organizare, comportamentele radicale, psihologia aderenților. Dar autoarea ne avertizează că nu se poate vorbi de un bloc unitar. În cadrul extremei drepte se diferențiază neonaziștii, dar și parlamentari europeni, „vechea dreaptă” și „noua

Prefață
dreaptă ” cu o schimbare de generații cu problemele ei, ca și grupări

caracterizate de un activism vizibil alături de altele mult mai pasive. Din punct de vedere social, extremiștii de dreapta atrăgeau atît vechi nobili sau licențiați cu înaltă calificare - ca în cazul monarhismului francez sau al MSI-ului și al Noii Drepte -, cît și angajați, funcționari, muncitori calificați, într-un cuvînt întreaga paletă socială, cu o predominanță a micilor clase mijlocii, cu indivizi ce corespundeau bărbatului autoritar și individului violent.

Elementul religios este uneori comun, mai ales în mișcarea integristă, alteori însă el desparte grupările extremiste de dreapta, cum ar fi în comunitățile multiconfe-sionale. Atașamentul național este prezent în fiecare țară luată în discuție, dar în Belgia acesta este împărțit între latura valonă, cea flamandă și cea belgiană. Totodată, este menționat și un europenism inspirat din Noua Ordine nazistă ce prevedea o Europă unită, dar cu diferențe de nuanță de la o țară la alta. Cel mai bine însă, extrema dreaptă este definită de „ cultura de excludere ” prin care ea încearcă să-și învingă izolarea determinată de justiție, poliție, școală, presă, radio sau televiziune. Aceasta se exprimă și prin anumite simboluri (crucea celtică, runa lui Odăi, svastica, emblema solară, florile de crin sau ciocanul lui Thor) sau practici (scutul fascist, marșuri, pelerinaje).

Pentru o mai bună percepere a modalităților de manifestare a dreptei radicale în țările Europei democratice, autoarea împarte acest fenomen în șase „ mari curente”, -care fie continuă unele teme interbelice, fie dezvoltă altele noi: monarhismul, integrismul politic și regionalismul etnic, cu o mai mică influență, alături de neofascism, Noua Dreaptă și național-populismul, care sînt mult mai vizibile chiar și din punct de vedere electoral. Această simplă clasificare a fost realizată mai mult pentru o mai bună comparație între diferite țări și mai puțin pentru a indica granițe cu valoare absolută acolo unde trecerea aderenților de la o grupare la alta este o realitate des întîlnită.

vezi Anexa

SEBASTIAN CHIRUȚĂ

Prefață

O parte mai consistentă a cărții este rezervată prezentării evoluției extremei drepte în fiecare dintre țările vest-europene. Activitatea acesteia în Germania și Italia este dezvoltată în cîte un capitol întreg: Belgia, Marea Britanie și Austria au și ele parte de o tratare ceva mai amplă. Restul statelor sînt grupate separat, ultimul dintre ele fiind chiar Franța, deși dese referiri la situația din Hexagon sînt făcute pe parcursul întregii cărți.

Una dintre bornele care marchează organizațiile extremiste de dreapta din Germania - de fapt doar din RFG - a fost interzicerea SRP-ului în 1952, prin care elemente ale fostului Reich ar fi dorit să recucerească puterea și succesul obținut în ianuarie 1989 de către Republikaneri la alegerile regionale din Berlinul de Vest (7,5% din locurile Senatului). Intre aceste extreme putem menționa opoziția naționalistă din anii cincizeci, cu o perpetuare prin ziarul „Nation Europa” pînă la sfîrșitul anilor optzeci, dar și organizațiile de tineret ce și-au făcut simțită prezența prin unele acțiuni brutale, cum ar fi cele ale BNS-ului. Dacă acestea intră în declin la începutul anilor șazeci, aceeași perioadă cunoaște formarea unui „cartel electoral al dreptelor”, NPD-ul, care va atinge momentul de vîrf în 1968 cînd, în legătură cu evenimentele protestatare cunoscute, va obține aproape 10% din voturi la alegerile din Baden-Wurtemberg. Schimbul de generații din anii șaptezeci a permis constituirea unei mișcări, Neue Rechte, cu legături în celelalte state vest-europene, dar și ea decade

în câțiva ani.

Italia a fost un caz singular în Europa, avînd, prin intermediul MSI o prezență importantă și constantă a extremei drepte în viața politică peninsulară, cu două momente maxime: în 1972, cînd, după fuzionarea cu monarhistii, obține 9% din voturi la alegerile legislative, și în 1983, cînd, cu aproape 7% din voturi, ajungea a patra formațiune politică italiană. Aceste rezultate au fost obținute sub conducerea lui Giorgio Almirante, președinte al Mișcării din 1969 pînă în 1988, fost director al unui cotidian fascist. El a îmbinat participarea la alegeri cu o atitudine ce a

10

favorizat un atac direct asupra democrației. Este vorba despre terorismul negru, cu un vîrf al actelor de violență politică între 1969 și 1975, care, asemănător cu cel roșu, s-a manifestat și în anii optzeci. Multe dintre aceste acțiuni au fost atribuite unor grupări ce gravitau în jurul MSI-ului. Totuși, justiția nu a putut întotdeauna să ofere rezultate concrete, deși unele procese au arătat chiar legături ale extremei drepte cu Mafia. Și Italia a cunoscut o Nuova Destra, constituită în 1977, desprinsă din MSI și apropiată de Noua Dreaptă franceză. La sfîrșitul anilor optzeci, după moartea lui Almirante, MSI-ul era în pierdere de audiență.

Dacă în Belgia au existat anumite particularități ale extremismului de dreapta, cum ar fi atitudinea față de problema regală sau rivalitățile între facțiunile francofone și cele de limbă olandeză, totodată au fost puse în evidență și elemente similare cu situația din alte țări europene, dacă ne referim doar la efectele decolonizării, la acțiunile xenofobe anti-emigranți sau la legăturile extremei drepte valone cu mișcarea Jeune Europe. Trebuie amintită însă și bunăvoința autorităților belgiene, sub conducerea prim-ministrului social-creștin Paul Vauden Boeynants, pentru unele cercuri extremiste, asemănătoare cu atitudinea unei părți a poliției franceze față de terorismul OAS-ului sau a unei părți a celei italiene față de franchism.

Prezentă și în celelalte state vest-europene, problema emigranților a fost pusă imediat după al doilea război mondial și în Marea Britanie, violențele împotriva acestora, ca și antisemitismul fiind caracteristice unor grupări extremiste engleze. Insulele britanice arată atît fațeta unor incidente rasiale în număr mai mare decît în Franța și RFG. cît și unele victorii electorale pasagere la alegeri regionale sau locale, cum ar fi cele 18% din voturi obținute de National Front la periferia Londrei în 1977.

Extrema dreaptă austriacă postbelică a fost influențată, ca și cea germană, de măsurile de amnistiere ale foștilor membri ai partidului nazist și ai SS-ului, dar și de dizolvarea unor grupări din cauza propagandei pentru o Germanie mare. Însă momentele de vîrf ale acestor organi-

11

L

SEBASTIAN CHIRUȚĂ

zații sînt reprezentate de candidatura fostului secretar general al ONU între 1971 și 1981, Kurt Waldheim, deși existau unele semne de întrebare referitoare la trecutul său, în alegerile prezidențiale din 1986, de alegerea lui Jorg Heider ca guvernator al provinciei Carintia în 1989 și de cele 17% din voturi de la alegerile legislative din octombrie 1990.

In ceea ce privește celelalte țări ce fac parte din civilizația vest-europeană, deși autoarea nu insistă asupra acestui aspect, se poate constata o separare între statele care au trecut printr-o perioadă de dictatură militară în care dreapta radicală a fost la conducere - Spania, Portugalia, Turcia, Grecia - și cele care au

cunoscut doar binefacerile democrației după al doilea război mondial. Prezența cea mai semnificativă a extremei drepte în Olanda a fost Centru-partij, organizație întemeiată în 1980, care a obținut însă doar cîte un loc în Parlament la alegerile din 1982 și 1989. Elveția a avut o dreaptă mai mult ultraconservatoare, care s-a implicat în problema refugiaților, fiind organizat în 1970 chiar un referendum prin care s-a respins doar cu 54% dintre votanți limitarea numărului de străini la 10% din populația țării. Specificul dreptei radicale din Scandinavia se circumscrie unui așa-numit izolaționism, susținut de campanii pentru respingerea aderării Norvegiei la CEE, de manifestații anti-emigranți, dar și de o prezență parlamentară - 16% din voturi în Danemarca în 1973 și 13% în Norvegia în 1989. Situația a fost diferită în Grecia, unde victoria anticomunistă din războiul civil dintre 1946 și 1949 a fost urmată de dictatura coloneilor din perioada 1967-1974, dar după instaurarea democrației extrema dreaptă nu a mai reușit să obțină decît un rezultat de aproximativ 7% din voturi la alegerile din 1977 sau un loc în legislativul european în 1984. Spania postfranchistă a cunoscut și ea urmările unei dictaturi militare, cu o armată, poliție și administrație prea puțin epurate, cu una dintre cele mai dure grupări europene de extremă dreaptă, CEDADE, și cu o încercare eșuată de puci militar în 1981. Aceeași situație apare și în Portugalia,

12

Prefață

unde, după răsturnarea salazarismului în 1974, timp de un an extrema dreaptă a încercat, fără rezultat, să obțină puterea tot printr-un puci. Deși a avut cîteva locuri în Adunarea Constituantă, priza sa în rîndul opiniei publice a fost destul de redusă. Violențele provocate de grupările radicale de dreapta din Turcia au dus în 1971 și 1980 la intervenția armatei, printre acestea se număra și MHP, a cărei organizație de tineret - Lupii Cenușii -, cu multe atentate interne la activ, a fost implicată și în tentativa de asasinare a papei Ioan Paul al II-lea din 1981. Extrema dreaptă din Franța, deși e recunoscută de autoare ca fiind una dintre principalele drepte radicale europene, alături de acelea germană și italiană, a fost tratată mai puțin amplu decît celelalte două, posibil datorită convingerii că publicul francez este familiarizat cu viața politică din Hexagon. Totuși, sînt indicate cîteva elemente de referință. A rămas o mișcare „ultramajoritară și desconsiderată”, în mare parte datorită gaullismului, deși a continuat o lungă tradiție antisemită și intelectuală. Scurtul succes din perioada conflictului din Algeria, urmat imediat de un eșec dureros, a paralizat-o și mai mult, însă doar pînă la apariția pe plan electoral, în 1983, a Frontului Național condus de Jean-Marie Le Pen, lider al național-populismului. În comparație cu celelalte grupări europene, FN-ul a realizat cel mai mare scor electoral la alegerile locale de la Dreux, în decembrie 1989 - 60% - deși în condițiile unui absenteism record. Pentru a reda un tablou cit mai complet al extremei drepte, apare și descrierea așa-numitelor Internaționale, care însă nu pot fi comparate cu cele de la stînga eșichierului politic în ceea ce privește coeziunea, mai ales cînd intervin unele probleme controversate, cum ar fi aceea a regiunii ce face parte din Italia și care este numită de austrieci Tirolul de Sud, iar în peninsula poartă denumirea de Alto-Adige. Au existat și elemente care au dus la apropierea grupărilor extremiste de dreapta, dovadă fiind organizarea unui congres care reunea încă din 1951, foști colaboraționiști, la Malmö, unde apare Mișcarea Socială

13

SEBASTIAN CHIRUȚĂ

Europeană. Din ea s-a desprins în 1957 Noua Ordine Europeană, care încă mai exista în 1990. „Cea mai mare adunare internațională” a extremei drepte, care a adunat circa 700 de reprezentanți ai tuturor grupărilor europene importante, a

fost cea de la Miinchen din septembrie 1972 din timpul Jocurilor Olimpice, dar care nu a avut însă efecte palpabile.

Printre alte elemente care au strâns legăturile dintre diferite grupări ale dreptei radicale a fost și ajutorul trans-frontalier acordat în cazul unor atacuri teroriste (vezi exemplul OAS-ului francez), dar și susținerea revizionismului în sensul apărării celui de-al treilea Reich și al minimalizării sau chiar al negării crimelor naziste (vezi exemplul grupării veteranilor SS-Hiag).

O altă trăsătură caracteristică a fost încercarea de a obține o oricât de mică prezență electorală. Astfel devine explicabilă și prezența grupărilor de extremă dreaptă în Parlamentul European. Dacă în primele alegeri cu sufragiu universal din 1979 doar MSI-ul a avut patru deputați, în 1984 s-a format chiar Grupul Dreptelor Europene, condus de Jean-Marie Le Pen, cu zece membri din partea Frontului Național francez, cinci ai MSI-ului și un reprezentant grec al EPEN. În 1989, numărul parlamentarilor de extremă dreaptă a crescut la 21, dar în luna decembrie a aceluiași an s-a produs și ridicarea imunității deputatului Le Pen, urmată de o alta peste câteva luni.

Interesantă pentru cititorul român este și menționarea extremei drepte românești interbelice. Corneliu Zelea Codreanu este considerat un simbol al colaboraționismului pentru extrema radicală europeană postbelică, alături de francezul Pierre Drieu La Rochelle. Garda de Fier era și ea un model, alături de Falangă și SS, al unui „ Ordin" mistic format din oameni superiori, așa cum îl descriu lucrările filosofului italian Julius Evola. Gustul pentru mituri și evocarea unei lumi ierarhizate apare și la un alt italian, Franco Freda, care prin editura sa, AR, din Padova, ridică în slăvi Garda de Fier românească,

Prefață

făcea apologia mitologiei indoeuropene, a războiului sfânt islamic și acuza puterea pluto-iudaisinului.

Perioada tratată în prezenta lucrare corespunde în mare războiului rece, fapt care a influențat și evoluția extremei drepte europene. Multe din aceste grupări au avut ca principală trăsătură anticomunismul. Acest context a fost răspunzător și pentru amnistierile și achitările unor foști naziști în Germania și Austria, dar și în Italia sau Franța, ceea ce a permis cristalizarea primelor organizații în perioada imediat postbelică. Conflictul dintre cele două blocuri mondiale a marcat inclusiv Internaționalele de dreapta. Dacă unele erau deschise anticomuniste, cum era WACL, sprijinită de CIA, altele susțineau ideea unei Europe conservatoare unite, dar independente față de cele două superputeri, de exemplu Jeune Europe, înființată în 1950 și cu ramificații în aproape toate țările din vestul continentului. Anne-Marie Duranton-Crabol prezintă extrema dreaptă din a doua jumătate a secolului al XX-lea pînă „în zilele noastre", adică pînă în 1990. Între acest an și cel al publicării acestei traduceri, dreapta radicală europeană a evoluat în noul context al căderii Cortinei de Fier. A crescut importanța problemei refugiaților față de perioada de dinainte de 1989. pe care autoarea o consideră ca o posibilă cauză a ridicării dreptei europene și mai ales a celei naționaliste austriece, ceea ce s-a și petrecut. Reprezentantul acesteia, Jorg Haider, a intrat într-o coaliție ce a ajuns în anul 2000 la conducerea Austriei, realizare însoțită de scandalul mediatic implicit. Dacă situația din Franța sau Germania nu permite o comparație cu performanța indicată mai sus, în Italia, MSI-ul, sub conducerea lui Gianfranco Fini, și-a schimbat denumirea în Alianța Națională și, alături de Liga Nordului și de partidul Forza Italia al lui Silvio Berlusconi, a câștigat alegerile din 1994 în cadrul acestei coaliții de dreapta.

În final, revenind la lucrarea propriu-zisă. trebuie să avertizăm cititorul că autoarea a trebuit să treacă peste inerentele limite ce pot apărea într-o carte ce tratează o perioadă atît de recentă. În acest sens, a folosit o bogată biblio-

14

15

SEBASTIAN CHIRUȚĂ

grafie (vezi și aparatul critic), inclusiv un raport al unei comisii de anchetă a Parlamentului European din 1985 ce a avut ca subiect evoluția nazismului și a rasismului. Datorită faptului că în întreaga scriere apar numeroase abrevieri ale unor partide, cluburi sau cercuri politice, nu numai de extremă dreaptă, dar și de alte orientări, am considerat necesară întocmirea unei Anexe cu aceste organizații și cu țara lor de origine pentru o mai ușoară utilizare a prezentei cărți.

Evoluția extremei drepte între anii 1945 și 1990 nu a reprezentat un element-cheie al vieții politice vest-europene.

Deși au existat unele reușite, acestea au fost însă trecătoare, condiționate de un anumit context politic sau economic. Prezența sa într-o democrație este însă firească, și trebuie ținut cont de acest fapt pentru o mai bună analiză a unui eventual succes sau eșec. O privire obiectivă, de ansamblu asupra dreptei radicale permite cititorului român completarea imaginii unei societăți europene cu avantajele și primejdiile sale, nu neapărat perfectă, dar măcar perfectibilă.

SEBASTIAN CHIRUȚĂ

16

AU . .

Abrevieri grupări, partide, cluburi sau cercuri politice

Acolo unde numele țării nu este trecut, organizațiile sînt prezente în mai multe state europene.

AN-Avangarda Nazionale (Avangarda Națională), Italia ANR-Aktion Neue Rechte (Acțiunea Noua Dreaptă), Germania ANS-Aktionsfront Nazionaler Sozialisten (Frontul de Acțiune al

Național-socialiștilor), Germania BAS-Befreiungsausschuss Siidtirol (Comitetul de Eliberare a Tiro-

lului de Sud), Austria

BDS-Bund Deutscher Solidaristen (Uniunea Solidaristilor Germani), Germania BHJ-Bund Heimattreuer Jugend (Asociația Tineretului Patriot),

Germania

BIB-Berg Isel-Bund (Uniunea din Berg Isel), Austria BNP-British National Party (Partidul Național Britanic), Marea

Britanie BNS-Bund Nationaler Studenten (Liga Studenților Naționaliști),

Germania BUF-British Union of Fascists (Uniunea Britanică a Fasciștilor),

Marea Britanie

CABDA-Comite pour la Defense des Belges en Afrique, (Comitetul de Acțiune pentru Apărarea Belgienilor în Africa), Belgia CDU-Uniunea Creștin-Democrată, Germania

CEDADE-Circulo Espanol de Amigos de Europa, Spania CEPIC-Centre politique des independants et cadres chretiens (Centrul politic al independenților și al cadrelor creștine), Belgia CESPS-Centre d'etudes superieures de psychologie sociale (Centrul de studii superioare de psihologie socială), Franța

17

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

CISNAL-Conferenza Italiana Sindicati Nazionali Lavoratori (Conferința Italiană a Sindicatelor Naționale Muncitorești), Italia CNIP-Centre National des independants et paysans (Centrul

National al Independenților și Țăranilor), Franța CSU-Uniunea Creștin Socială,

Germania CTIM-Comitato tricolore per gli Italiani nel Mondo, Italia DC-Democrația

creștină. Italia DESG-Deutsch-Europäische Studiengesellschaft (Asociația pentru studii germano-europene), Germania DRP-Deutsche Reichspartei (Partidul Imperiului German),

Germania DVU-Deutsche Volksunion (Uniunea Poporului German),
 Germania
 ENEK-Mișcarea Națională Unită, Grecia EPEN-Uniunea Politică Națională, Grecia FAR-Fasci di Azione Rivoluzionaria, Italia FANE-Federation d'action nationale europeene (Federația de Acțiune Națională Europeană), Franța FDP-Freie Demokratische Partei (Partidul Liberal Democrat),
 Germania
 FEP-Avangarda Națională Studențească, Grecia FPO-Freiheitliche Partei Österreichs (Partidul Liberal Austriac),
 Austria
 FUAN-Fronte Universitario d'Azione Nazionale (Frontul Universitar de Acțiune Națională), Italia GAJ-Groupe Action Jeunesse (Grupul de Acțiune al Tineretului),
 Franța
 GNR-Grupări național-revoluționare, Franța GRECE-Groupement de recherche et d'etudes sur la civilisation europeenne, (Grupul de cercetări și studii asupra civilizației europene, Franța HIAG-Hilt'sgemeinschaft aut" Gegenseitigkeit der Waffen SS (Asociația de înțajutorare reciprocă a Waffen SS), Germania JN-Die Jungen nationaldemokraten (Tineretul Național- democrat),
 Germania
 K4A-Miscarea din 4 August, Grecia LEL-League of Empire Loyalists, Marea Britanie
 MAC-Mouvement d'Action civique (Mișcarea de Acțiune Civică), Franța

18

Europa extremei drepte

MAN-Movimento d'Acção Nacional (Mișcarea de Acțiune Națională), Portugalia MHP-Partidul Acțiunii Naționale, Turcia MPON-Movimento Politico Ordine Nuovo (Mișcarea Politică Noua Ordine), Italia
 MSE-Mișcarea Socială Europeană, internațională MSF-Mouvement Solidariste francais (Mișcarea Solidaristă Franceză), Franța
 MSI-Movimento Sociale Italiano (Mișcarea Socială Italiană), Italia MSI (Movimento Sociale Italiano) sau MSI-DN (MSI- Dreapta Națională), Italia
 NAR-Nouvelle Action Royaliste (Noua Acțiune Regalistă), Franța NAR-Nuclei Armați Rivoluzionari (Nucleele Armate Revoluționare); Italia NDP-National-demokratische Partei (Partidul Național-Democrat);
 Austria
 NF-National Front (Frontul Național); Marea Britanie NOE-Noua Ordine Europeană
 NPD-Nationaldemokratische Partei Deutschlands (Partidul Național Democrat din Germania), Germania NTS-Narodno Trudovoi Soiuz (Unitatea Populară a Muncii), refugiați de origine rusă. NVU-Nederlandse Volksunie (Uniunea Poporului Olandez), Olanda OAS-Organisation armee secrete (Organizația Armată Secretă).
 Franța
 ON-Ordine Nuovo (Noua Ordine), Italia PFN-Parti des forces nouvelles (Partidul Forțelor Noi). Franța PPM-Partido Popular Monarquico (Partidul Popular Monarhist). Portugalia SDV/NRAO-Sache des Volkes/Nationalrevolutionäre Aufbanorganisation (Cauza Poporului/Organizația Național Revoluționară de Reconstrucție), Germania SORBE-Sozialorganische Ordnungs Bewegung Europas (Mișcarea Europeană a Ordinii Social-Organice); SRP- Sozialistische Reichspartci (Partidul Socialist al Reichului),
 Germania SVB-Solidaristische Volksbewegung (Mișcarea Solidaristă Populară), Germania

19

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL
 SVP-Siidtirole volkspartei (Partidul Popular din Tirolul de Sud), Italia
 UM-Union Movement, Marea Britanie
 VMO-Vlaamse Militantenorde sau Militanten organisatie (Ordinul Militant Flamand).

Belgia

VSBD/PdA-Volkssozialistische Bewegung Deutschlands/Partei der Arbeit (Mișcarea Socialistă Populară Germană/Partidul Muncii); Germania

WACL-World Anticomunist League (Liga Mondială Anticomunistă), internațională

WUNS-World Union of National - Socialists (Uniunea Mondială a Național-Socialiștilor), internațională.

•

20

I

LUMINILE ISTORIOGRAFIEI

Ne-am refugiat mai întâi în tăcere, ca pentru a șterge indescriptibila oroare a genocidului. Ajutați de războiul rece, am lăsat să se instaureze un univers bipolar, construit pe cupluri de contrarii - fascism/antifascism, colaboraționism/rezistență - sau de asemănări, fascism/stalinism, reunite prin apartenența lor comună la totalitarism. A mai trebuit să treacă cel puțin zece ani de la sfârșitul conflictului, și, sub anumite aspecte, chiar mai mult de două decenii, pentru a se întreprinde o cercetare, cu reflexe ce se propagă pînă la începutul secolului al XX-lea și ale cărei concluzii continuă să stîrnească controverse.

Gîndirea maurrasiană

Influența dreptei contrarevoluționare franceze depășește cu mult perimetrul hexagonului. Întrupată în Liga Acțiunii Franceze, născută din Afacerea Dreyfus, doctrina

* Charles Maurras, scriitor și om politic francez, născut la Martigues (1868-1952). Monarhist și dușman declarat al lui Dreyfus, el a devenit, începînd din 1899, lăncetă de fier a naționalismului integrist și neoregalismului antiparlamentar. Agnosticismul său și folosirea Bisericii catolice drept o Biserică a ordinii au condus la condamnarea Acțiunii Franceze de către Roma în 1926. Aderînd la regimul de la Vichy, a fost condamnat în 1945 la închisoare pe viață. Din opera sa scrisă trebuie menționate: *Anchetă asupra monarhiei* (1900-1909), *Viitorul inteligenței* (1905). A făcut parte din Academia Franceză, din care a fost exclus în 1945.

21

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

sa se înrădăcinează în curentul iraționalist, antiscientist, care s-a dezvoltat în ultimul sfert al veacului al XIX-lea, punînd sub semnul întrebării moștenirea Luminilor și a Revoluției, exaltînd instinctul, forțele vieții, afectivitatea. Istoricul israe-lian Zeev Sternhell evocă cu mult talent¹ toate componentele acestui curent pentru a veni în sprijinul unei teze mai controversate, conform căreia matricea fascismului european trebuie căutată în Franța². Pînă la urmă, acest

demers a avut cel puțin marele merit de a fi suscitât o adevărată meditație privind conceptele fascismului și prefascismului.

Cu toate acestea, Acțiunea Franceză nu se limitează doar la exaltarea iraționalului: sub îndrumarea lui Charles Maurras, instinctivitatea este ponderată de către pozitivism, agnosticismul se unește cu tradiționalismul catolic. Doctrina naționalismului integrist s-a orientat deci spre un monarhism prezentat drept o opțiune rațională și salvatoare, care asociază repulsia față de democrația parlamentară cu ura *anti-Franței*, respectul empiric datorat Bisericii în cadrul catolicismului de stat și celebrarea societății ierarhizate, moștenitoare a unei îndelungate istorii.

Doctrina Acțiunii Franceze a influențat monarhismul spaniol al anilor '30: de aici și-a extras generalul Franco ideile sale conservatoare și autoritare, mai degrabă decât din impulsurile fasciste ale Falangei. În ceea ce-l privește pe Salazar, el concepea noul stat drept *un corporatism de asociere*, sprijinit de valorile tradiționale ale familiei și ale comunităților religioase, cu un partid unic total dependent de stat. Orientată spre trecut, dictatura naționalistă portugheză îi era tributară pe deplin gândirii maurrasiene care, încă de la începutul secolului, impregna cercurile de intelectuali catolici, numite cercuri democrate creștine, frecventate de tânărul Antonio Oliveira Salazar.

Vichy

Am putea oare crea o opoziție între prima perioadă de la Vichy, cea a lui Petain, în decursul căreia s-a încarnat de asemenea și gândirea maurrasiană, și cea de-a doua, a lui Laval, care deviază către fascism și colaboraționism? Trebuie să recunoaștem că această versiune, susținută îndeosebi de istoricul Robert Aron în lucrarea sa *Histoire de Vichy* (1954), nu mai este acceptabilă de acum înainte. Atrăgând revoluția națională spre conservatorism și „dublu joc” Petain/de Gaulle, o asemenea interpretare ascunde diversitatea componentelor - conservatori și revoluționari fas-cizanți, tradiționaliști și moderniști, oameni de dreapta majoritari, dar și oameni de stînga - ale căror raporturi de forță ritmează evoluțiile regimului. Teza lui Robert Aron este de asemenea dezmințită și de dezvăluirile privitoare la implicarea precoce a statului francez în colaborarea cu nemții în numele rațiunii de stat și al unei logici naționaliste, prin care s-a străduit mult timp să păstreze comanda în privința *chestiunii evreiești*. În ceea ce privește distincția între cele două perioade Vichy, aceasta nu ar putea să reflecte nici antagonismul dintre Petain și Laval, pe care nimic nu l-ar putea susține, și nici să demonstreze că o prăpastie desparte cele două perioade: formele fascizante din 1944 existau în mod virtual încă de la începuturi, și este mai bine să abordăm studiul acestora' în termenii agravării lor.

Regimurile fasciste

Fără a reuși încă să potolească amintirea îndurerată a francezilor⁴, cunoașterea perioadei Vichy s-a complicat și s-a nuanțat, înscriindu-se în același timp într-o istorie mai îndelungată, aceea a *războaielor franco-franceze*, în cadrul

22

23

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

cărora această perioadă constituie o culme. Cu toate acestea, jocurile nu erau încă făcute în anii '30: dacă persoane nonconformiste au fost atrase în *cîmpul magnetic* al regimurilor fasciste, nici *deriva* cîtorva indivizi veniți din partea **stîngii**⁵, nici simpatiile inițiale ale oamenilor politici sau ale intelectualilor pentru regimul de la Vichy nu ne autorizează să le aplicăm retrospectiv termenul de „fasciști”.

Dar ce este fascismul? O dată cu trecerea timpului, utilizarea acestui concept s-a

restrîns, din fericire. El desemnează partidele sau regimurile care, născute în împrejurările ce au ca punct de reper primul război mondial, revoluția bolșevică sau criza din anii '30, au un ansamblu de caracteristici comune. Pe de altă parte, o dată cu respingerea marxismului și a liberalismului democratic, intenția naționalistă este aici esențială. Referindu-se la popor ca la o totalitate, fascismul îl organizează după un sistem ierarhic, dominat de un conducător și întrupat într-un partid unic; în acest scop, el pretinde că mobilizează indivizii, îi integrează într-o comunitate unitară, prin constrângere sau printr-o adeziune de tip mistic. De aceea trebuie să distingem cu mare grijă nuanțele care diferențiază fascismul radical, de dinaintea preluării puterii, de fascismul-regim, silit să facă unele compromisuri.

Analizînd cazul Italiei, Renzo De Felice a arătat în ce măsură cultura acestei țări, departe de a fi străină fascismului, formează suportul pe care acesta s-a constituit. În viziunea sa, prima etapă se înscrie într-o tradiție a naționalismului de stînga, care merge de la Mazzini la interven-**ționism**; Mussolini însuși este un produs al curentului anar-hizant, curent foarte bine reprezentat în cadrul socialismului italian. În ceea ce privește fascismul-regim, el nu a făcut obiectul nici unei respingeri în masă, ba chiar s-a bucurat de un consens, perceptibil cel puțin între 1930 și 1936, în jurul *Noii halii*, al acordurilor de la Lateran, al războaielor economice, al măsurilor de protecție socială și în cazul războiului din Etiopia. În sfîrșit, De Felice consideră accentuarea for-

24

Europa extremei drepte

melor totalitare începînd din 1936 drept o realitate autohtonă și nu o imitație a aliatului german: dorința de modelare a omului fascist îi pare a fi o întoarcere la izvoare, regimul eliberîndu-se de înclinațiile burgheze cu care se obișnuise din grija de a menaja vechea clasă conducătoare⁶.

Dacă fascismul este propriu Italiei, nazismul reprezintă o specificitate a Germaniei? Istoricul Enzo Collotti a susținut recent că cele două regimuri s-au inspirat dintr-unul și același model⁷. În spatele acestei întrebări privitoare la diferențe, nu a încetat nici o clipă să se profileze chestiunea genocidului, orice analiză care elimină distincțiile avînd drept efect reducerea importanței holocaustului. Care este deci abordarea școlii germane?

întreprinsă în anii '50⁸, cercetarea asupra trecutului a dat naștere la trei lucrări majore. Analiza fenomenologică a lui Ernst Nolte, *Fascismul în epoca sa* (1963), a reținut atenția cercetătorilor francezi, în măsura în care ea înglobează Acțiunea Franceză în categoria fascismului, caracterizat prin interacțiunea dintre o ideologie și o practică. Fiind în același timp organizare, stil și impuls director, practica se leagă în mod strîns de ideologie, constituind un răspuns la întrebările puse de *epoca războaielor mondiale* și îndeplinind o funcție identificatoare prin intermediul dezvoltării unui antimarxism foarte viu. Dimpotrivă, *Dictatura germană* a lui Karl Dietrich Bracher (1969) pune accentul pe specificitatea germană. Istoricul își propunea studiul circumstanțelor istorice favorabile apariției nazismului și remarcă aptitudinea partidului pentru gruparea celor mai diverse fracțiuni ale societății. El subliniază influența hotărîtoare a lui Hitler, fie că era vorba despre îndoctrinarea populației sau despre organizarea persecutării rasiale, recunoscînd în același timp că autoritatea absolută a Fihrerului nu funcționa întotdeauna la cote maxime din cauza inflației de conducători locali. În privința chestiunii genocidului, orientarea acestei lucrări se înscrie deci pe linia pe care o numim intenționalistă. Fără a se înde-

25

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

părta de reflecția asupra barbariei naziste, funcționalismul, introdus de lucrarea

lui Martin Broszat ***Statul hitlerist*** (1969), dă o explicație diferită⁹.

Ca și De Felice în cazul Italiei, M. Broszat se interesează de consensul realizat în jurul regimului nazist, fondat pe succese economice și diplomatice a căror importanță K.D. Bracher o minimizează. Dar ceea ce se străduiește el să arate în primul rînd este că imaginea unei puteri monolitice nu corespunde materialității funcționării statului, haotic și instabil din cauza divergențelor dintre elitele conservatoare și cele revoluționare, cărora Hitler le asigura integrarea. Foarte importantă pentru că, asemenea lui *Behemoth* a lui Neumann (1942), ea dă socoteală de complexitatea nazismului, analiza funcțională își arată limitele atunci cînd este vorba despre explicarea genocidului. Cu cît Fiihrerul reduce facultatea reală de integrare, cu atît se dezvoltă mai mult mitul Fiihrerului: după M. Broszat, antrenat de logica internă a sistemului, Hitler ar fi ajuns să pună în practică ideologia rasistă cu scopul de a da o oarecare consistență mitului.

În cadrul *certei istoricilor* care marchează anii '80 în RFG¹⁰, sub dublul semn al pasiunii și al suspiciunii, funcționaliștii se găsesc la locul potrivit. M. Broszat, al cărui demers a facilitat o *lectură relativizantă* a trecutului (P. Burrin), pledează în favoarea unei *istoricizări a nazismului* care pune într-un mod foarte pregnant problema continuității în istoria germană. Filosoful Jurgen Habermas vede în aceasta o oarecare complezență vizavi de perioada nazistă și se neliniștește din cauza unei posibile istoricizări amenințate de pecetea uitării. Cu atît mai mult el este determinat să denunțe *tendințele apologetice* din operele recente ale lui Ernst Nolte și Andreas Hillgriber. Referirea la totalitarism îi determină, în cele din urmă, pe acești intelectuali să minimizeze caracterul specific al nazismului, ba chiar, în cazul lui Nolte, să deducă din anterioritatea Gulagului că exterminările comuniste au putut servi drept model sau chiar drept factor declanșator pentru exterminările naziste, clasa și rasa jucînd un rol identic. K. D. Bracher atenționează: *Nu se poate fonda pe baza comparațiilor nici o apologetică națională, nici o apologetică socialistă.*

Astfel, teoretic axată pe dubla singularitate a nazismului în relația sa cu istoria Germaniei și cu totalitarismul stalinist, *cearta istoricilor* deviază de fapt către chestiunea identității naționale în deceniul al optulea, ceea ce o face să fie aprinsă și sterilă în același timp. Ea facilitează mai puțin cunoașterea Germaniei naziste decît pe cea a Republicii federale, în timp ce, aflată din nou la putere, coaliția CDU-CSU se străduiește să unifice opinia publică asupra temei deculpabilizării; ea spune mai puține despre anii negri decît despre memoria acestui trecut, încetoșată de înfruntarea germano-nemțească.

Pentru a ocoli acest blocaj, vom face observația că istoriografia nu se mai mulțumește cu cuplul evrei/naziști. Dacă acesta rămîne central", și alte piste se deschid, așa cum anunță titlul lucrării *Qui savait quoi?:* difuzată de către conducătorii evrei și de guvernul polonez aflat în exil, informația a ajuns atît la Vichy, cît și la Aliați¹². Se găsesc explicații variate pentru relativa lor lipsă de reacție¹³: dorința de protejare a intereselor britanice în Palestina pentru Foreign Office, teama de a trebui să modifice legile cotelor pentru Departamentul de Stat. dorința lui Roosevelt de a nu trezi un antisemitism latent în rîndul opiniei publice americane, angajarea sovieticilor într-un război total care nu face distincția dintre evrei și celelalte victime ale militarismului german. Cu toate acestea, neînțelegerea profundă a naturii și amplitudinii genocidului constituie un element esențial care, dacă nu scuză nimic, îi arată foarte bine slăbiciunile. *A Ști nu ajunge:* această observație a lui Andre Kaspi i s-ar potrivi bine Comitetului Internațional al Crucii Roșii, paralizat în special de refuzul de a aplica evreilor categorii rasiale străine de idealul său umanitar ¹⁴.

După 1945: umbra Auschwitz-ului

Ce învățăminte să tragem din acest scurt survol istoriografie? Diferențele de context fac apriori comparațiile precare, în asemenea măsură peisajul creat de anul 1945 este tulbure. Extrema dreaptă a suferit o înfrângere zdrobitoare, din punct de vedere militar, politic, ideologic. Umbra Auschwitz-ului se întinde asupra acestui domeniu. Colaboraționismul este condamnat, epurarea îi vine de hac. Redusă la niște trupe slabe, dreapta extremistă nu va înceta deloc să se simtă marginalizată și respinsă, în timp ce triumfă fie certitudinile născute dintr-o unanimitate a rezistenței sau antifascistă - în cadrul unei istorii parțial rescrise - fie, ca în Germania, uitarea patologică, sub forma acelor *tabuuri inexplicate și interdicții impenetrabile* care vor condiționa mult timp generația născută în timpul războiului¹⁵. Nu este deci deloc oportun să vorbim despre „răzvrătire”, cu tot ceea ce aceasta ar presupune în materie de continuitate, când, iată, conjunctura în care fascismul s-a putut naște și dezvolta a dispărut deja. Chiar și termenul reofascism (sau nazism) va ajunge să fie utilizat cu precauție: dacă el este o certitudine extrasă din istoriografie, aceasta se explică prin faptul că apelativele atotcuprinzătoare, explicațiile liniare întunecă înțelegerea unui fenomen căruia unii refuză să-i analizeze în mod minuțios manifestările, bănuind că ar exista acolo vreo complexitate secretă.

O dezbatere înflăcărată îi pune pe intelectuali în opoziție în privința unei perioade vechi de o jumătate de secol; iată ceea ce îndeamnă la o deosebită prudență în tratarea deceniilor mai recente: aceasta este cea de-a doua învățătură. Reiese deci cu atît mai pregnant faptul că extrema dreaptă de după război face obiectul unor aprecieri opuse în privința potențialului și a influenței sale.

În 1970, Jacques Nobecourt nu pune mare preț pe combativitatea MSI-ului (Movimento Sociale Italiano): „Pe moment, el pare să fie pentru NPD-ul german ceea ce era fascismul pentru național-socialism”. Cîteva luni mai târziu, ziaristul francez revenea foarte sincer asupra observației sale: „Această comparație nu a fost oare prea simplistă? Primele săptămîni ale anului 1971 au văzut dezvoltîndu-se (...) un val de atentate (...) atribuite în general grupus-culelor de extremă dreaptă”¹⁶. Dimpotrivă, nu există nici o ezitare în gîndirea lui Renzo De Felice, care consideră MSI-ul drept un partid de *mici burghezi*, incapabil să amenințe în mod serios democrația italiană în absența unui naționalism puternic¹⁷. Abordarea Petrei Rosenbaum era diferită: în ochii acestei cercetătoare de origine germană, *missinii*, ca și fasciștii din alte vremuri, trag foloase de pe urma slăbiciunilor democrației, după cum dovedește chestiunea Mezzogiorno¹⁸. În ceea ce-1 privește pe istoricul american Leonard B. Weinberg, acesta crede că MSI-ul prelungește fascismul pînă la adoptarea unui demers recurent, sprijinindu-se pe studiul Mișcării contemporane pentru a interpreta fenomenul istoric¹⁹.

După cum putem bănui, dreapta radicală germană focalizează atenția generală. Ca o concluzie la lucrările lor asupra nazismului, K.D. Bracher și M. Broszat estimau, primul că *moștenirea național-socialismului nu a dispărut*, cel de-al doilea că mitul hitlerist a dispărut *fără a lăsa urme*. Ancheta condusă de către

Parlamentul European la mijlocul anilor '80 pune în valoare divergențele dintre experți privitoare la importanța fenomenului de dreapta. În ceea ce-l privește, raportorul adopta punctul de vedere a doi specialiști, P. Dudek și H.G. Jaschke, conform cărora, dacă extremismul de dreapta nu are *nici o șansă pe termen mediu pe planul politicii electorale*, el constituie *un ferment antidemocratic al culturii politice ale cărui efecte nu pot fi măsurate numai prin rezultatele electorale*¹⁰. Moderația acestor analize nu era împărtășită și de către manifestanții berlinezi care au

28

29

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

defilat strigînd: „Naziști, afară!”, ca urmare a scorurilor ridicate obținute de către Republikaner în ianuarie 1989.

Abordarea extremei drepte europene începînd din 1945 este deci lămurită și complicată în același timp de către constantele interferențe cu situația de după anii '30 și de după război, încărcîndu-se cu o emoție care, chiar dacă este legitimă, nu favorizează luciditatea: uitării liniștitoare îi urmează bănuiala indignată, încurajată de mediatizarea foarte puternică a tot ceea ce se referă la extrema dreaptă. Oglindă a unui trecut în general prost asumat, dreapta radicală este de asemenea o oglindă a prezentului, în care ar trebui să îndrăznim să ne contemplăm.

ÎN CĂUTAREA EXTREMEI DREPTE

Este oare legitim să tratăm extrema dreaptă europeană ca pe o entitate politică printre atîtea altele? Situația marginală a extremismului merită oare vreo atenție? Nu acordăm oare o prea mare importanță unei activități de tip grupuscular, ba chiar, făcîndu-i publicitate, ajungem să compensăm astfel slaba sa audiență? Nu riscăm oare să cultivăm mitul Marii Seri în versiunea sa de dreapta, acordînd cîtorva succese efemere valoarea unei amenințări mortale pentru democrație, căutînd pînă și în cel mai lipsit de importanță fapt divers indiciul unui sinistru complot? Toți cei care au studiat dreapta radicală europeană și-au pus în mod inevitabil aceste întrebări. Dacă au reușit să le dea un răspuns, aceasta se datorează perseverenței cercetărilor lor și faptului că au lucrat cu seninătatea necesară, cu sentimentul că ei contribuie la înțelegerea unor fenomene de obicei prea puțin vizibile și a căror eventuală irupție pe primul plan al actualității suscită o neliniște ce devine inoperantă din ignoranță. În democrație, prezența grupărilor extremiste este firească: negarea existenței lor ține de o practică incantatorie; a face din ea o lectură diabolică, aflată sub semnul «întoarcerii» sau al „supraviețuirii” extremismului, ne pune în imposibilitatea de a-i analiza eventuala reușită sau să-i prevedem eșecul. Numai o bună cunoaștere ne va permite să

30

31

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

apreciem informațiile oferite de rezultatele electorale, agresiunile rasiste, atentatele teroriste sau de manifestările violente de pe un stadion: reasezat în contextul său, evenimentul va fi înțeles mai bine, căci este adevărat că, în ciuda

obsesiilor sale și a existenței sale în cerc închis, extrema dreaptă reflectă într-o manieră proprie starea lumii în care trăiește.

Definiție

Dar cum să numim fenomenul studiat? Un termen unic ar risca să dea impresia că este vorba despre o realitate monolitică, când, de fapt, complexitatea sa are un cuvânt greu de spus. Cu atât mai mult cu cât sintagma cea mai frecvent adoptată în limba franceză, extrema dreaptă sau extremism de dreapta, desemnează de fapt o categorie convențională stabilită în lipsă de altceva - care include toate grupările care nu sînt recunoscute nici de către dreapta și nici de către stînga - și definită într-o manieră negativă din cauza vigorii anticomunismului și antiparlamentarismului său. Într-un cuvînt, acest termen își extrage validitatea din utilizarea sa, deoarece el reprezintă *ceea ce majoritatea autorilor, cercetătorilor și ziariștilor denumesc extrema dreaptă*¹. Această accepție va fi cea reținută în paginile ce urmează. Pentru a evita anumite repetiții, vom recurge la expresiile *dreapta radicală* sau *radicalism de dreapta*, care, după observația făcută de Franco Ferraresi, prezintă avantajul de a se alinia la utilizarea internațională (*Destra radicale, Rechts Radikalismus, Radical Right*). În plus, ele au o semnificație destul de largă pentru a îngloba *culturile de tip autoritar (antiegalitariste), ierarhic, anti sau a-raționalist* a căror apariție coincide mai mult sau mai puțin cu *criza politicilor reformiste*". În schimb, nu putem considera ca fiind echivalenți termenii *naționalism de dreapta, neonazism, sau neo-*

32

Europa extremei drepte

fascism, căror raportul Parlamentului european le sublinia caracterul interschimbabil în cadrul limbajului curent⁴. Fervoarea lor naționalistă comună nu ne autorizează să confundăm monarhiștii și fasciștii. Apelativele „neofasciști” sau „neonaziști” sînt rezervate grupărilor care își proclamă afiliația la unul dintre modelele istorice sau îi adoptă în mod ostentativ formele. Într-adevăr, prudența sau realismul i-au determinat pe majoritatea nostalgicilor să se distanțeze oarecum de regimurile învinse; „revizuirea” fascismului, aceasta este problema care se pune după înfrîngere și din cauza căreia liderii se dezbină. De aceea grupările radicale englezești au oscilat fără încetare între neonazismul fără perdea, al cărui campion era Arnold Leese, și respectabilitate, așa cum o concepea John Tyndall în vederea constituirii unui partid politic, National Front. Oricît de înșelătoare pare a fi, această strategie de ocolire a grupărilor fasciste trebuie luată în calcul. Istoria extremei drepte europene de după 1945 nu intră oare în rezonanță, prin excomunicări și scindări, cu vuietul și furia născute din „trădarea” unora și cu promisiunea inconsecventă a altora de a merge „pînă la capăt”? Cei care se proclamă, fără nici o rezervă, moștenitori ai lui Hitler și Mussolini reprezintă deci o slabă minoritate, în sînul unei mișcări ea însăși minoritară, ce aspiră să iasă din marginalitatea sa, fie și oferind gajuri societății de care se vede îndepărtată. Acesta este unul dintre învățămintele trase din ancheta lor de către P. Dudek și H. G. Jaschke: după părerea lor, activitățile neonaziste înalță stacheta mult prea sus -portul uniformei, acțiuni în public, fricțiuni cu poliția -pentru ca niște tineri, fie ei și tentați de opțiunile lor politice și de felul lor de a pune în valoare violența, să accepte, în număr mare, să se marginalizeze într-o asemenea măsură'. Cu cincisprezece ani mai devreme, americanul K. P. Tauber făcea apel la o prudență asemănătoare: „Unul dintre principalele noastre obiective este acela de a arăta cît de înșelătoare sînt obișnuitele generalizări privitoare la neonazism.

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Dacă el reușește să convingă că această etichetă este inadecvată pentru a desemna partea esențială a gândirii germane de dreapta, prezenta lucrare își va fi justificat parțial existența"⁶. Aceeași idee era exprimată și de către cercetătorul britanic Richard Thurlow, care pune în gardă împotriva aplicării unei etichete cum ar fi spiritul de complot National Front-ului, zvon răspândit pînă la saturație de publicația extremistă „Spearhead” .

Toți observatorii recunosc în unanimitate că, în definiția dreptei radicale, elementul ideologic nu este suficient: formele de organizare, sociologia aderenților și a eventualilor alegători, resorturile psihologice trebuie luate în considerație. În această situație, ce înseamnă termenii *vechea dreaptă* și *noua dreaptă*? Dacă ei sugerează o schimbare de generații, perceptibilă în mai multe țări în timpul anilor '60. ei suscită de asemenea tot felul de polemici și de rupturi, „noua dreaptă”, care nu a cunoscut înfrîngerea, răzvrătindu-se împotriva conservatorismului celor vechi. Acest conflict se înscrie în general în cadrul istoric al decolonizării și al urmărilor sale. Refuzînd o abordare pur doctrinară, constatăm că. chiar dacă nu se simt în largul lor la vremea respectivă, adepții extremei drepte reacționează totuși la contextul politic și social; pe de altă parte, istoria lor se repercutează, chiar și slab, asupra ansamblului societății; astfel s-a putut propune o schemă a circulației acestor influențe reciproce .

Similitudinile, concordanțele de date de la o țară la alta ne autorizează oare să vorbim despre o **euordreaptă**? Făurit după modelul *eurocomunismului*, acest termen desemnează într-o manieră precisă o schiță a adunării supranaționale organizate cu ocazia alegerilor europene din 1979. La o inițiativă care regrupa în principal MSI-ul, Fuerza Nueva spaniolă și PFN-ul (Partidul Forțelor Noi) francez, se hotărîse constituirea unei liste, din care Frontul Național Francez fusese exclus. Eșecul acestei tentative, faptul că PFN-ul purtase de unul singur culorile *eurodrepte*⁹

34

I

L

Europa extremei drepte

ne scutesc să recurgem la un termen care îndeamnă la alte rezerve: cum s-ar fi putut impune Europa atît de ușor într-un climat unde naționalismul este considerat drept o valoare absolută? Chiar dacă ar exista, euordreapta nu s-ar raporta deci decît la cîteva segmente marginale ale mișcării de dreapta.

Instrumente de analiză

Așezarea în perspectivă a grupărilor extremiste necesită oare un aparat conceptual deosebit? De fapt, instrumentele de analiză folosite în diferitele sectoare ale cercetării istorice se potrivesc destul de bine, iar dificultățile țin de faptul că obiectivul urmărit variază de la o țară la alta.

Cercetătorii italieni acordă un loc privilegiat ideologiei. Fără a neglija sociologia formațiunilor radicale, ei se arată sensibili la tezele apărute, a căror analiză se bazează pe lectura critică a textelor, comparate între ele și raportate la altele.

Reconstituirea itinerariilor militante pornind de la manifestările doctrinare constituie pentru ei un demers familiar în tratarea grupărilor ca pe niște indivizi. În Franța, Pierre-Andre Taguieff adoptă cu succes o poziție asemănătoare, fondată pe decriptarea meticuloasă a discursului, pe care refuză să-l considere ca fiind ne semnificativ, știind bine în același timp că activitățile subîntinse de acest discurs nu sînt neapărat academice. Cu toate acestea, din cauza urmării prea strînse a ideilor, riscăm să ajungem la o „istorie privită de sus” (M. Winock). Teoreticienii și factorii de decizie au întîietate asupra maselor de militanți și simpatizanți anonimi, a căror reperare ar fi posibilă în urma unei cercetări diferite (interviuri, exploatarea arhivelor private, valorificarea indicațiilor răzlețe conținute în publicații, departe de editoriale), în timp ce decalajul dintre intenții și practică rămîne în umbră. Prețioasă pentru că oferă repere

35

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

sigure în mijlocul a ceea ce ar semăna cu o limbă de lemn indescifrabilă, grila ideologică nu pare să fie suficientă.

Autorii germani se situează mai clar în logica istoriei asociațiilor sau a organizațiilor. Demersul lor constă într-un du-te-vino între aspirațiile sau comportamentele radicale și cele ale societății în care evoluează extremismii. Într-o manieră convergentă, anchetele întreprinse în Franța și în Marea Britanie demonstrează că aprobarea doctrinară nu explică decît în parte aderarea la tabăra drepte, care răspunde de asemenea și unor preocupări de ordin personal. Acestea contribuie la a da o explicație eventualelor eșecuri ale voluntarismului, care se lovește de rezistențe interne neprevăzute, la fel de constrîngătoare ca și cele ce provin din conjunctură: chiar și în cadrul extremei drepte, mono-litismul își are limitele sale. De aceea, formațiunile radicale pot servi, ca și celelalte, drept „indicatoare pentru o istorie a schimbării sociale” (J.-P. Rioux). Pe de altă parte, anumite instrumente ale istoriei sociale le sînt aplicate cu folos acestora, cum este cel al studiului generațiilor.

Printr-o optică apropiată, constatăm că studiul forțelor politice propus recent de către istoricii francezi se referă pînă într-un anumit punct la tabăra drepte. Nemaifiind percepută drept expresia unui corpus ideologic preexistent sau a unei categorii sociale cu interese limitate, nașterea unei forțe politice este analizată ca un răspuns organizațional la problemele majore pe care și le pune o societate într-un moment dat al istoriei sale. Desigur, este îndoielnic faptul că dreapta radicală europeană ar fi știut, după 1945, să-și asume probleme de mare amploare, dar permanența sa dovedește *inertția* (S. Bernstein) prin care formațiunile partizane continuă să existe, în ciuda inadaptării lor la bulversările istorice - aici, zdrobirea regimurilor fasciste¹⁰. De altfel, extremismii au sesizat foarte repede amploarea acestui decalaj, din moment ce s-au angajat pe calea reînnoirii metodelor și a temelor. La date diferite în funcție

36

Europa extremei drepte

de țară și cu un succes inegal, unele dintre formațiunile lor au reușit să se impună drept forțe politice de sine stătătoare.

Clivaj e

Universul de dreapta se caracterizează printr-o asemenea complexitate, încît numai cei interesați par să se miște aici în largul lor. Cum să te regăsești?

Reperăm cîteva linii de clivaj, dintre care nici una nu are valoare absolută.

Printre cele mai operative linii figurează distincția dintre forțele parlamentare și cele extraparlamentare, dintre formațiunile activiste și celelalte. Aici se adaugă importanța relativă a determinantului religios și criteriul, mai modern, al forței sentimentului european.

Dacă forțele parlamentare constau în partide, al căror apelativ frecvent de *mișcare* sau *front* traduce în același timp prudența și ambițiile, mult mai dificil se arată a fi recensământul forțelor neparlamentare, sau extraparlamentare, conform terminologiei aflate în vigoare în majoritatea țărilor din Europa. Cenaclurile unde au loc **întâlniri** cu intenție metapolitică, cluburile și publicațiile Noii Drepte, organizate la sfârșitul anilor '60, nu reprezintă decât unul dintre avataruri. Dincolo de filialele de partide, în special de asociațiile lor de tineret, descoperim, într-adevăr, o multitudine de grupări constituite pe baze ideologice, deseori ca urmare a scindărilor, cât și un număr impresionant de ziare, reviste, edituri, total independente de partide sau care nu întrețin cu ele decât legături sporadice. Germania federală ne ajută să ne facem o idee despre această forfotă. Numai în perioada 1971-1976 au apărut aproximativ cinci sute de formațiuni de dreapta, aproape toate efemere și numărînd mai puțin de zece aderenți". În prima jumătate a anilor '80 existau în jur de treizeci de editori de cărți și periodice "Partinînd familiei dreptei, fără a avea vreo afiliere precisă

37

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

la o organizație. În același timp, toate publicațiile extremiste la un loc scoteau peste opt milioane de exemplare pe an .
Între lumea parlamentară și cea neparlamentară diferențele țin de ideologie, mai moderată în primul caz, și de practică, mai respectuoasă față de lege la cei din grupările care se supun verdictului urnelor. Săptămînalul francez „Rivarol”, lansat în 1951, ilustrează bine acest clivaj: fără nici un fel de atașament partizan, el a semnalat. în decursul unei îndelungate cariere care continuă încă, existența unei *opoziii naționale* dure, ale cărei înclinații de tip fascist l-au făcut pe Raoul Girardet să-i refuze un loc în mișcarea contrarevoluționară¹³. Excepțiile nu lipsesc, astfel încît presupusa moderație a partidelor este uneori contrazisă de dependența lor de anumite facțiuni ale căror principale preocupări nu sînt de ordin electoral: Frontul Național nu a început prin a aduna grupări și personalități aflate printre cele mai puțin înclinate să-și situeze intervenția într-un cadru reglementar¹⁴? Aproape două decenii mai tîrziu, atunci cînd apare la suprafață în mod viguros în cadrul peisajului politic, portretul său care prezintă militantul drept *soldat politic*¹⁵ - figură comună a unei vaste mișcări de dreapta - nu ilustrează oare o reală continuitate pe această cale? În mod paralel, evoluția DVU (Deutsche Volksunion, Uniunea Poporului German), care s-a hotărît să-și prezinte candidații abia în 1986, după ce timp de cincisprezece ani dusesse o existență de asociație în mod hotărît nepartizană, ne face să ne gîndim că distincția dintre forțele parlamentare și celelalte nu este absolut sigură. Indisociabil de recurgerea la violență, activismul caracterizează grupările nostalgice, perioadele de criză politică acută sau situațiile de marginalitate socială. Astfel, micile formațiuni italiene și-au dovedit fidelitatea față de defuncta Republică de la Salò prin constituirea lor în unități paramilitare clandestine, specializate în urmărirea celor aflați în rezistență: din fuziunea lor s-a născut MSI-ul, în 1946. Activismul OAS-ului (Organizația Armată Secretă) corespunde celei mai grave dintre crizele decolonizării, asociind apărătorilor civilizației creștine occidentale revoluționari în ochii cărora Republica gaullistă și societatea de consum erau la fel de insuportabile.
Atitudinea echivocă a MSI-ului față de terorismul anilor 70 arată caracterul poros al graniței dintre activiști și neactiviști. De asemenea, în cazul OAS-ului ar trebui analizată aproape caz cu caz atitudinea finală a ultraradicaliștilor din Algeria franceză: cît de fragilă, dar totuși importantă, este limita dintre porțile iadului și simpla bunăvoință în privința acțiunilor cărora li se blamau efectele, dar nu și mobilurile! Mai aproape de zilele noastre, presa britanică furnizează cantitatea zilnică de agresiuni rasiste ale căror autori au adesea legături mai

mult sau mai puțin strînse cu Frontul Național, fără ca acest partid să comande în mod expres toate aceste acte.

Printre criteriile distinctive, convingerile religioase sînt în mod firesc decisive în mișcarea integristă. Pentru celelalte formațiuni, apartenența religioasă contează mai mult decît în ansamblul social de referință, deși cu cîteva variante. Prezența unei puternice democrații creștine poate limita marja de manevră a extremei drepte: în Italia, MSI-ul nu a reușit să se impună în fața partidului catolic neclerical la care aspira. Belgia oferă exemplul unei țări în care curentul social-creștin federalizează în mod tradițional două partide de guvernămînt, unul francofon, celălalt de limbă olandeză, fără a reuși să atragă de partea sa întreaga opinie catolică organizată; nu există deci nici un sector de dreapta în care participarea creștină să nu fie importantă, chiar și pe pămînt valon, acolo unde anticlericalismul are rădăcini adînci. În Germania, latura religioasă a jucat un rol discriminator în implantarea NPD-ului (National-demokratische Partei Deutschlands. Partidul Național- Democrat din Germania), regiunile catolice rezistînd în general influenței sale. În ceea ce privește Franța, ea prezintă particularitatea de a adăposti în același timp dreapta integristă cea mai

38

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

politizată din Europa și o sferă a Noii Drepte care a preconizat la vremea sa o întoarcere la păgînismul de inspirație indoeuropeană.

De la națiunea-stat la națiunea Europa

Concepția despre naționalism diferențiază puternic grupările extremiste. Dacă tradiția are cîștig de cauză, noutățile introduse de Războiul Rece - în mod special împărțirea Europei - au fost în mod necesar luate în calcul, lăsînd loc unor atitudini diverse: atlantismul a cîștigat pînă la urmă în sînul MSI-ului; neutralismul s-a retras încetul cu încetul din rîndurile NPD-ului; Frontul Național al anilor '80 a subscris la formula gaullistă a Europei patriilor. În cadrul CEE, atitudinile sînt mai omogene și înclină spre respingere, fie de teama unui recul al identităților naționale, fie din neîncredere în privința unei construcții dominate de către *trusturi*. Așa cum se putea bănuî, dreapta radicală engleză s-a arătat a fi cea mai ostilă.

Se întîmplă ca sentimentul național să fie cîteodată însoțit de preocupări aparte. Astfel, dualismul belgian generează trei sensibilități, valonă, flamandă și *belgiană*. Acest ultim termen constituie adesea o teribilă acuzație venită din rîndul grupărilor, ale căror concepții diferă totuși, fiind înclinate fie spre Franța, fie spre Olanda. Xenofobia și/sau rasismul colorează în mod frecvent atașamentul național, în doze variate, în aceeași măsură în care sînt afectate și consecințele pozițiilor teoretice. Dacă majoritatea grupărilor radicale, devenite prudente din cauza legislațiilor restrictive, se feresc de proclamații rasiste, discursul de excludere este prezent, formulat după modelul *Franța francezilor!*. Deosebit de vivace în Regatul Unit și în Austria, antisemitismul persistă de asemenea în Franța, Germania și Olanda, fie că el capătă forma „mitului complotului”, fie că se încapățînează în negarea genocidului. La aceasta se adaugă o aversiune față de emigranți care, apărută foarte de timpuriu în ceea ce-i privește pe *colored people* în Marea Britanie, a cîștigat pînă la urmă întreaga Europă¹⁶. Cement nou care înlocuiește, fără a-l distruge, anticomunismul tradițional, xenofobia se manifestă la nevoie prin acțiuni criminale, a căror repetare provoacă reale probleme sociale.

Inglobînd și depășind vechiul cadru, europenismul poate fi definit drept o identitate națională transpusă la scara popoarelor Europei, a cărei materializare se datorează mai multor influențe. Clar diferit de Occidentul creștin, europe-

nismul se inspiră din Noua Ordine nazistă, model regîndit în funcție de erorile imputabile unui germanism prea exclusivist. Situația geopolitică creată de Ialta - al cărei mit rămîne activ și după patruzeci de ani - suscită convingerea că naționalismele slăbesc Europa, afectată deja de împărțirea între superputeri. Accentuată de decolonizare, această teamă este sporită de asemenea și de o anumită americanizare a culturii, în asemenea măsură încît puterea sovietică este uneori considerată mai puțin periculoasă decît cealaltă.

Titlul de prim-teoretician al Națiunii-Europa îi revine lui Sir Oswald Mosley. În 1947 și în 1958, liderul fascismului istoric din Anglia a publicat două lucrări în favoarea Europei unificate, afirmînd că a fost necesară opera unei propagande pernicioase pentru ca europenii să se resemneze în fața divizării lor, pentru ca apoi să ajungă *să se pună sub tutelă americană pentru a scăpa de tirania rusească*¹. După părerea sa, naționalismul european - care nu se aseamănă, după cum ne putem da seama, cu nici un fel de *melting-pot* - se pliază cu ușurință unor aspirații mai restrînse. Integrarea în Regatul Unit nu a distrus particularismul scoțian, și nici apartenența la Germania nu determină vreun recul al specificității bavareze. Cu atît mai mult, afirmă el citîndu-și propriul exemplu, Europa nu prezintă vreo amenințare: "Patriotismul meu englez nu limitează cu nimic patriotismul

40

41

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

meu britanic. Mîine, el se va acorda perfect cu patriotismul meu european"¹⁸.

Instalarea unui guvern unic, care să dispună de mijloacele necesare succesului unei economii închise, i se pare indispensabilă. O dată redusă dictatura trusturilor și a sindicatelor, vectorii unei lupte artificiale a claselor, supraviețuirea Europei în fața concurențelor săi din lume depinde, după părerea sa, de dominația asupra unor spații vaste: el desemnează în mod clar Germania orientală și regiunile neeuropene, domeniile britanice și Africa albă. Cedînd în mod generos populației negre cele două treimi ale continentului african, el consideră legitimă revendicarea treimii care **rămîne** pentru populația albă, care și-ar găsi locul în cadrul unei entități botezate *Euroafrica*^w.

Adoptată de către revista lunară germană „Nation Europa”, al cărei titlu fusese ales de către O. Mosley în 1951, această concepție se opunea neutralismului, îmbrățișat cu tărie de către radicaliștii din RFG. Idei europene, „Nation Europa” o asocia pe aceea a renașterii națiunii germane, a cărei deculpabilizare în privința trecutului nazist constituia un prealabil indispensabil. Viziunea sa asupra lumii a evoluat de la o Europă SS dominată de către rasa germanică spre cea a unei adunări de națiuni egale, îndreptată împotriva blocurilor, comparabilă cu cea proiectată de liderul britanic²⁰. Important loc de întîlnire pentru germani, foști demnitari ai nazismului sau responsabili ai formațiunilor contemporane, „Nation Europa” îi primea de asemenea și pe purtătorii de cuvînt sau pe referenții neofas-**cismului** internațional, cum ar fi Colin Jordan (Regatul Unit), Julius Evola și Pino Rauti (Italia), Rene Binet, Charles Luca și Pierre-Antoine Cousteau (Franța), George Lincoln Rockwell (Statele Unite)²¹.

O dată cu decolonizarea, făclia europenismului a fost preluată de către Belgia. Sub influența **lui** Jean Thiriart, în sînul MAC-ului (Mișcarea de Acțiune Civică) apoi în cadrul mișcării Jeune Europe, era lansat tuturor albilor un apel la luptă împotriva *imperialismului african*, astfel încît

Euroafrica se construia susținîndu-1 pe Moise Tschombe și în curînd pe ultraradicalii din Algeria franceză. MAC-ui publica de altfel două suplimente la „Nation-Belgique”, intitulate „Europe-Afrique” și „Nation-Europe”²². În lucrarea *Un Imperiu cu 400 de milioane de oameni: Europa* (1964), Jean Thiriart își exprima propriile concepții imperialiste, ce vizau construirea celui de al IV-lea

Reich, Reich-ul popoarelor *de la Brest la București*. Născută din acțiunea unei armate insurecționale împotriva ocupantului ruso-american, condusă de către o elită revoluționară, Europa va practica o economie de forță. Prin respingerea comunismului și a plutocrației, construcția la care se gîndea Jean Thiriart trebuia să realizeze *a treia cale* comunitaristă, sinteză a naționalismului european cuceritor și a unui socialism *eliberat de birocrație*. În vederea reușitei, nu ar fi existat ezitări în privința unei asocieri cu China, și ea aflată în luptă împotriva imperialismului²³.

Deși acest demers se lovește de scepticismul sau de ostilitatea celor mai mulți din tabăra dreptei, reflecția asupra dimensiunii europene a naționalismului face parte integrantă din cultura politică de dreapta.

Cultura politică

P. Dudek și H. G. Jaschke văd în cultura politică expresia unei ajustări la normele politice general admise. Ei observă că în RFG, unde democrația constituie latura dominantă, extrema dreaptă se găsește exclusă într-o manieră cvasistrukturală, prin intermediul justiției, al poliției, al Școlii sau al presei, al radioului și televiziunii. După părerea lor, mai bun decît oricare alt criteriu, cultura de excludere este cea care permite definirea dreptei radicale. Pradă instinctului de persecuție, aceasta își clădește propria lume, excluzîndu-i la rîndul ei pe cei care au exclus-o.

42

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

Pentru a-și asigura legitimitatea, extrema dreaptă germană se va autointitula deci *dreapta națională fidelă Constituției*; prin aceasta, ea speră să se distingă de social-democrați și în special de comuniștii aflați *în solda Moscovei*. Sau, pentru că antifascismul este preponderent, ea se va strădui să-și elaboreze propria *subcultură*, lansîndu-se în revizionism. Astfel, *integrarea negativă*, combinată cu *o politică revoluționară de așteptare și de oportunism*, constituie un semn distinctiv prin care indivizii își făuresc o identitate, îndeosebi oamenii în vîrstă, pe care acest comportament îi ajută să-și justifice trecutul. Într-un univers astfel reconstruit, se naște o sociabilitate care susține viața cotidiană, favorizînd în același timp itinerariile stabilizatoare: exemplul lui Adolf von Thadden, trecut de la conducerea NPD-ului la cea a unei publicații radicale, arată în ce măsură sfera culturală permite recuperarea unui militant al cărui eșec politic era evident²⁴. Această analiză este valabilă și pentru alte țări. Diatribele lui Jean-Marie Le Pen împotriva *bandei celor patru* au reliefat existența unei culturi de excludere ce aspiră să-și învingă izolarea, în timp ce un studiu recent de știință politică asupra MSI-ului se intitulează în mod semnificativ // *Pollo escluso* (Polul exclus)"".

Cultura radicală se exprimă, în mod pozitiv, printr-un anumit număr de simboluri sau practici general admise. Simboluri: flamura tricoloră a MSI-ului a fost adoptată de către Frontul Național Francez. Crucea celtică a Tinerei Națiuni era arborată de către formațiunile neofasciste din anii '60, cum ar fi CABDA și MAC în Belgia, predecesori ai mișcării Jeune Europe (*infra*) sau ai formațiunii Giovane Italia. La runa lui Odal se raliază VMO-ul (Vlaamse Militantenorde sau, mai tîrziu, Vlaamse Militanten-organisatie) și grupările Viking; tridentul este preluat de solidariști. Mai rar, svastica ornamează

manifestele grupărilor ce țin de WUNS (World Union of National-Socialists) sau tricourile Skins-ilor neonaziști. Adepții mișcării Ordine Nuovo poartă câteodată emblema solară în

44

jurul gâtului; cei din GRECE (Grupul de Cercetări și Studii asupra Civilizației Europene) își oferă ciocanul lui Thor ca pe o bijuterie; insigna ornamentată cu flori de crin își păstrează prestigiul în rîndul militanților regaliști. Practici: nu toți fanii MSI-ului au renunțat la salutul fascist, cu brațul întins. Cei din National Front organizează cu plăcere „marșuri” și se străduiesc să celebreze *Remembrance Day*, toamna, în onoarea victimelor celui de-al doilea război mondial. Vara îi adună în Belgia pe durii neofascismului european pentru a efectua în felul lor pelerinajul de la Dixmude, acest înălțător cîmp de luptă din timpul primului conflict mondial, drag regionaliștilor flamanzi. Monarhiștii francezi se reculeg pe 21 ianuarie, ziua execuției **lui** Ludovic al XVI-lea. Frontul Național denaturează câteodată ziua de 1 Mai sărbătorind-o pe Ioana d'Arc. Muzica face parte integrantă din cultură. Tradiționalele marșuri și cîntece de război li se adaugă, în anii '80, rock-ul de dreapta practicat mai întîi de către grupul englez Screwdriver; extremismul muzical susține revolta adepților puterii albe în Italia (Intoleranza), Germania (Vortex, Body Checks), Suedia (Ultima Thule), Franța (Legiunea 88, Bunker), în cadrul unei tentative destul de generalizate în Europa de a politiza mișcarea Skinhead.

• Referințe

1 Cultura politică de dreapta cuprinde referințe inte-[ectuale împărtășite de cercuri mai mult sau mai puțin vaste, în cadrul micului cînaclu al urmașilor Acțiunii Franceze, gîndirea lui Maurras continuă să-i influențeze pe monarhiști, dar apărarea necondiționată a unei doctrine imuabile și-a pierdut demult credibilitatea, chiar și în sînul acestei mișcări; de aceea, influența sa în exterior pare să fi devenit minimă. Dincolo de aprecierea destul de generală de care se bucură opera lui Nietzsche, un mare interes este arătat ⁴⁵

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

naționaliștilor sfîrșitului de secol XIX, impregnați de antiraționalism, îndrăgostiți de instinct și de comunitarismul *total*, cum ar fi Maurice Barres în Franța, Heinrich von Treitschke în Germania, Georg von Schönerer în Austria. Cultura de după război se inspiră și din izvoarele Revoluției conservatoare de la Weimar, mai ales din scrierile lui Oswald Spengler și ale lui Moller van der Bruck. Portugalia salazaristă era, în anii '50-'60, un model mai frecvent evocat de către mișcările de dreapta integriste și monarhiste decît celal Spaniei franchiste. Ea era chiar și pentru neofasciști o sursă de admirație, deși respectul lor față de ultimul bastion al aventurii coloniale europene era însoțit de o mică slăbiciune pentru Falanga spaniolă. Amintirea colaboraționismului este ilustrată de numele românului Codreanu sau al lui Pierre Drieu La Rochelle, mai apreciat în întreaga Europă decît toți ceilalți colaboraționiști francezi. Noua Dreaptă franceză împinse îndrăzneala pînă la a se revendica de la numele lui Antonio Gramsci, cu toate că preferințele sale merg către psihologi ereditari contemporani, ca A.R. Jensen și H.J. Eysenck, sau către fondatorul etiologiei moderne, Konrad Lorenz, ale cărui lucrări sînt citate de altfel de la un capăt la celălalt al Europei de dreapta.

Putem spune că regimurile fasciste istorice au fost lăsate de-o parte? Cu siguranță, nu. Dacă amintirea lui Hitler nu este sărbătorită fără rezerve decît de cîteva grupări foarte mici, rămîn în urma sa semne indiscutabile, vizibile în anumite deliruri conspiraționiste, însoțite de o voință distrugătoare prezentă atît în rîndul diferiților aderenți din National Front,²⁶ cît și în munca de subminare a revizionistilor, în ceea ce-l privește pe Mussolini. acțiunea sa cea mai lăudată de

către adepți avusese loc în ultimele luni ale vieții sale. atunci când, eliberat de către SS. el instaurase Republica Socială de la Salo și adoptase Carta de la Verona. De inspirație populistă și avînd o tonalitate revoluționară, pus în valoare ca fiind o ruptură față de îmburghezirea așa-zisului *ventennio*, acest text contribuie la perpetuarea

46

amintirii unui *mori nemuritor, socialist, anticlerical si prieten al poporului*²¹.

Astfel ia ființă un antifascism de dreapta, care se mărginește să critice cutare sau cutare aspect al fascismului, fără a-i contesta principiile.

Strasserismul alimentează de asemenea această formă deosebită de antifascism. El se inspiră din criticile aduse hitlerismului de către frații Strasser, privitoare la tema celei „de-a doua revoluții”, urmate, după asasinarea lui Gregor în cursul Noptii Cuțitelor Lungi, de un apel la rezistență lansat de către Otto din străfundul exilului său. Strasserismul se alimentează de asemenea și din scrierile neutraliste redactate de către Otto Strasser la sfîrșitul anilor '50, după întoarcerea sa în Germania. Naționaliști și socializanți totodată, strasseristii se feresc a fi antisemiți; ei își justifică antisio-nismul prin atașamentul lor față de eliberarea națională a tuturor popoarelor, inclusiv a poporului palestinian. Prezentă în mai multe grupări solidariste germane, mișcarea strasseristă a cîștigat teren și în rîndul militanților englezi și italieni⁸.

Pe de altă parte, caracterul populist al hitlerismului este cel pe care-l critică adepții tradiționalismului, urmînd prin aceasta demersul lui Julius Evola. Acest filosof italian, atras de cercurile revoluționar-conservatoare, devine însoțitorul de drum al nazismului, căruia îi aprecia succesul în privința eliminării democrației și a comunismului, subscriind în același timp la concepția sa asupra Statului condus de un Ordin. Dar, examinînd opera lui Evola în lumina Tradiției, acesta îi reproșa abordarea biologică a rasei și stilul dictatorial și plebeu în același timp. El îi opunea deci propria sa concepție despre aristocrația rasială, eliberată de orice referință evoluționistă - din moment ce tipului nordic arian îi aparținea superioritatea originară - și de orice concesie făcută populismului - din moment ce nobilimii îi revine obligația fidelității față de tripla moștenire a cărei purtătoare este, rasa trupului, a sufletului și a spiritului²⁹. în scrierile sale de după război, îndeosebi în *Oameni în mijlocul rui-*

47

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

nelor, publicată în 1953, după întoarcerea filosofului în Italia, se precizează definiția Tradiției. Corelată cu un tip de civilizație organică și aristocrată, Tradiția, idee ierarhică integrală, reprezintă unicul antidot posibil împotriva decadenței întrupate de orice fel de materialism, liberal sau comunist. Ea cheamă la un stat condus de către o aristocrație a spiritului, impregnată de acest spirit eroic al legionarului, în ochii căruia contează numai opera, nu și persoana. Nici bonapartist, nici totalitar, statul organic nu se sprijină pe un partid unic, ci pe un „Ordin”, uniune mistică a unor oameni superiori, după exemplul Falangei, al Gărzilor de Fier sau al SS-ului; Ordinul luptă în serviciul Ideii, adevărata patrie a elitei tradiționaliste, pentru care națiunea nu are nici un sens. Cu cît trece timpul, cu atît lui Evola i se pare că posibilitatea de a realiza statul organic se îndepărtează, societatea apărîndu-i ca fiind prea contaminată de valorile materialiste. De aceea, în *Călărirea tigrului* (1961), el ajunge să preconizeze o atitudine de totală detașare față de această lume, îndreptată doar spre valorile transcendenței, ale cărei exigențe nu au nimic în comun cu ordinea existentă .

Periodicele sau editurile de dreapta, despre care a fost vorba mai sus, joacă un rol decisiv în transmiterea acestei culturi politice. în Franța, către mijlocul anilor '60, editurile Saint-Just, care aveau legături cu publicația lunară „Europe Action”, propuneau texte ale lui Goebbels și Skorzeny, ca și titluri cum ar fi

Cazacii lui Hitler și Abwehr-ul în șah, sau eseuri precum *Curajul este patria lor*, care evoca epopeea tinerilor activiști racolați de către OAS. În Italia, broșura publicitară a editurilor Europa, deținute de către Noua Ordine, circula cu ocazia congreselor MSI-ului, care au avut loc între 1970 și 1973; figurau aici traducerea lui *Mein Kampf*, textul *Protocoalelor înțelepților Siomtlui*, opere ale lui Skorzeny, Drieu, Evola, Bardeche, Amaudruz, Rassinier". În Anglia, catalogul din 1980 al editurilor patronate de British Movement cuprindea de asemenea *Mein Kampf* și *Protocoalele*: alături de filme sau de embleme

48

Europei extremei drepte

naziste, se putea procura traducerea cărții *Minciuna de la Auschwitz*, operă de pionierat a revizionismului¹².

Transformată de către editori sau distilată de către suporterii cluburilor de fotbal, cum a fost primită această cultură de către public? Este acesta omogen? Ne vom strădui să răspundem la aceste întrebări, deși clientela forțelor nepartizane este încă foarte puțin cunoscută.

Organizații, aderenți, simpatizanți

Organizarea MSI-ului pare a fi reprezentativă pentru formulele adoptate în Europa, avînd o structură *complexă, centralizată și închisă*, precizează Piero Ignazi, care descrie o îmbinare piramidală, pe o bază geografică, ajungînd la un vîrf el însuși ierarhizat, în care lupta latentă pentru putere s-a întors în favoarea Secretarului național³³. Există o mare similitudine cu structura lui National Front din deceniul al șaptelea, deși, la nivel central, instanța colegială - Directo-ratul - căpătase înțîietate asupra Președintelui³⁴. Supusă, în ambele cazuri, angajamentului de a respecta corpusul ideologic*și disciplina impusă de centru, aderarea pare a fi deosebit de filtrată în sînul MSI-ului, unde este necesară o cerere scrisă și recomandarea a doi membri mai vechi înainte de a fi examinată candidatura. Eventualele refuzuri se bazează pe două criterii: lipsa de demnitate personală (comportament politic imoral sau incoerent) și incompatibilitatea, a cărei dovadă indiscutabilă ar fi fost reprezentată de aderarea la francmasonerie³⁵.

Dintre toate partidele europene, MSI-ul este singurul mzeștrătat cu organizații paralele durabile și consistente, mai ales în privința vechilor combatanți și a muncitorilor. Exis-tența trupelor de șoc în sînul său sau la marginile sale este ""să mai puțin originală. Cu un serviciu de ordine bine pus^{la} punct, constituit din militanți supuși unui serios antrenament fizic, înzestrați cu ciomege, extinctoare și bombe

49

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

lacrimogene, NPD-ul trezea ceva neliniști în Germania, fapt ce a determinat însăși conducerea, după folosirea intempestivă a unei arme de foc în cursul unei înfruntări, să dizolve grupările sale de protecție în 1970³⁶.

În Italia, după cum a fost cazul și în Germania, organizațiile de tineret întrețin raporturi dificile cu centrul și tind să se mențină la marginea partidului.

Abordarea din punct de vedere al generațiilor ne permite, după cum știm, să constatăm în ce măsură între anii 1945-1965 se impunea încă „vechea dreaptă” născută o dată cu secolul. Veteranii fascismului sau ai colaboraționismului dețineau încă locurile de frunte: Otto Hess sau Wilhelm Meinberg, în sînul lui Deutsche Reichspartei în Germania, Oswald Mosley în Anglia, Giorgio Almirante în Italia, Jean-Robert Debbaudt în Belgia francofonă sau cîțiva dintre redactorii de la „Rivarol”, Lucien Rebatet, Pierre-Antoine Cousteau, Andre Therive.

Născută la sfîrșitul războiului sau la puțin timp după aceea, „noua dreaptă” s-a impus la mijlocul anilor '60 ca o *generație de succesori*, așa cum o desemnează sociologii germani. La fel sînt considerați, de exemplu în Franța, animatorii de la

„Europe Action” și de la „Cahiers universitaires”, Giinther Deckert în RFG, care a devenit președinte al organizațiilor de tineret ale NPD-ului la începutul anilor 70, sau Franco Freda, teoreticianul italian al nazism-maoismului.

Apariția noii drepte nu-i respinge în totalitate pe cei vechi, și Giorgio Almirante a deținut rolul central în istoria MSI-ului până aproape de ultima zi din viața sa. Pe de altă parte, contestatarii nu erau cu toții foarte tineri, mai tânăr fiind solidaristul german Lothar Penz (n. 1931) decât fondatorul belgian al mișcării Jeune Europe, Jean Thiriart (n. 1922). Să notăm, în sfârșit, că „succesorii” anilor '60 tind să îmbătrânească în funcțiile lor, în sînul Noilor Drept franceză și germană sau în rîndurile conducătorilor *missini*.

După o îndelungată perioadă în decursul cărei angajamentul decurgea atît din tradițiile familiale cît și d

opțiunile personale, acestea din urmă au devenit hotărîtoare, în același timp în care avea loc și o reînnoire a recrutării. Peter Dudek a reconstituit itinerariul-tip al unuia dintre acești tineri germani care, provenit dintr-un mediu familial perturbat și aflat în eșec - școlar, afectiv și profesional - militează, la mai puțin de douăzeci de ani, în cadrul unor formațiuni din ce în ce mai dure⁷. Mai mulți dintre hooligans-ii britanici, cărora trei cercetători în sociologie le-au urmărit periplul spaniol cu ocazia **Mondialului** din 1982, aveau sub douăzeci și cinci de ani, provenind din rîndul clasei muncitoare sau din foarte mica burghezie. Chiar și atunci cînd nu erau șomeri, ei compensau sentimentul de proastă integrare socială printr-un *comportament viril violent*, pe care National Front îl utiliza atunci cînd avea nevoie³⁸. Între 1975 și 1980, jumătate dintre brutalitățile comise de către organizațiile neonaziste din Republica Federală Germană erau comise de tineri sub douăzeci și unu de ani¹. Recuperarea suporterilor de fotbal ultraradicali, cea a Skinheads-ilor, care mizează pe cultul violenței, acesta este obiectivul urmărit de către cei din grupările extremiste, a căror solicititudine față de tinerii marginalizați le dau acestora impresia că sînt în sfârșit recunoscuți⁴⁰, deși incultura lor politică face ca acest amalgam să fie instabil.

Implantarea tardivă în mediile defavorizate nu trebuie să ne facă să pierdem din vedere faptul că formațiunile extremiste și-a recrutat majoritatea clientelei tinere din rîndul studenților. În ceea ce privește organizațiile adulte, NPD-ul anilor '60 oferea o imagine semnificativă a recrutărilor, cu marile sale batalioane de angajați, funcționari și muncitori calificați. Dacă le mai adăugăm un puternic contingent de membri cu profesii liberale și populațiile foarte sărace din Mezzogiorno, ne putem face o idee despre Publicul atras de către MSI în aceeași epocă. În ceea ce-i privește, aderenții la National Front aparțineau mai ales „muncitorimii sau micilor clase mijlocii; doi dintre ei, ”îdelung intervievați de către Michael Billig, corespundeau

50

51

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

profilului tipic, al *bărbatului autoritar*, pe de o parte, și al individului violent, căruia-i plac în același timp amenințările imaginare și recurgerea la forță pentru a le elimina, pe de altă parte⁴¹. Se aflau printre cadrele MSI-ului licențiați cu înaltă calificare, ca și în mediile Noii Drepte sau cele ale monarhismului francez, a cărui particularitate constă în prezența vechilor nobili. Într-un cuvînt, întreaga paletă socială este vizibilă în cadrul extremei drepte, cu o predominanță a claselor mijlocii, a căror speranță de promovare este slabă sau a căror ascensiune prea rapidă este însoțită de un sentiment de nesiguranță.

Studiul amănunțit al Frontului Național ne permite să sesizăm diferența dintre nucleul central militant și periferia formată din simpli aderenți, simpatizanți sau alegători. Această distincție, la care ajung toate anchetele făcute prin întreaga Europă, este în primul rînd de ordin social: nivelul de recrutare al elitelor

conducătoare îl depășește pe cel al aderenților, chiar dacă această elită are o proveniență mai joasă decît cea a partidelor de dreapta clasice⁴⁴. Diferențele sînt de asemenea de ordin ideologic: în ciuda conflictelor lor, elitele împărtășesc un anumit ortodoxism, pe care **nu-l** regăsim deloc atunci cînd ne aplecăm asupra motivațiilor votului pentru Le Pen⁴⁴\ Diversitatea intereselor coalizate de către Frontul Național contribuie de altfel la a-i conferi o longevitate superioară celei a poujadismului⁴⁴. Așa cum presupuneam, extrema dreaptă constituie un bun observator pentru anumite forme de patologie socială. Autoritarismul predicat de către tabăra drepte germane face ravagii, fără ca ei să-și dea seama de aceasta, în rîndul celor care condamnă în modul cel mai viguros radicalismul de dreapta, syndicatele și partidele de stînga. Din multe motive și prin mijloace contestabile, chiar și din punctul de vedere al propriei sale eficacități, terorismul aduce un răspuns la *malgoverno-u* italian. Apartenența la un partid extremist provoacă uneori mai mult nevoia unei sociabilități pierdute decît căutarea unei norme ideologice: este ceea ce demonstrează lucrarea Annei Tristan, *Au front* (1987).

Mai bine formați, mai lucizi și mai hotărîți decît predecesorii lor, conducătorii de dreapta beneficiază de susțineri secrete, iar dacă acest lucru este adevărat, de unde vin ele? Formulată astfel, întrebarea poate părea echivocă, ca și cum mitul complotului, cu care extrema dreaptă este obișnuită, s-ar întoarce împotriva ei. Totuși, cu riscul de a fi acuzați de prea multă rigurozitate, nu putem ignora anumite complicități, cel puțin atunci cînd ele țin de fapte dovedite.

Relee și complicități

Un releu ar putea fi o formațiune politică care, din convingere sau din oportunism, ar prelua pe cont propriu anumite aspirații extremiste. O asemenea eventualitate a fost deseori evocată în legătură cu relațiile dintre CSU, condus de Franz-Josef Strauss, și NPD. Un exemplu ilustrează acest lucru: în 1971, Federația Internațională a Membrilor Rezistenței considera că Strauss conducea „fracțiunea parlamentară a naționalismului, în care NPD-ul constituia secțiunea extraparlamentară”⁴⁵. După moartea lui Strauss, survenită în toamna anului 1988, se punea întrebarea dacă, dimpotrivă, prin prezența sa, el nu ar fi atras în favoarea CDU-CSU sufragiile unui electorat ultraconservator și potențial extremist. Frecventă în rîndul aripii drepte a creștin-democrației italiene, tentația de a juca rolul de releu nu s-a putut concretiza: în primăvara anului 1960, o criză majoră îi vine de hac ministeriatului lui Tambroni, după cîteva luni de guvernare destul de independentă de votul MSI-ului în Parlament. În privința virulentelor intervenții ale deputatului Tory Enoch Powell, care chema, la sfîrșitul anilor '60, la repatrierea emigranților, cu riscul declanșării unui război rasist, se pare că, după ce au contribuit la stăpînirea

52

53

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

extremei drepte britanice, ele au ajuns să popularizeze și temele acesteia din urmă.

Cîteva mici partide liberale, puternic impregnate de j conservatorism, au simțit o atracție către radicalismul de j dreapta, cel mai adesea fără nici un fel de perspectivă. Avută j în vedere la începutul anilor '50, asocierea dintre partidul I liberal italian și MSI s-a întrerupt brusc, din cauza reti- j cențelor resimțite de către primul în fața colaborării de clasă cerute de corporatismul celui de-al doilea și pentru că **I missini** ezitau încă să împărtășească atlantismul potențial- j lului lor partener⁴⁶. În ceea ce-i privește pe liberalii germani, 1 care își exacerbează ultranaționalismul cu ușurință, ei au simțit o deosebită simpatie

față de ultraradicalul SRP I (Sozialistische Reichspartei, Partidul Socialist al Reich- I ului), interzis pînă la urmă în 1952. Drept consecință, aripa dreaptă a FDP-ului (Freie Demokratische Partei, Partidul Democrat Liberal) a sprijinit NPD-ul în cîteva sondaje regionale, dar alegerile naționale din 1969 îi văzură pe liberali apropiindu-se de CDU/CSU, nu favorizînd accesul național-democraților în Bundestag⁴⁷. La fel de ambiguu, I partidul liberal austriac a supraviețuit cu prețul unei îndelungate coabitări între liberali și neonaziști. în Franța, de la fondarea sa în 1949, CNIP-ul (Centrul Național al Independenților și Țăranilor) nu a rezistat! întotdeauna tropismului de dreapta. Cu ocazia războiului din Algeria, pozițiile „ultra” adoptate de către fondatorul său, I Roger Duchet, au convins o mare parte a membrilor săi, fapt j ce i-a adus ulterior acestui partid o șubrezie durabilă⁴⁸, j După victoria socialistă la alegerile din 1981, CNIP-ul a servit drept *structură-refugiu* pentru elementele de dreapta venite din PFN, din rîndurile integrismului militant sau din Noua Dreaptă. Mulți dintre ei au alunecat spre Front Național, lor alăturîndu-li-se foștii membri ai dreptei guvernametale, a căror trecere prin CNIP prefigurează rădic; lizarea ulterioară⁴⁹. în Belgia, ralierea lui Roger Nols partidul reformelor și al libertății surprinde, acesta fiind

54

Europa extremei drepte

curent valon de inspirație liberală, în timp ce fostul primar al comunei Schaerbeek din regiunea orașului Bruxelles manifestase pînă atunci o atît de clară înclinație spre xenofobie, încît toate mișcările extremiste îi făceau **curte**⁵⁰. Independent de partide, au existat diferite cercuri sau cluburi care au jucat, ocazional sau regulat, rolul de intermediari, în Franța, avem exemplul CESPS-ului (Centrul de Studii Superioare de Psihologie Socială), al cărui fondator este Georges Sauge, care, mișcat de grija de a apăra civilizația creștină, a creat un loc de formare pentru „cadrele antimarxiste” indispensabile luptei duse în Algeria. CESPS atrăgea înainte de toate ofițeri de armată⁵¹. GRECE și Clubul Orologiului se străduiau. încă din anii șaptezeci, să convingă o clientelă formată din universitari și din înalți funcționari.

Asemenea relee funcționează și în Belgia, unde numărul și puterea lor sînt subliniate cu o insistență deosebită. Sînt citate Centrul European de Documentare și Informare, fondat în 1949 cu scopul de a făuri „o Europă liberă, bazată pe civilizație și pe valorile sale proprii (...), de origine creștină”, sau Liga Internațională a Libertății, secție a WACL (World Anticommunist League) pentru Belgia, sau chiar Cercul Națiunilor, al cărui apolitism afișat nu este deloc convingător: în 1970, la un an după crearea sa, sediile sale din Bruxelles erau folosite pentru o ceremonie care comemora preluarea puterii de către coloneii greci, nu fără ciocniri cu contramanifestanți de stînga. Un fapt tulburător: un număr mic de personalități, întotdeauna aceleași, se regăsesc în fruntea acestor instituții, cum ar fi prințul Otto de Habsburg, Paul Vankerhoven, un catolic cu convingeri maurrasiene, sau Paul Vanden Boeynants, prim-ministru social-creștin în 1966 și apoi în 1978⁵².

Dintre toate aspectele problematice, există unul, referitor la CEPIC (Centrul Politic al Independenților și al Cadrelor Creștine), care atrage în mod special atenția, ^egrupînd, începînd din 1972, aripa dreaptă a Partidului

55

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Social-creștin îndeosebi în jurul lui Paul Vanden Boeynants, această formațiune a pus notabilitățile unui partid guvernamental în relație cu ceea ce Belgia considera ca fiind mai extremist⁵³. în această situație, ajungem să vorbim despre complicitate. Fostul prim-ministru nu este o personalitate izolată: totul lasă să se creadă că numai bunăvoința autorităților recunoscute - poliția sau Siguranța

Statului - a permis prietenilor săi să desfășoare activități prea puțin compatibile cu exigențele democrației. Observații similare au fost făcute în privința Italiei, unde armata și serviciile secrete nu au arătat nici un zel în a denunța proiectele de lovitură de stat sau în a-i descoperi pe teroriști. În ceea ce o privește, poliția franceză, căreia mult timp nu i-a făcut nici o plăcere să lupte împotriva terorismului OAS-ului, avea în rândurile sale, vreo douăzeci de ani mai târziu, câțiva cai breji ai violenței rasiale. Armatei spaniole i-a venit foarte greu să se desprindă de nostalgia franchismului. Dar tocmai de aceea trebuie să ne ferim de păcatul generalizării: într-un stat de drept nici o instituție nu este absolut monocromă, chiar și atunci când impulsul pare să-i vină de la câțiva conducători extremiști.

56

MARILE CURENTE DE DREAPTA

Putem distinge șase ramuri de bază, fiecare în parte fiind susceptibilă de multiple ramificații. Dacă monarhismul a suferit o erodare totală, dacă integrismul și etnoregionalismul reprezintă prea puțin, alte trei ramuri sînt mai vivace: neofascismul, Noua Dreaptă intelectuală și național-populismul. Util stabilirii comparațiilor, dar în mod necesar arbitrar, acest decupaj nu pretinde să definească granițele intangibile, care ar trăda realitatea, rebelă în privința etichetărilor, în plus, dacă se urăsc între ele. practicînd anatema mutuală și tirul încrucișat, clanurile radicaliste nu pot interzice circulația adeptilor lor. Lipsa de vigoare a efectivelor ușurează, de altfel, mișcările în sînul acestui microcosmos, în care toată lumea se cunoaște cu toată lumea.

Curentul monarhist

Aflate atît unul cît și celălalt în descendența dreptei contrarevoluționare identificate de către Rene Remond, monarhismul și integrismul se aseamănă sub anumite aspecte. Fie că se află în mîinile unui rege sau ale unui dictator ca Salazar, sistemul monarhic pare a fi cel mai apropiat de ținta teocratică proprie integrismului politic. Pe de altă parte, o proporție semnificativă a partizanilor monarhiei se revendică din tradiționalismul catolic: astfel, abatele

57

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

de Nantes, fondator al Contrareforme Catolice, colabora la „Aspects de la France”. Aceste două curente dețin o poziție clar minoritară în sînul extremei drepte, astfel încît Franța, unde cele două coexistă cu un oarecare succes, constituie un caz aparte.

Grupările monarhiste se constituie în principal acolo unde prevalează un regim republican. Eventualele excepții rezultă deci din litigii în privința alegerii monarhului: este cazul Belgiei, pînă la abdicarea lui Leopold al III-lea în 1950, și al Spaniei, unde câțiva ofițeri au încercat restabilirea franchismului prin forță, în detrimentul unei monarhii considerate prea slabe. Chiar și atunci cînd a avut o rezonanță profundă, coarda monarhistă a încetat să mai vibreze, după cum se vede din exemplul Greciei: începînd din 1946, chestiunea regimului a saturat spațiul politic, apoi cauza regalismului s-a estompat într-o manieră ce părea deja ireversibilă, pînă cînd monarhia a fost abolită în 1973. Apatia și inconsistența au ruinat regalismul italian, destul de vivace încă în anii '50.

Amploarea acestei evoluții nu împiedică persistența simpatiiilor, ale căror urme le regăsim atît în Austria, cu ocazia decesului împărătesei Zita (1989), cît și în Italia, acolo unde, printr-o mistificare reușită, telespectatorii au fost făcuți să creadă, în 1990, că fără măsluirea votului constituțional din 1946 ei și-ar fi păstrat regele. Cu toate acestea. Franța este singura mare țară republicană

unde monarhismul și-a păstrat o oarecare consistență: trebuie să vedem în aceasta o „moștenire a Acțiunii franceze” *(R. Girardet).

Pe la mijlocul anilor '50, sfera strictei tradiții maurrasiene era ilustrată de „Aspects de la France” (primul număr: 1947) și de Restaurația Națională. Această mișcare politică constituită în jurul săptămînalului îi furnizează unele dintre cadrele sale Contrareformei Catolice (H. de Cremiers) sau GRECE-ului, ce lua naștere în acea perioadă (P. de Plunkett). Impulsionată de echipa pe care o anima

Pierre Boutang, o arie de reînnoire a naționalismului se constituia pornind de la „La Nation française” (primul număr: 1955): opera de revitalizare a valorilor trecutului „fără anacronism, nici arhaism”, după cum notează R. Girardet. atrăgea o clientelă mai modernă și mai tînără decît cea a Acțiunii Franceze, cu o mare proporție de salariați, funcționari, ingineri, favorabili spiritului de deschidere și de dialog căruia „La Nation française” îi afirma necesitatea¹. Din această perspectivă, ostilă oricărui abandon al Algeriei, săptămînalul va încheia un *pact monarhic* moral cu fondatorul celei de-a Cincea Republici, căreia îi subestima realismul. Afectată de evoluția politicii gaulliste, publicația va dispărea în 1966, subminată de tensiuni, sciziuni și ranchiună.

Treizeci de ani mai tîrziu, pe cînd se prefigura o anumită trezire militantă, configurația era identică, așa cum o sugerează comparația între două lucrări publicate la sfîrșitul anilor '80. *Noua anchetă asupra monarhiei*, apărută la inițiativa publicației „Aspects de la France”, se adresează unor intelectuali care nu aparțin cu toții acestei biserițe. Mai puțin decît răspunsurile, comentariile care însoțesc textul sînt împrumutate dintr-o fervoare maurrasiană căreia redactorul, Pierre Pujo, îi precizează țelurile, punînd în valoare ceea ce. Ia sfîrșitul anchetei. îi pare că dovedește un consens în jurul ideii monarhice: „Dacă, așa cum a scris Charles Maurras, monarhia este «locul geometric al tuturor necesităților naționale», ea este de asemenea și singurul regim care răspunde aspirațiilor atît de diferite ale francezilor”². Cu toate acestea, Frontul Național a recuperat cîțiva fideli ai Franței monarhiste, după exemplul lui J.F. Chiappe, devenit unul dintre vicepreședinții săi în 1976.

Simultan, F.M. Fleutot și P. Louis conduceau un studiu pe teren, sub privirea aparent dezaprobatore a conducătorilor tradiționaliști, determinată fără îndoială de faptul că în timp ce subliniau diversitatea acestei mișcări, autorii păreau apropiați ai Noii Acțiuni Regaliste (NAR).

58

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

Fondată în 1971, sub numele de Nouvelle Action Française, de către scizioniștii din Restauration Națională, NAR se situează deci în prelungirea publicației „La Nation française”, fiind de o îndrăzneală sporită. Dintr-o dată foarte pornită împotriva organizației GRECE, prima căreia i-a denunțat formulele biologice și neopăgîne, NAR s-a făcut cunoscută prin Bertrand Renouvin, candidatul său la alegerile prezidențiale din 1974. Mai dornică să *încoroneze democrația* decît să difuzeze un mesaj de *naționalism integral*, noua formațiune nu vede nici un inconvenient în a-i acorda votul său lui Francois Mitterrand. Mai mulți membri din rîndurile sale militează în cadrul unor asociații antirasiste. La ora la care un comando al Restaurației Naționale întrerupea fără menajamente un recital de cîntece revoluționare³, militanții NAR considerau în general că „nu este un sacri-legiu să sărbătorești 1789” și mergeau pînă la a gîndi că „principiul alegerii prin sufragiu universal nu are nimic contrar idealului regalist”.

În aceste condiții, ne întrebăm în mod firesc dacă eticheta de „extremă dreapta” își păstrează fie și cea mai mică relevanță. Aceeași întrebare se pune și în privința lui Partido Popular Monarquico (Partidul Popular Monarhist, PPM),

autorizat în Portugalia, după Revoluția Garoafelor, pentru contribuția sa la răsturnarea salazarismului. Cu ocazia alegerilor europene din 1989, fostul său animator, tânărul Miguel Esteves Cardoso, fondatorul unui săptămînal de succes, „O Independente”, ajungea în fruntea unei liste favorabile Europei culturale dar ostile Marii Piețe, bună numai să distrugă economia portugheză, după părerea liderului său, monarhist convins, amator de muzică contemporană și de festivități nocturne’.

Într-un registru foarte diferit, legitimiștii francezi, deoarece contestă persoana și mai ales liberalismul contelui de Paris, pretendent la tron, se întorc spre carlism și spre descendența Bourbonilor de Spania. Dacă micul lor grup merită să fie menționat, aceasta se datorează strălucirii

universitarilor care, de la Claude Polin la Stephane Rials, conduc foarte erudita revistă „La Legitimite”, creată în 1974⁶. Unii dintre ei (C. Polin, C. Rousseau) au susținut listele lui Jean-Marie Le Pen în 1988. Aici, afinitățile cu contrarevoluția rezultă dintr-o concepție rigidă despre credința religioasă.

Integrismul politic

Pornind de la teoria lui Jean-Yves Camus, putem distinge tradiționalismul catolic, intransigent în privința practicii cultului dar fidel ierarhiei romane, de integrismul care refuză orice compromis cu spiritul secolului și este pregătit, mai ales începînd cu Vatican II, să intre în război împotriva Romei⁷.

Integrismul își are demonii săi. El respinge cu aceeași vigoare liberalismul, francmasoneria, marxismul, orice *erezii* derivate din iudaism, pe care le percepe ca pe niște manifestări ale Necuratului, cît și ca fiind opera unor forțe politice. De aceea el întoarce spatele lumii în general și, dorindu-și o teocrație, el nu se recunoaște deloc în formula lui Maurras *Politica mai intuit*. Sînt necesare deci împrejurări excepționale pentru ca niște preocupări de tip politicianist să se impună.

Acesta a fost cazul războiului din Algeria, sub influența revistelor „La Pensee catholique”, creată de către abatele Lefebvre în 1946, în același an cu „Verbe”, aparținînd de Cetatea Catolică și condusă de către Jean Ousset, și „Itinéraires”, lansată zece ani mai tîrziu de Jean Madiran. Convinși că Revoluția, diametral opusă Civilizației (creștine), se încarnează într-un aparat comunist mai amenințător ca niciodată și hotărîți să restaureze brațul secular care va ține islamul în șah, contrarevoluționarii ajunseră să ducă un *război al ideilor* impregnat de militarism⁸. Cu toate acestea, chiar și în aceste vremuri tulburi, preocupările

60

61

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

politice nu vor deține exclusivitatea; Etienne Fouilloux remarcă în mod just că „lupta lor în favoarea Algeriei franceze nu va fi decît un front special într-un război ideologic și religios purtat în toate zărilor”⁹. Pe acest „front”, după cum se știe, vegheau întîi de toate ofițerii armatei.

Intrarea unui grup național-catolic în sînul Frontului Național constituie un alt episod deosebit al istoriei integrismului francez, de obicei puțin înclinat spre afilierea partizane. De fapt, Bernard Antony (alias Romain Mărie) și cîțiva membri din Chretiente-Solidarite, pe care o conduce, nu concep să dea mîna liberă liderului frontist, ci să-i acorde un sprijin tactic împotriva comunismului, a *lobby-ului evreiesc* și a legii Veil care liberaliza avortul¹⁰. Discursul lui Le Pen referitor la decadență contribuie deci la acest spirit de cruciadă care conduce Franța, total asimilată creștinismului, spre o luptă împotriva unui adversar demonic și care îmbracă multiple forme”. Sentimentul de identitate incită de altfel la manifestări care nu au nimic verbal în ele: apropiați ai lui Bernard

Antony au fost condamnați ca urmare a agresiunilor împotriva cinematografelor în care se proiecta filmul lui Martin Scorsese, *Ultima ispită a lui Cristos*, în octombrie 1988¹².

În Italia, doi filosofi importanți, Armando Plebe și Augusto Del Noce, au marcat prin influența lor MSI-ul marii epoci. Pe de altă parte, un integrism la fel de radical ca cel al monseniorului Lefebvre se manifestă în sânul unei organizații ca Civiltà Cristiana, careia îi aparținea Franc Antico, arestat în momentul loviturii de stat nereușite a lui Valerio Borghese din 1970: aceleași idei înguste la pontii ficatului lui Pius al X-lea, aceeași respingere a spiritului care însuflețit conciliul de la Vatican II, aceeași obsesie a corn plotului evreiesc și mason, aceeași simpatie pentru regimu lui Franco, Salazar sau Pinochet¹³. De asemenea, ecoul est perceptibil și în Elveția, acolo unde, în primii ani de după 1970, monseniorul Lefebvre decide să stabilească Frater nitatea Sacerdotală Sfântul Pius al X-lea. În Belgia, tendința ultraconservatoare a catolicismului, a cărui prezență era deja vie în inima celui Verdinaso de dinaintea războiului, nu se manifestă cu putere decât în cadrul marilor dezbateri cu caracter etic: din 1964, liga Pro Vita milita pe întreg teritoriul împotriva liberalizării avortului. În ceea ce-l privește pe Marcel de Corte, profesor la universitatea din Liege și catolic tradiționalist, colaborarea sa cu „La Nation française” simultană cu cea de la „La Libre Belgique”. dovedea influența franceză asupra vecinei sale de dincolo de Quiévrain¹⁴.

În Italia se găsește o asociație fundamentalistă care se străduiește să împace un obiectiv religios cu acceptarea practică a lumii moderne: răspunsul la nevoile concrete ale indivizilor, fără medierea statului, i se pare o condiție necesară pentru ca spiritualitatea să progreseze. Creată în 1954, mișcarea Comunione e Liberazione a primit târziu, în 1982, un statut ecleziastic. Refuzând să devină o sucursală a DC, ea acționează ca un grup de presiune și pregătește edificarea comunității creștine înzestrându-se cu structuri sociale puternice, școli, servicii universitare, creșe care se autogospodăresc, centre de solidaritate pentru șomeri și handicapați, edituri (ca Il Sabato), organe de presă. Dinamismul și bogăția acestei instituții italiene sînt atît de mari încît s-a crezut că sînt de natură a servi drept exemplu pentru alte regiuni din Europa. De fapt, au intervenit două obstacole: tensiunile cu Vaticanul, survenite în cursul anului 1989, după ce Comunione e Liberazione criticase violent anumite notabilități ale DC¹⁵, și scindarea ramurii franceze, • a sfîrșitul anului 1990.

Filiera neofascistă

Această filieră eterogenă cuprinde trei tendințe, care coexistă de altfel încă de la constituirea MSI-ului: o minoritate a nostalgicilor, un mare contingent al conservatorilor

62

63

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

și eclipsarea progresivă a acestora de către revoluționari. În timp ce primii sînt orfanii din 1945. celelalte două categorii se înfruntau deja în epoca fascismului istoric - companioni de drum/intransigenți -. așa cum a arătat De Felice.

Nostalgici și conservatori

Cu excepția Italiei, rîndurile nostalgicilor europeni sporesc datorită tuturor celor care nu au purtat doliu după nazism. Majoritatea lor adoptă o poziție defensivă: în RFG, I în Austria, Belgia și în special Olanda, ei sînt foștii combatanți ai SS-ului, afectați de tendințele antifasciste și j preocupați de deculpabilizarea poziției lor din trecut;! obiectivele lor imediate - obținerea unei indemnizații sau al unei slujbe, beneficierea de dreptul la vot - sînt dublate de o simpatie persistentă față de o epocă apusă. Aceeași stare de j spirit, care întărește un anticomunism specific, caracterizează asociațiile de exilați (expulzați sau refugiați), foarte | des întîlnite în RFG în anii '50. Vedem uneori în

Europa occidentală foști colaboratori, originari din Europa orientală sau din Ucraina, alăturându-se grupărilor extremiste, îndreptându-se de preferință către cele, relativ puține la număr, care se revendică cu ostentație din nazism. La inițiativa foștilor membri ai SS-ului se formează, în jurul cultului lui Hitler, insulite de rasism favorabile genocidului, în cadrul cărora se arborează cu plăcere svastica și se celebrează solstițiul. Din acest cenenă fac parte anturajul lui Fleurie Rost van Tonningen, această olandeză văduvă a unui ilustru colaborator care a militat fără încetare pentru reabilitarea nazismului și a defunctului ei soț, sau prietenii lui **Colini** Jordan, indiscutabilul Führer al micilor grupări britanice și fondator al WUNS-ului, de care depind câteva microorga-nizații activiste europene.

În ceea ce-i privește pe conservatori, ei sînt bini reprezentați de către acele notabilități ale MSI-ului can

64

Europa extremei drepte

tinzînd spre monarhie, spre Biserică, spre aripa dreaptă a DC, au condus mult timp destinele neofascismului italian. Relativa moderație și grija pentru respectabilitate care însuflețeau formațiunea Union Movement a lui Mosley sau pe liderii săi, cum ar fi A. von Thadden, au favorizat succesul electoral al NPD-ului german din anii '60, punînd frîu în același timp reflexului revoluționar.

Revoluționari

Sub această denumire figurează grupările care se opun tuturor tendințelor conservatoare, ale burgheziei care impregnează întreaga viață socială, ale moderaților taberei drepte care pactizează cu spiritul burghez și ale nostalgicilor, al căror proiect de restaurație pură se găsește în mod necesar sortit eșecului. În concepția lor, ideea națională trebuie să fie lărgită pînă la dimensiunile Europei, sprijinită pe etnii, în vederea constituirii unei axe Europa unificată -țările arabe, care s-ar ridica împotriva imperialismului american și împotriva Israelului, imperialismul sovietic fiind considerat adesea ceva de ordin secundar. Ei se află deci de partea celor care, de la „Nation Europa” la Jean Thiriart, fără a renega regimurile fasciste, aspiră să regăsească dimensiunea subversivă și să-și adapteze ambițiile la timpul prezent, lăsîndu-se cu plăcere să alunece spre antisionism și revizionism.

Dar acest lucru nu este suficient pentru ca revoluționarii să formeze o entitate omogenă: există divergențe în ceea ce privește natura scopului final și modul de a-l atinge. Cea mai mare instabilitate caracterizează formațiunile efemere, care sînt supuse tentației constante de a se contopi cu alte organizații, așa cum o atestă atît postura ambiguă a lui O'dine Nuovo, aflată în același timp în cadrul MSI-ului, dar și în afara sa, cît și alunecarea revoluționarilor germani "îspre terorism sau înspre Verzi, sau chiar ralierea omolo-

65

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

gilor lor francezi la Frontul Național, care tocmai lua ființă. Par să se discearnă trei ansambluri cu contururi neclare.

Curentul național-revoluționar, avînd o denumire copiată după cea a național-bolșevismului weimarian, se distinge prin tonalitatea popiilistă a proiectului său de nouă ordine europeană, în măsura în care lupta împotriva capitalismului internațional și împotriva societăților anonime se inspiră din dorința de justiție socială botezată *socialism!* care se potrivește cu o anumită intervenție a statului: „Munca trece înaintea capitalului (...), economia este în; serviciul poporului”, afirma programul formațiunii germane Aktion Neue Rechte (ANR), elaborat în 1972, care voia să împace egalitatea șanselor, *promovarea competențelor* și solidaritatea cu cei *slabi economic*. Opunîndu-se *puterii financiare* care, nemulțumită de a fi constrîns milioane de emigranți la dezrădăcinare, se înverșunează să distrugă totul în jur. ANR se ferea totuși să se scufunde în

birocrația

¹⁶

comunistă sau în *tirania roșie* .

Regăsim ceva din acest populism în sînul grupărilor franceze Jeune Nation, care se reînnoiește la sfîrșitul anilor, '50, Occident (1964-1968) și mai ales în textele Noii Ordini (1969-1973), care aveau drept scop construirea „unei lumi; eliberate de exploatarea muncitorului, o lume a frumuseții, 1 curajului, a dreptății”¹⁷. Grupările național-revoluționare (GNR), create de către Francois Duprat după eșecul Noii Ordini, se vedeau destul de bine în postura de a juca pe lîngă Frontul Național rolul SA-urilor de pe lîngă partidul nazist¹⁸! De aceea liderul francez a menținut un contact strîns, pînă la moartea sa, în 1978, cu formațiunile similare, cum ar fi VMO-ul belgiano-flamand, colaborînd în același timp cu d multime de publicații pline de admirație față de unității! combatante ale celui de al Treilea Reich, fără a neglija cauza revizionistă¹⁹. Împingînd mai departe fervoarea revoluției năra, RFG-ul oferă un exemplu unic de fuzionare între militanții național-revoluționari și marxist-leniniști: de aiol

66

Europa extremei drepte

s-a născut gruparea care gravitează începînd din 1981 în jurul revistei *național-comuniste* „Aufbruch”²⁰.

Al doilea curent, solidarist, și-a exercitat în general influența în mediul studentesc. Cu toate că denumirea sa evocă doctrina elaborată de către Leon Bourgeois la sfîrșitul secolului al XIX-lea, solidarismul despre care este vorba aici se inspiră mai mult din gîndirea lui Jean Thiriart decît din cea a radicalismului social, fără a se evidenția însă prin claritatea ideologiei sale. Ușor de recunoscut datorită atașamentului său față de „cea de a treia cale”, nici capitalistă, nici comunistă, tradusă pe plan geopolitic printr-o dublă ostilitate față de Statele Unite și Uniunea Sovietică, el aspiră la o totală integrare a oamenilor și a popoarelor în sînul unor comunități solidare, eliberate de toate alienările proprii societății de masă, liberală sau etatistă. Clădite conform principiilor unei ordini sociale naturale, adică ierarhică și organică, aceste comunități ar trebui să funcționeze fără dificultate, grație unei participări de tip *autogestionar* sau proudhonian.

În zona adepților autonomiei flamande din Belgia, ca și în Olanda, două regiuni unde acest curent este bine implantat, solidarismul se sprijină pe catolicismul tradiționalist. Moștenitor al lui Verdinaso din anii '30, el dovedește o conștiință europeană mai dezvoltată decît cea a mișcării de dinainte de război, pe atunci pe deplin absorbită de întemeierea statului thiez (ce regrupa Flandra belgiană și Olanda). Dacă el respinge lupta claselor, nu simte în schimb nevoia nici unei măsuri împotriva participării populare, împingînd convingerea pînă la susținerea cîtorva mișcări greviste din anii '70²¹. Acesta este momentul în care apare solidarismul german. Lipsit de orice convingeri creștine, acesta se distingea prin pregnanța preocupărilor sale ideologice și printr-o frazeologie fără complexe: nu se revendica „oare din libertate și din democrație pentru a preconiza o ordine autoritară, considerată a fi singura înfloritoare?”²²

67

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

În Franța, solidarismul aparține acelor formațiuni radicale care au apărut în prelungirea Algeriei franceze și ai OAS-ului, asociind catolici integriști și adepți ai acțiunii subversive. Mișcării Tînăra Revoluție, creată în 1966, avea să-i urmeze curînd Mișcarea Solidaristă Franceză (MSF), destul de influențată, ca atîtea alte grupări europene similare, de modelul NTS-ului (Narodnovo Trudovoi Soiuz) Unitatea Populară a Muncii). Organizată în anii '30 de către rușii exilați, această Uniune propaga un antisovietism care, pentru a se situa pe linia spirituală a curentelor anticon-j formiste, nu excludea eventuala recurgere

la activisirr. De la NTS au împrumutat tridentul ca emblemă majoritatea formațiunilor solidariste. Acesta a fost mai întâi cazul GAJ-i ului (Grupul de Acțiune al Tineretului), provenit, în 1974, dintr-o scindare survenită în sânul MSF-ului. Unii dintre membrii săi (J.-P. Stirbois, M. Collinot) se alăturau Frontului Național, îngroșând raidurile efectivelor ultra; alții se mențineau pe linia celei de *a treia căi*. În jurul lui Jean-Gilles Malliarakis, directorul Librăriei franceze de la Paris, aceștia din urmă, în timp ce preconizau interzicerea Partidului Comunist, acționau cu vehemență împotriva! manifestărilor imperialismului american (și *sionist*). Ei doreau exproprierea companiilor multinaționale, planificați rea economiei, abolirea privilegiilor burgheze, ca și întoarce cerea în țările de origine a emigranților ce nu proveneau din Europa. Atrăși uneori de Noua Dreaptă", solidarității s-aUj dedat la brutalități și au ajuns uneori să se ralieze cui mișcarea Skinheads. Curent revoluționar ultim, tradiționalismul apare cal fiind puternic influențat de gândirea lui Evola, de pesimis-J mul său, de aristocratismul său aflat în serviciul Ideii, dej exaltarea sa de luptător. Iată ce duce la spiritualismul mistici fără proiect politic imediat, și la terorism. Acestei mișcări,! deosebit de viguroase în Italia, îi aparțin adepții lui Ordine! Nuovo sau disidenții săi, oricare ar fi forma de acțiune aleasă. Alături de militanții ferm anticreștini se găsesc cato-
Europa extremei drepte
licii fundamentalisti. atrași de respingerea materialismului și de sensul transcendenței.

Cum ia ființă axa care leagă scrierile lui J. Evola de activitățile războinice ale lui Franco Freda? Deoarece reținea din regimurile fasciste aptitudinea lor de a crea mituri unificatoare și ierarhizante, Evola a stăruit adesea asupra mitului spiritului legionar. Teoreticianul MSI-ului, Adriano Romualdi (1940-1973), se referea la rîndul său la acesta atunci cînd aducea un omagiu viziunii hitleriste asupra unității europene, menite să silească naționalismele desuete să dea înapoi: Waffen SS a constituit pentru scurt timp creuzetul *brigăzii internaționale*^{1*}. Editura AR din Padova, fondată de F. Freda, a reluat tema eticii războinice, exaltînd Garda de Fier română, interesîndu-se de mitologia indoeuropeană și de războiul sfînt islamic, denunțînd în același timp puterea *pluto iudaismului*^{1*}. Freda însuși desăvîrșește sinteza *nazisto-maoislă* care, împingînd pînă la capăt ura față de sistemul burghez, revendică un stat popular, organizat după modelul unui comunitarism fără proprietate privată, cu un stil spartan apropiat Chinei maoiste, pentru care editorul simte o oarecare tandrețe. Punînd bombe, *soldatul politic* se poate lăuda, în felul său, că a rupt legăturile cu pesimismul evolian: distrugînd mediocrele existențe umane, el contribuie, prin viața sa ascetică și militară, la *restaurarea umanului*'.

Tradiționalismul evolian alimentează fracțiunea cea mai mare a Noii Drepte italiene: gustul pentru mituri și evocarea unei lumi ierarhizate călăuzesc demersul acesteia. Ezoterismul este considerat un antidot la lectura materialistă a universului și un factor al armoniei prin care se poate accede la Ordinul sacru; Rene Guenon face deci, și el, figură de maestru gînditor. În afara acestei sfere, spiritualismul tradiționalist, preluat de cîteva cercuri de studiu din Italia, Franța, Spania sau Elveția, inspiră diferite reviste, dintre care cea mai importantă este „Totalite”. „Pour la revolution culturelle europeenne” a pornit ca o publicație franco-

69

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

italiană în 1978. Unul dintre fondatorii săi, Georges Gondinet, avea să înființeze, patru ani mai tîrziu, o editură. Instalată la Puiseaux, editura Pardes conducea „Totalite” și alte trei publicații, „Rebis”, „L'Âge d'or”, „Kalki”²⁸. La contribuțiile tradiționaliștilor Daniel Cologna (Belgia), Antonio Medrano (Spania) și Claudio Mutti (Italia) se adaugă cea a francezului Philippe Baillet, traducător al Evola.

Faptul că „Totalite” se arată critică în privința materialismului lui Alain de Benoist nu-1 împiedică pe Philippe Baillet să colaboreze cu „Nouvelle Ecole”, revistă teoretică a Noii Drepte franceze.

Noua Dreaptă

Aceeși mișcare de rebeliune a condus tineretul vest-german fie spre activism, fie către reflecția speculativă. După cum afirmă pe bună dreptate K. Schonekäs, „Nașterea unei Neue Rechte inteligente sau apariția unor tineri neonaziști extremiști reprezintă cele două fețe ale aceleiași atitudini contestatatoare dirijate atât împotriva vechii drepte, cât și împotriva «societății»”²⁹. Observația este valabilă și pentru alte țări.

În mai multe țări din Europa, îndeosebi în Germania, există o viziune foarte largă despre Noua Dreaptă. Organizată mai întâi în jurul revistei „Junges Forum” (1964), Neue Rechte a primit apoi sprijinul consacratei „Nation Europa” și a atras grupările sau indivizii aflați în ruptură cu NPD-ul, pe care îl considerau ca fiind ineficace și timorat. Același elan care a făcut să apară mișcările sociale și din care a izvorât curentul verde-alternativ va veni de asemenea să întărească Noua Dreaptă, foarte ascultată de altfel atunci când s-a pus cu insistență chestiunea germană, în privința eurorachetelor. Se discern aici trei sensibilități : neoconser-vatoare, în zona de influență „Criticon” și „Mut”; biolo-gizantă, în paginile revistei „Neue Anthropologie”, pe deplin

70

Europa extremei drepte

împregnată de rasiologie nordică; stîngistă, de inspirație național-revoluționară, ale cărei scrieri din „Wir selbst” (apărută în 1979) oferă cel mai deconcertant model, la fel ca și contemporana sa „Aufbruch”, sub forma unui „pod” aruncat între dreapta și **stînga**^{3,1}.

Pe marginile acestor trei ansambluri și luînd cîte puțin din fiecare, s-a dezvoltat o Nouă Dreaptă - ce a putut fi calificată drept *nonconformistă* (K. Schonekäs) - pornind de la DESG (Deutsch-Europäische Studiengesellschaft, Asociația pentru Studii Germano-Europene), încă de la începutul deceniului al șaptelea. Ea funcționează după modelul GRECE-ului francez, astfel încît o revistă numită „Elemente” este publicată începînd din 1986 de către seminarul Thule, prelungire a DESG-ului și actualul nucleu al Neue Rechte. Legăturile dintre Franța și Germania sînt un exemplu pentru contactele Noii Drepte franceze la scara Europei.

Extrăgîndu-și majoritatea resurselor din ansamblul pe care-l constituiau Federația Studenților Naționaliști și publicația lunară „Europe Action” (1963-1967), Noua Dreaptă franceză s-a constituit, în 1968, cu ajutorul unei reviste, „Nouvelle Ecole”, și a unei structuri militante, GRECE¹². Deoarece împărtășeau convingerea tinerilor francezi că vremea naționalismului melancolic și rușinos apusese, Armin Mohler și Hennig Eichberg, doi dintre gînditorii din Neue Rechte aflată în formare, au încurajat schimburile dintre rebelii taberei drepte din cele două țări. Pe de altă parte, pe la mijlocul deceniului al șaptelea, GRECE și noua sa publicație („Elements pour la civilisation europeenne”) se ””âspîndiseră deja în Belgia, prin intermediul lui Emile Lecerf, al cărui prim contact cu Franța data de pe vremea războiului din Algeria.

Apărută mai tîrziu, atunci cînd *strategia tensiunii* cunoștea o stagnare, Noua Dreaptă italiană forma o entitate '■nai bogată decît omoloaga sa franceză în sfera ideologică și ■nai diversificată decît ruda sa germană în privința modurilor

71

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

de exprimare. Aflată într-un profund dezacord cu ceea ce ea considera a fi

conformismul MSI-ului, Nuova Destra evoluează între o analiză metafizică a crizei italiene -decadența inerentă a atomizării societății civile, pierderea de repere pe care o generează universalismul - și refuzul de a merge pînă la capătul inspirației evolutive subîntinse de o asemenea abordare - respingerea absolută a lumii moderne. Imperativele contradictorii ale unei posturi nefirești nu întîrzie să se repercuteze asupra relațiilor cu Noua Dreaptă franceză: marcate de puternice convergențe - din 1978 apărea în Italia o publicație numită „Elementi”³ -, ele nu sînt mai puțin conflictuale, în asemenea măsură scientismul lui Alain de Benoist, apoi nominalismul său afișat au neliniștit specialiștii de dincolo de Alpi, prompti în a denunța relativismul și confuzia care au urmat³⁴.

În sînul unității destul de vaste pe care o numim Noua Dreaptă a Europei s-a constituit deci un fel de multinațională a GRECE-ului francez. În afara filialelor sale germană și italiană, acesta posedă puncte de sprijin în Portugalia și în Spania (revista „Punto y coma”). Rețeaua sa de prietenii se întinde pînă în Grecia și Austria. În Regatul Unit, atît revista academică „The Mankind Quarterly”, cît și publicația „The Scorpion”, condusă de către Michael Walker, fost responsabil al National Front-ului londonez, aparțin familiei neodreptei. Care sînt caracteristicile comune ale acestor forma-**țiuni** și în ce condiții termenul Noua Dreaptă poate fi utilizat cu pertinentță? Această mișcare se evidențiază înainte de] toate prin scopul său doctrinar, prin voința sa de a contribui la reînnoirea naționalismului, adaptîndu-l la realitățile lumii contemporane. Respingerea *universalismelor*, marxist sau ! liberal, ca și aceea a antiegalitarismului aparține fondului comun al tuturor dreptelor extremiste; noutatea ține de faptul că formularea lor împrumută argumente din disciplinele științifice moderne, în special din genetică și etologie. În virtutea unui eugenism bine înțeles, Noua Dreaptă franceză va merge pînă la preconizarea avortului, adoptînd,

72

Europa extremei drepte

asupra acestui punct sensibil, o poziție care o diferențiază de toate celelalte curente de dreapta, din Franța și de pretutindeni din Europa. Discursul stîngist privitor la identitatea culturală este reluat și inversat: elogiul necesarei *diferențe* culturale este însoțit de excluderi riguroase. Dincolo de anticomunism și denunțarea blocurilor, presiunile americane duc la constatarea decadenței, justificînd astfel apărarea urgentă a valorilor proprii de către popoarele europene, valori ambigue unde rasa și cultura se amestecă.

În cadrul sistemului Noii Drepte, reflecția doctrinară nu constituie un prealabil la acțiune, ea este acțiune: rupînd legăturile cu politica cotidiană, ca și cu stilul războinic, Noua Dreaptă se situează în mod hotărît la nivelul metapoliticului și așteaptă succesul unui prozelitism răbdător. Ea acționează deci pe calea cărților și a articolelor, a dezbaterilor, colocviilor și conferințelor îndreptate spre o clientelă privilegiată de tip intelectual, studenți, universitari, cercetători, scriitori, membri cu profesii liberale. Interesul pe care ea l-a stîrnit în rîndul lor se poate explica, așa cum s-a constatat în Franța și în Italia, prin declinul culturii politice de stînga după trei decenii supraîncărcate de intelectuali *antifasciști*, așa cum sînt desemnați aceștia dincolo de Alpi¹⁵.

Această comunitate de caractere nu trebuie să mascheze eterogenitatea Noii Drepte care, în fiecare țară, oscilează între un pol conservator și unul revoluționar, între un biologism impenitent și un culturalism mai puțin sulfuros, între izolarea trufașă, ruptă de societatea înconjurătoare, și înțelegerea lumii moderne pentru a se întoarce împotriva sa, între națiune și Europa. La aceasta se adaugă cîteva disonanțe, fie că acel conformism al GRECE-ului care chema la vot în favoarea candidatului Giscard d'Estaing la alegerile prezidențiale din 1974 făcea obiectul unei reprobări în Germania, fie că îndrăznelile Noii Drepte

franceze suscitau rezerve în rîndul anumitor parteneri europeni. Influența acestei nebuloase se lasă cu greu apreciată. Fără îndoială, în Franța autoritatea sa externă a fost cea mai

73

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

mare: „Valeurs actuelles”, într-o anumită măsură, și mai ales „Figaro Magazine”, la sfîrșitul anilor 70, i-au servit drept rele mediatice. Cîteva dintre ideile sale au circulat deja asemenea în cadrul dreptei politice franceze, vehiculate de către Clubul Orologiului. De asemenea, în RFG a fost observată o receptivitate a CDU-CSU față de temele difuzate de către cercurile de neodreapta.

În ceea ce privește dreapta radicală, Noua Dreaptă face aici oficiul de placă turnantă. Bazîndu-se pe studiul a trei reviste, „Neue Anthropologie”, „The Mankind Quarterly” și „Nouvelle ecole”, M. Billig sublimase importanța preocupărilor rasiale și stabilise apartenența la Northern League a numeroase personalități ce gravitau în jurul acestor publicații savante³⁶. Simpatiile față de revizionism se află în prelungirea acestui extremism, căruia Noua Dreaptă îi pusese cîteva jaloane teoretice (respingerea universalismului iudeo-creștin) sau căruia îi dăduse un ajutor direct: în Franța, afacerea Roques (1985-86) și afacerea Notin (1990). În timp ce solidaristii francezi ai celei de a Treia Căi se lăudau că aparțin curentului Noii Drepte, acesta a transmis partidelor populiste din anii '80 arta formulărilor tulburătoare (împotriva *rasismului anti-francez*) și le-a furnizat un număr deloc neglijabil de cadre. Deseori evocată în legătură cu cuplul GRECE/ Frontul Național Francez, o asemenea relație se observă de ase-J menea și în Germania: F. Schonhuber nu-i frecventase oare: pe intelectualii din tabăra dreptei înainte de a fonda Republikaner³⁷? Cel puțin această formațiune a obținut! sprijinul lui Helmut Diwald, celebrul autor al unui best-seller controversat referitor la istoria germanilor³⁸.

Regionalism etnic

Asociația Were Di (Noi înșine), apărută în Flandra] belgiană la sfîrșitul deceniului al cincilea, își continuă încă

74

Europa extremei drepte

îndelungată sa existență. Prin motivele și relațiile sale, ea este foarte reprezentativă pentru etnoregionalism. Publicația sa lunară „Dietsland Europa” are drept obiectiv formarea elitei naționaliste necesare desăvîrșirii statului thiez, el însuși chemat să facă parte din Europa etniilor. În acest scop, Were Di privilegiază revoluția conservatoare care ar permite, în concepția sa, fuziunea dintre un naționalism de tip vital - comunitate etnică, inegalitatea dintre oameni și rase - și preocupările conservatoare, ca lupta împotriva pornografiei și protejarea familiei, sau de tip organicist, cum ar fi colaborarea solidară a claselor sociale în jurul unei elite, fără *imoralitatea capitalismului* sau nivelarea prin *colectivismul comunist*. Avînd legături cu formațiunile regionaliste bretone, irlandeze sau frizone, Were Di nu a neglijat nici grupările revoluționare - Ordine Nuovo - sau de neodreapta - „Nouvelle Ecoles” și „Junges Forum”¹⁹ -, aceasta cu mult înainte ca președintele său, Karel Dillen, să fie ales deputat european. Asocierea ideii de națiune ca o comunitate organică și culturală cu cea de instinct teritorial, aceasta era și dorința militanților revoluționari din ANR-ul german, la începutul anilor '70⁴⁰. Teoretician celebru al acestei mișcări, ca și al Noii Drepte care a izvorît din ea, Hennig Eichberg s-a separat de aceasta pentru a profesa un etnism anarhizant îndreptat împotriva statului centralizat și a puterilor internaționale, politice și economice, pledînd în același timp pentru o Ligă germană a republicilor populare în tradiția federalismului, care ar constitui preludiul la *balcanizarea mondială*. Aici se află una dintre sursele esențiale de inspirație ale publicației „Wir Selbst”⁴¹.

în cadrul mișcării regionaliste franceze, abordarea *volksch*, minoritară, are o anumită bază în Bretania, de unde influența fostului colaboraționist Olier Mordrel a strălucit mult ⁴¹np asupra Normandiei, a Flandrei și a Alsaciei. Radicalismul oscilează aici între exaltarea ostentativă a rasei (gruparea Celtia ?' mai ales „Les Cahiers de la Bretagne reelle”) și alegerea

75

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

acelor formulări progresiste al căror secret îl deține GRECE, una dintre caracteristicile regionalismului extremist fiind de altfel proximitatea sa față de Noua Dreaptă⁴². În 1988, în termeni aleși, „Le Courrier des Pays-Bas français” prezenta cititorilor săi bilanțul celor cinci ani de eforturi: printre *cauzele* apărute, turismul verde, expunerea machetelor la Lille; dintre *scandalurile* denunțate, „șantierul sălbatic” al eurotunelului și] Disneyland-ul; printre *dezbaterele* angajate, „emigrarea, rasismul, antirasismul, reunificarea europeană...”⁴³.

Regionalismul etnic sudează mai multe grupări austriece a căror xenofobie se arată a fi deosebit de vivace în Carintia. În Italia, acolo unde ea face ravagii de multă vreme în rîndul celor două comunități, germanofonă și italofoonă, etnismul a progresat în cursul anilor '80, îmbrăcînd forme noi. Arătînd un șovinism ostil emigranților din interior,| veniți din Mezzogiorno, Ligile regionale constituite în nordul țării își exprimă neîncrederea față de clasa politică și respinge centralizarea la Roma. În mai 1990, alegerile locale au permis Ligii lombarde, asociată cu cinci formațiuni similare, să întrunească 5% din voturile naționale, atîngînd cote de peste 20% în Lombardia; astfel, ea începe să-și realizeze proiectul de a deveni un partid populist regional⁴⁴.

Național-populism

Adoptată de către Pierre-Andre Taguieff și reluată de Michel Winock, această sintagmă nu se referă, strict vorbind, decît la Frontul Național. Ce conținut are ea? Poate' fi aplicată oare și altor formațiuni europene?

În Franța, național-populismul se înscrie în continuitatea unui curent care, apărut la sfîrșitul secolului al XIX-lea, în plină criză, se prelungește, prin intermediul) ligilor anti-Dreyfus și cele ale anilor '30, pînă la petainism și j poujadism⁴⁵. Diferit de fascism, în special prin faptul că el nu dezvoltă nici unul dintre discursurile ce vizează rege-

76

Europa extremei drepte

nerarea națiunii printr-o militarizare a societății, în spiritul mistic descris de istoricul Philippe Burrin, național-populismul împărtășește o concepție a naționalismului specifică Acțiunii Franceze, care exclude toate elementele străine. Apărător al celor mici împotriva celor mari, în serviciul cărora statul intră în mod firesc, el se ridică împotriva politicianilor corupți, a fiscalității excesive sau a încălcării prevederilor statului-Providență. În același timp, el se pronunță în favoarea unui stat autoritar, condus de către un om provenit din rîndul poporului, care, ca și demagogul, pretinde că „exprimă ceea ce vrea poporul și îi explică ceea ce el nu înțelege” (P.-A. Taguieff). Făcîndu-i cunoscuți pe responsabili acestei decadente, odinioară evreii, la care se adaugă astăzi emigranții, acest om vrea să propovăduiască și valorile salvatoare. Pentru Frontul Național, acestea sînt libertatea de acțiune, proprietatea, securitatea și identitatea: moștenirea familială și națională, spiritul de identitate se sprijină deci pe centralitatea celulei familiale, însoțită de măsuri de creștere a natalității, și prioritatea hexagonală, dublată de cele mai mari rezerve privitoare la emigranți și de o politică de apărare proatlantică, fără a face concesii nici unei forme de supranaționalitate⁴⁶.

Promotor al unei ideologii mai complete decît cea a poujadismului, susceptibilă de a trezi interesul unei clientele mai variate, populismul francez s-a organizat,

în anii 70, în jurul unui lider carismatic: fost deputat poujadist, Jean-Marie Le Pen este recunoscut în același timp ca un excelent orator, singurul care a enunțat doctrina, și un bun arbitru în chestiunile de organizare, foarte personalizate. Ferm susținut de Noua Dreaptă, el excelează în critica egalitarismului - cu care este identificată și la care este redusă gândirea de stînga, aceeași care conduce și la totalitarism - și valorizează reformularea diferențialistă a rasismului, prezentînd obsesia 'Metisajului drept expresia dorinței legitime de a apăra Preferința națională'⁴⁷.

77

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Este oare vorba despre un produs strict francez? Atunci cînd afirmă că „în alte societăți europene, criza”, prin intermediul căreia se explică puțin cam prea repede efectul Le Pen, „nu a suscitat nici o mișcare de amploarea Frontului Național”⁴⁸, eseistul german Lothar Baier nu se înșeală în privința scorurilor electorale. Cu toate acestea, aprecierea sa minimizează importanța căpătată în întreaga Europă de către o forță politică ce reușește să capitalizeze un vot protestatar multiform, jucînd pe terenul xenofobiei și al ideologiei securitare, denunțînd laxitatea sau neputința guvernelor aflate la putere. Acesta a fost cazul National Front-ului britanic, la începutul anului 1975. În aceeași situație se află, în deceniul următor: în Belgia, Vlaams Blok și Frontul Național; în Germania Federală, Republikaner, Jean-Marie Le Pen subliniind convergențele acestuia cu propria formațiune; în Olanda, Centrumpartij; în Austria, Freiheitliche Partei al lui J. Haider; în Elveția, Action Naționale și Vigilance. Ostile statului-Providență, cele două Partide ale Progresului, danez și norvegian, țin de asemenea de familia populistă, deși chestiunea emigranților nu se află pe primul plan.

Unii consideră inadecvată formularea *vot protestatar*, deoarece aceasta minimizează un fenomen îngrijorător pentru democrație: limitîndu-se la niște reacții de apărare punctuale. În spațiul sau în țesutul social (refugiați, șomeri, locuitori ai periferiilor sărace, mica burghezie înfricoșată...), nu ascunde ea oare țintele radicale ale conducătorilor? O anchetă efectuată la Bolzano, după creșterea subită a voturilor în favoarea MSI-ului, în 1985, demonstrează foarte bine ambivalența situației: o populație slab informată, victimă a crizei economice sau amenințată de fluctuațiile sale, avînd un puternic sentiment al abandonului, votează, fără vreo stare sufletească deosebită, pentru partidul neofascist, pe care-l consideră ca fiind foarte diferit de fascismul de odinioară .

78

GERMANIA SUB ÎNALTĂ SUPRAVEGHERE

Succesul obținut de către Republikaneri la alegerile regionale din Berlinul de Vest, în ianuarie 1989, a oferit ziarului „Le Monde” prilejul de a afirma că „pentru prima dată în istoria Republicii Federale, extrema dreaptă va fi reprezentată în viitorul Bundestag”¹. Prompt rectificată, această greșală este totuși bogată în semnificații. Într-adevăr, ea trădează deosebita îngrijorare pe care o suscită, în rîndul democrațiilor europeni, și în special al celor francezi, orice manifestare a dreptei radicale în Germania. Pe deplin împărtășită de către opinia publică vest-germană, această îngrijorare contribuie la crearea cadrului specific în care evoluează extrema dreaptă: dacă aici fiecare cetățean întreține o relație dificilă cu trecutul său, povara apasă în mod necesar mai greu asupra tuturor celor care, chiar dacă se apără de el, riscă să fie bănuți de asumarea unei istorii abominabile. În aceste condiții, existența și cultura extremistă nu au

încetat să fie, mai mult decît în alte părți, excluse, supuse unor constrîngeri instituționale.

Astfel, interzicerea SRP-ului a marcat, în 1952, limita, simbolică și practică, ce nu trebuie depășită într-un stat de drept. Era sfîrșitul unei perioade de nostalgii, caracterizată Printr-un apreciabil efort al dreptei de a se face înțeleasă; studiul ei arată că votul din 1989 nu constituie o noutate absolută în istoria Germaniei.

79

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Crima și memoria

Războiul rece a creat în Germania occidentală o situație atît de confuză. Încît foștii naziști și-au găsit un loc, uneori deloc neglijabil, în viața politică a Republicii, ca și în înalta administrație, justiție, armată, sub privirea îngrijorată și în același timp clementă a Aliatilor și a guvernului de la Bonn:

anticomunismul explică acest comportament. Dacă beneficiarii unei reabilitări sînt departe de a fi militanți radicali în cadrul puterii, aceștia din urmă primesc uneori o încurajare venită din cealaltă Germanie, acolo unde perspectiva de a destabiliza tînăra democrație liberală nu displace.

Desființat în 1953 de către Siguranța britanică, cercul Naumann s-a constituit cu puțin timp în urmă, în jurul fostului adjutant al lui Goebbels, pentru a reabilita opera celui de-al Treilea Reich în favoarea muncitorilor, a săracilor, a familiei, un mesaj susceptibil de a avea un ecou într-o țară ce rămînea încă de reconstruit. Partea esențială a *forțelor politice extraparlamentare* de dreapta, după expresia istoricului american Tauber, se găsea atunci în rîndul victimelor directe ale înfrîngerii și ale denazificării. Refugiații și expulzații se alătură Blocului Refugiaților și Spoliaților, care va fi în mod progresiv sufocat de revenirea la prosperitate. Veteranii creează în 1951 organizația H1AG (Hilfsgemeinschaft auf Gegenseitigkeit der Waffen SS, Asociația de întraajutorare Reciprocă a Waffen SS) și cer o pensie în favoarea membrilor SS și a familiilor lor, în calitate de combatanți: dorința de a reuși tempera exprimarea vreunei nostalgii în cadrul acestei cereri, care va fi satisfăcută în 1959'.

Deși contestat, un sondaj efectuat de către americani dezvăluia persistența atașamentului față de nazism, la începutul anilor '50. Același lucru îl sugerează și primele rezultate electorale. În Bundestagul ales în 1949, dreapta

80

Europa extremei drepte

,-adicală obținea aproape 6 % dintre sufragiile exprimate. Suprimînd obligația licenței pentru partide, înalta Comisie aliată favoriza, începînd din 1950, crearea unei puzderii de mici grupări, extremiste în majoritate, care vor fi foarte des întîlnite în cadrul alegerilor pentru Landtage, între 1950 și 1952, și în continuare la alegerile federale din 1953. Abia în anul 1957 extrema dreaptă va îpceta pentru mai mult timp să fie reprezentată în Bundestag, legea electorală din iulie 1953 avînd un efect de disuadare: pragul de 5 % al voturilor, procentajul minim cerut pentru a obține un loc de deputat, va acționa în defavoarea formațiunilor răzlețe ale dreptei radicale. Între timp, survenise interdicția SRP-ului.

SRP-ul cuprindea, după alegerile legislative din 1949, aripa extremistă din Deutsche Rechtspartei (Partidul German de Dreapta), în dezacord cu conservatorismul apărat de către această mică formațiune recentă. După părerea observatorilor, SRP-ul aspira la reconstituirea unui partid nazist în jurul a două personaje provenite direct din această mișcare, F. Dorls și generalul Remer, cel care se distinsese în reprimarea complotului din iulie 1944 împotriva lui Hitler. Recrutînd membri mai ales din rîndul funcționarilor și al muncitorilor, organizat după Führerprinzip, acest partid controla diverse publicații cu ton antisemit și se înconjurase de mai multe zeci de asociații satelit, care se adresau unei clientele variate. La alegerile regionale din 1951 din Saxonia inferioară, el

obținea 11% din voturi.

Hotărîrea luată de către SRP de a se autodizolva nu a salvat această formațiune de condamnarea pronunțată, cîteva zile mai tîrziu, de către Curtea din Karlsruhe, din cauza stilului și a metodelor sale autoritare, prea asemănătoare cu cele ale partidului nazist, incompatibile deci cu ordinea instituită de către Legea fundamentală⁴. Astfel, spațiul era "ine închis, atît de forțele democratice - în special de către CDTJ-CSU, aflate în mod constant la guvernare între 1949 și 1969 - cît și de către prosperitatea economică, care ștergea ¹¹¹ mod strălucit stigmatele conflictului mondial. în această

81

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

ultimă tentativă făcută de ceea ce mai rămăsese din cel de-al Treilea Reich pentru a recuceri puterea, SRP-ul a de-j demonstrat imposibilitatea reușitei. De acum înainte. în tabăra dreptei prudența va deveni regulă, pentru a nu cădea sub incidența legii; va prevala de asemenea convingerea că întoarcerea la trecut este iluzorie, și de aici s-a ivit necdl sitatea unor noi formule ideologice. Chestiunea națională era cea mai susceptibilă de a spori audiența dreptei radicale.

Chestiunea națională

Punct central în cadrul ideologiei de dreapta, naționalismul se definește în Germania Federală în termeni excepțional de complecși în anii '50. Refuzul unui spațiu înjumătățit ar constitui o platformă bună pentru opoziția națională, dacă guvernul de la Bonn nu ar lua în sarcina sa această revendicare, negînd existența RDG-ului. Anticomunismul, devenit mai pregnant în contextul războiului rece, incita fără îndoială la ralierea taberei occidentale, atlantică și europeană, dacă nu cumva și aici trebuia să se meargă pe urmele forțelor politice aflate la putere, adepții naționalis-j mului aruncîndu-se astfel în brațele responsabililor înfrîngerii și ai Ocupației. în aceste condiții, opțiunile extremei; drepte se arată a fi foarte diferențiate.

Frontul neutralist îi regroupează pe cei pentru cîrd dorința de a obține reunificarea Germaniei are întîietate] asupra considerațiilor de ordin ideologic, astfel încît aceștia abandonează orice anticomunism primar, în perspectiva; inevitabilelor negocieri cu Uniunea Sovietică. Asupra acestui punct, naționaliști la fel de hotărîți ca Otto Strasser pot face front comun cu pacifiștii de stînga: Congresul neutralist întrunit la Heidelberg în octombrie 1958 a dovedit-d pe deplin. Prezența delegaților mișcării antifasciste interna-j ționale arăta destul de bine interesul pe care Moscova îl acorda acestei manifestări unice⁵. Pe de altă parte, anumiți

82

medii militare se felicitau în privința politicii guvernului federal: după părerea lor, reînarmarea Germaniei, care se înscria inițial în cadrul CED, nu reprezenta decît preludiul restabilirii tradiției militariste naționale. Bonn-ul îi încurajează în mod imprudent, acordînd, la începutul anilor '50, sprijin financiar ziarului „Deutsche Soldatenzeitung” („Gazeta soldaților germani”), care asocia anticomunismul virulent și exaltarea militarismului. Cînd, în 1955, ca urmare a integrării RFG-ului în NATO, Bonn-ul își va retrage sprijinul, „Gazeta” va propaga, dincolo de cercurile militare, o critică feroce a regimului, însoțită de o reabilitare de-abia voalată a Reich-ului . Ea va lua atunci numele de „Deutsche Nationalzeitung” („Ziarul național german”, DNZ).

Un mare număr de periodice și de lucrări publicate de către editurile de dreapta au contribuit deci la răspîndirea unei istorii comemorative sau militante: cu puțină îndemî-nare, ele găseau un teren liber, din moment ce memoria germanilor zăcea adormită, paralizată de „refuzul de a-și aminti, refuzul de a afla”⁷, în ciuda tresăririi pe care o provocase capturarea lui Eichmann de către

serviciile secrete israeliene. Astfel, *Die Konservative Revolution in Deutschland, 1918-1932*, voluminoasa operă a lui Armin Mohler, publicată în 1950, a făcut cunoscută o anumită dreaptă intelectuală weimariană, ale cărei idei favorizau acceptarea nazismului, chiar dacă ea nu-i dorise venirea la putere. Curînd, tînăra dreaptă va acapara această bogată gîndire.

În ceea ce privește ziarul „Nation Europa”, cea mai veche publicație (1951) și cea mai influentă din tabăra drepte în Germania - și în afara ei -, acesta își propune să includă națiunea germană reconstituită într-o adunare a Popoarelor europene, eliberate de blocuri și superputeri. Fondatorul ei pentru partea germanică, Arthur Ehrhardt (1896), fost SA care rupsesse legăturile cu nazismul după Noaptea Cuțitelor Lungi, lucrase în timpul războiului în serviciul de contraspionaj al armatei. El s-a înconjurat de Personalități ale fostului regim și a adunat în jurul revistei

83

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

tot ceea ce Republica Federală și Europa aveau mai antidemocratic și mai înclinat spre rasism, făcînd să apară în paginile publicației drept „scrisori de la cititori” cele mai acide păreri. Beneficiind de o difuzare crescîndă, „Nation Europa” a fost preluată de către Peter Dehoust în anii '60. Ea a trecut proba timpului, surmontînd atît de bine eșecul NPD-ului, cu care fusese în legătură, încît ea exista încă la sfîrșitul anilor '80, cu un tiraj de zece mii de exemplare⁸. Numele lui Peter Dehoust, născut în 1936, este asociat cu una dintre nenumăratele grupări radicale de tineret născute după război, care constituiau o adevărată „harababură”, după expresia lui P. Dudek și H. J. Jaschke, fiind în același timp rezervoare de militanți și grupuri de subiecți pentru proiecte educative pe termen lung.

Organizațiile extremiste de tineret

Organizațiile Wiking-Jugend, fondate în 1952, se prezintă ca o asociație național-neutralistă al cărei stil paramilitar și discurs fără nuanțe s-au răspîndit în întreaga Europă. Relativ apropiate NPD-ului, ele sufereau, în anii '60, un declin pe care au încercat să-l depășească apropiindu-se de național-liberalii lui G. Frey. Dacă Wikingl Jugend au servit drept punct de plecare pentru numeroase cariere extremiste, în mod cert aceasta s-a datorat BNS-ului (Bund Nationaler Studenten, Liga Studenților Naționaliști care, în ciuda scurtei sale existențe, 1-a format pe Peter Dehoust, viitorul director al publicației „Nation Europa”, și pe Martin Mussgnug, care îi va urma lui von Thadden în fruntea NPD-ului. încă de la începuturile sale la Universitatea din Heidelberg, în 1956, BNS-ul își propune drept obiectiv foii marea unei elite însărcinate să călăuzească Germania, b) chiar *grupul uman alb* în întregime, către o radioasă comunitate, în cadrul *comunității marilor națiuni*. El se distinge

84

prin vigoarea părerilor anticomuniste și rasiste distilate în revista „Student im Volk” și prin brutalitatea acțiunilor sale, fiind o trupă de șoc cu o mie de membri, arborînd runa lui Odal și celebrînd solstițiul în jurul drapelului cu svastică, aceasta în contradicție cu dorința de recunoaștere manifestată de către grup. Ostracizat în fiecare dintre Lănder-urile unde era prezent, BNS-ul se va prăbuși în 1961-1962, fără a omite să stîrnească controverse asupra numărului de victime evreiești ale celui de-al Treilea Reich⁹.

Dispariția BNS-ului coincide cu declinul evident al opoziției naționaliste, la începutul anilor '60. DRP-ul (Deutsche Reichspartei, Partidul Imperiului German), fondat în 1950, nu a reușit să se impună pe scena electorală. Conducătorii, ca și SRP-ul, de către foști demnitari naziști, în special Otto Hess, fratele lui Rudolf, și Wilhelm Meinberg, fost protejat al lui Goering, DRP-ul adoptă un profil

autoritar și militează pentru unificarea Germaniei într-un cadru comunitar și prusac. Audiența sa devine confidențială la alegerile legislative din 1957, când nu întrunește decât 1% din voturi. Se va vorbi din nou despre el în 1959, atunci când va fi găsit complice în acțiunea de profanare a sinagogii din Koln, o acțiune considerată cu atât mai îngrijorătoare cu cât ea avea să fie repetată la Anvers, câteva zile mai târziu. Dornic să scape de interdicție, DRP-ul va pune în valoare, nu fără cinism, profunzimea *antifascismului* său. De fapt, ros de conflictele interne dintre neutraliștii filosovietici și naționaliștii tradiționaliști în rîndul cărora militează Adolf von Thadden, el nu va întârzia să se contopească cu NPD-ul, chiar înaintea autodizolvării sale, pronunțată în 1965¹⁰.

Perioada NPD

Conform statisticilor publicate anual de către "stanțele federale, organizațiile extremiste nu numărau decât douăzeci de mii de aderenți în 1964, aproape de patru

85

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

ori mai puțini decât la mijlocul deceniului precedent". Căruia fapt se datorează acest recul? Incapacitatea naționaliștilor de a se uni oferă fără îndoială explicația esențială. Pe de altă parte, pesimismul lor cultural sună fals în peisajul optimist creat de creșterea economică. La aceasta se adaugă rezistența forțelor democratice: menținînd *vidul la dreapta lor*, CDU și CSU, cărora li se alătură la începutul anilor '60 liderii Blocului Refugiaților, marginalizează extremiștii, nu fără a risca, avînd în vedere faptul că propria lor aripă dreaptă adoptă posturi *reacționare și autoritare*, după cum subliniază J. Rovan¹².

Dar, în mod gradat, apar noi probleme, create de către puternicele clase ale baby-boom-ului, care nu sînt satisfăcute, ca frații lor mai mari, de perspectivele securizante deschise de către miracolul german prin unificarea euro-j peana și coexistența pașnică. Acesta este momentul în care apare criza de încredere din sînul democrației creștine care, după demisia cancelarului Adenauer, în 1963, se va asocia în mod progresiv cu rivalul ei social-democrat pentru a guverna. Curînd, contestațiile studentești, preocupările prii vitoare la mediul înconjurător, apoi Ostpolitik-ul înființat de către cancelarul Willy Brandt vor modifica peisajul, oferind extremei drepte o șansă de a se face auzită.

Cartel electoral al dreptelor, fondat la Hanovra în 1964, NPD-ul, aflat sub conducerea lui Adolf von Thadden, va reuși să polarizeze cvasitotalitatea dreptei radicale ger-i până către anul 1970, inclusiv puternicul DNZ al lui Frey, al cărui sprijin, este adevărat, nu a fost niciodată necondiționat. În realitate, clientela sa se întindea mult¹ dincolo de cercul nostalgicilor nazismului sau al celor care! refugiați sau deplasați, se considerau drept victime ale denazificării. Aceștia din urmă, care formau grupul cel mai vîrstnic și mai politizat totodată, li se adăugau comercianții, artizanii, micii agricultori, afectați de modernizarea economică și de recesiunea anilor 1965-1968. Dacă avea deja anumită audiență în rîndul funcționarilor și angajaților

86

Europa extremei drepte

NPD-ul beneficia în sfîrșit și de sprijinul unei populații tinere, mai mult contestatară decât radicală! Era oare vorba despre o renaștere a neonazismului, așa cum s-a crezut în cadrul opiniei publice germane și internaționale?

Programul NPD-ului începe cu critica societății contemporane, care invadează paginile săptămînalului „Deutsche Nachrichten”, profitînd într-o manieră echivocă de indignarea pe care o suscită faptele diverse aflate în legătură cu sexul și crima, punînd față în față revoluția moravurilor și revenirea familiei în

prim-plan, prezența emigranților și teama pentru locurile de muncă ale naționalilor. El continuă cu o revendicare în favoarea unei amnistii generale, care să uite trecutul, și cu denunțarea virajului la stînga pe care 1-a făcut clasa politică. Pe plan economic și social, NPD-ul se pronunță în favoarea micilor interese, nu fără cîteva contradicții în cadrul promisiunilor sale electorale. Discursul său privitor la statutul internațional al Germaniei este mult mai angajat și vizează ansamblul teritoriilor *germane* - zona sudetă și sudul Tirolului -, ca și opțiunea în favoarea unei *Germanii libere într-o Europă liberă*, adică eliberată de influențele sovietice și americane. În ciuda acestor lucruri și în ciuda unui serviciu de ordine bine pus la punct, în care unii cred că văd o replică a SA-urilor, fidelitatea față de Constituție, absența aluziilor rasiste și alegerea căii electorale ne fac să ezităm să vorbim despre neonazism. Evoluția electorală a NPD-ului nu se poate compara deloc cu cea a nazismului. Beneficiind de o slăbire conjecturală, național-democrații și-au început pătrunderea electorală la alegerile regionale, începînd din 1966. Favorizați de tulburările studențești din 1968 și de teama difuză pe care o suscita Ostpolitik-ul în momentul în care intervenția sovietică în Cehoslovacia demonstra caracterul iluzoriu al unui *socialism cu față umană*, ei obțineau între 7 și 8% din voturi în Hesse, Bavaria și Saxonia inferioară, aproape 9% la Bremen, schițînd o hartă electorală care nu se

87

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

potrivește decît parțial cu cea a succesului nazismului. Apropiindu-se de pragul de 10% în Baden-Wurtemberg, **în** 1968, ei ar fi trebuit să-și facă intrarea în Bundestag. Dar, **la** legislativele din septembrie 1969, NPD-ul nu a obținut decît 4,3% din sufragiile exprimate, ca și cum vremea votului ; protestatar trecuse. Acest eșec inaugura un declin căruia **înlocuirea** lui Adolf von Thadden cu M. Mussnug, în 1974, j nu făcea decît să-i confirme caracterul ireversibil . Pentru democrația germană, șansa a vrut ca *anii de plumb* să coincidă cu cei în care, sub impactul insuccesului său și mult prea ocupată să se refacă, dreapta radicală s-a arătat incapabilă de a conduce o acțiune concertată . Revirimentul va avea loc într-o dublă direcție: manifestările de independență ale tinerei generații și apariția unei Noi Drepte, conglomerat de grupări naziste care se vor orienta spre activism.

Schimbul de generații, Neue Rechte

în perioada sa nefavorabilă, NPD-ul preconiza, pentru un timp, apropierea de DVU, această Uniune a Poporului German pe care editorul munchenez G. Frey o crease în 1971, pornind de la săptămînalul „DNZ”, suport major al extremei drepte, care scotea 145000 de exemplare pe săptămîină în 1967 și continua cu 100000 pe la mijlocul anilor '80. Recrutînd o clientelă în vîrstă, care se regăsește în cercurile culturale și colocvii sau subscris la cumpărarea de cărți și de medalii comemorative prin corespondență , DVU știe să se arate xenofob și foarte antisionist. Uniunea militează în primul rînd pentru o istorie a Germaniei eliberată de orice culpabilitate, fapt ce o aduce în postura de a celebra atît tradițiile prusace, cît și memoria fostului Waffen SS j Joachim Peiper, mort într-un incendiu criminal în Franța, unde se ascundea (1976). în 1988, DVU avea să celebreze prima comemorare a decesului lui Rudolf Hess. Această]

88

apropiere de nostalgici nu era pe gustul JN-urilor (Die Jungen Nationaldemokraten, Tinerii Național-Democrați), care-și accentuaseră distanțarea față de centru.

Organizația de tineret a NPD-ului, creată în 1968 pentru a-i aduce în rîndurile sale pe tinerii cuprinși între 15 și 25 de ani, nu întîrzie să condamne

reformismul conducerii și să se abată de la naționalismul îngust, în favoarea unei solidarități între popoarele asuprite de către blocuri. Antrenați de către președintele lor, Günther Deckert (1940), membrii JN-urilor nu dau înapoi în fața folosirii forței, astfel încât, la mijlocul anilor '70, răsună ecoul manifestațiilor lor de stradă, însoțite de confruntări cu contramanifestanții de stînga. Cu timpul, JN-urile, ale căror efective se vor reduce la cîteva sute de membri, își vor modera activismul și, după exemplul lui G. Deckert însuși, se vor apropia de Noua Dreaptă¹⁷.

După cum se știe, Noua Dreaptă germană s-a constituit în paralel cu ceea ce, în Franța, avea să devină GRECE. Puternică datorită sprijinului acordat de „Nation Europa”, ea se manifestă, începînd cu mijlocul anilor '70, prin reviste - „Junges Forum”, „Mut”, „Criticon” - și prin cercurile de dezbateri organizate în cadrul universităților. Neue Rechte a cunoscut o perioadă favorabilă, la începutul deceniului al șaptelea, datorită unor teoreticieni ca Lothar Penz, Hennig Eichberg sau Wolfgang Strauss: împărtășind convingerea că naționalismul trebuie să se îmbogățească cu o anumită doză de socialism, ei se puneau de acord și în a denunța imperialismul *vodka-cola* al celor două superputeri. O instituție comună reușește să-i adune, în 1972, pe cei o mie de militanți care aveau să facă parte din această mișcare: Aktion Neue Rechte îl avea în fruntea sa pe Siegfried Pohlmann, care părăsise NPD-ul, unde ocupa funcții esențiale, și se înzestăra cu un manifest, redactat de către H. Eichberg, a cărui tonalitate revoluționară a fost deja subliniată.

Declinul a început în 1974, o dată cu scindarea ANR-ului în două grupări.

Regrupați într-o formațiune cu nume

89

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

evocator, SDV/NRAO (Sache Des Volkes / Nationalrevolutionäre Aufbauorganisation, Cauza Poporului / Organizația Național-Revoluționară de Reconstrucție), național-revoluționarii se distingeau prin simpatia lor față de luptele I de eliberare naționale și se străduiau să imite modelul maoist al unui partid de cadre. În timp ce liderul lor, H. j. Eichberg, va sfîrși prin a se îndepărta de Noua Dreaptă, revoluționarii vor fuziona cu cealaltă ramură, solidaristă, provenită din scindarea ANR-ului și federalizată de către L. Penz sub două denumiri succesive, SVB (Solidaristische Volksbewegung, Mișcarea Solidaristă Populară), apoi BDS (Bund Deutscher Solidaristen, Uniunea Solidaristilor Germani)¹⁸.

Dacă flacăra revoluționară este întreținută în anii '80 de două reviste, „Aufbruch” și „Wir selbst”, numeroși foști militanți s-au alăturat formațiunilor cu tradiție - CDU-CSU | - sau mai noi - Verzii. Disputa eurorachetelor a arătat că influența lor nu era neglijabilă¹⁹. În ceea ce privește tezele clasice ale Noii Drepte, ele par a fi bine primite atît în rîndul Republikanerilor, cît și în rîndul celor mai puțin progresiști dintre creștin-democrați. După căderea zidului Berlinului, reflecția asupra unității culturale a Europei nu ar putea fi oare considerată premonitoare de către cei care, ignoranți **sau** grăbiți, nu-i percep tendințele antidemocratice și rasiste? j Activă în continuare, revista „Criticon”, fondată de către Armin Mohler, aparține curentului neoconservator al Noii Drepte, la fel ca și „Mut”. În timp ce biologismul înregistrează un recul, după ce fusese promovat de revista „Neue Anthropologie” în anii 70, seminarul Thule al lui Pierrej Krebs, acest moștenitor îndepărtat al cercurilor de dezbateri studențești, ca și DESG-ul, se constituia într-un fel de filială vest-germană a GRECE, care se va situa de acum înainte în centrul Noii Drepte și care va controla editura Grabert: **îtfi** afară de „Elemente”, aceasta publică texte de referință ale teoreticienilor francezi sau germani” .

Europa extremei drepte îndrumări activiste

În ciuda originii și a aspirațiilor lor radicale, membrii BHJ-ului (Bund Heimattreuer Jugend, Asociația Tineretului Patriot) aparțin, ca și cei ai JN-urilor, tendinței *blînde* a tineretului extremist. De origine austriacă, BHJ-ul a apărut în Germania la începutul anilor '60. Mult timp apropiați de Wiking-Jugend, care promovau aceeași alură paramilitară și activitățile în aer liber, cei aproximativ 400 de aderenți ai BHJ-ului s-au separat de aceștia la sfîrșitul deceniului al șaptelea, dezaprobind *educația în spiritul urii* la care se limita, după părerea lor, formațiunea foștilor lor prieteni. Concepția lor educativă, moștenită de la idealul *biindisch*, asociază un elan comunitar și naționalist, refractar conceptului de națiune europeană, cu căutarea unei autenticități individuale orientate către exaltarea voinței și fidelitatea față de tradiție. Grijulii cu mediul înconjurător, dar la fel de atrași de revizionismul istoric, acești tineri apar ca fiind *blînzi* în comparație cu grupările neonaziste *dure*²¹.

Către 1975, din patruzeci de formațiuni neonaziste care tocmai proliferaseră, trei dintre cele mai importante erau unite în lupta împotriva metisajului rasial și în eforturile de respingere a culpabilității poporului german, pe fondul antisemitismului militant. În fruntea lor se aflau reprezentanți ai vechii drepte, dintre care decanul Thies Christophersen (1918), fondator al Biirger und Bauerninitiativen (Asociația pentru Proprietari și Țărani), publica în 1973 *Minciuna de la Auschwitz*, al cărei titlu anunță în mod clar intenția revizionistă. Îi vom numi de asemenea pe Manfred Roeder și pe Erwin Schonborn, aflați la baza formațiunii Deutsche Biirgerinitiative (Asociația Cetățenilor Germani) și respectiv a mișcării Kampfbund Deutscher Soldaten (Liga Combatantă a Soldaților Germani). Alături de acești veterani, menționăm cîțiva lideri apăruiți cu mult după înfrîngere: Michael Kuhn (1955), fost ofițer în Bundeswehr, fondator

91

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

al ANS-ului (Aktionsfront Nationaler Sozialisten, Frontul de Acțiune al Național-Socialiștilor) - avînd legături cu parti-jul nazist reconstituit în Statele Unite; Friedhelm Busse, creator al VSBD / PdA (Volkssozialistische Bewegung Deutschlands/ Partei der Arbeit, Mișcarea Socialistă Populară Germană/ Partidul Muncii). Acestora trebuie să le adăugăm Wehrsportgruppe Hoffmann (Gruparea Sportivă Militară), care poartă numele fondatorului ei, Karl Heinz Hoffmann (1937). Desfășurarea forței lor căpăta o importanță cu atît mai mare cît ea survenea în momentul în care serialul televizat *Holocaust*, prezentat în 1979, zguduia profund opinia publică germană.

Avînd doar o mie de membri, aceste mici grupări s-au făcut vinovate de acte de violență în care au antrenat o populație surprinzător de tînă, fără nici o formare politică, recrutată din rîndul mișcării Skinheads sau al suporterilor de fotbal, pentru care agresiunile împotriva turcilor, a evreilor, a negrilor din trupele americane, a homosexualilor și, în general, împotriva tuturor celor care erau desemnați ca fiind „în afara grupării”, țineau loc de ideologie. Activismul lor a primit susțineri externe: OLP-ul este cel mai adesea menționat. În timp ce atentatul criminal care a făcut 13 morți și peste 200 de răniți în timpul sărbătorii berii, în septembrie! 1980 la Munchen, era pînă la urmă atribuit unui „neînre-j gimentat”, care a pierit în același timp cu victimele sale, gruparea Hoffmann este interzisă, în decembrie 1980, ca urmare a asasinării editorului evreu Shlomo Lewin, ucia împreună cu soția sa. ANS-ul era luat în discuție pentru diferite atentate și incendieri criminale, dintre care unul a costat viața a doi vietnamezi din Hamburg, în august 1980 în ceea ce privește alianța

VSBD/PdA, ea pierdea pe unul dintre militanții săi, care se sinucisese după ce împușcasă doi polițiști ce aveau misiunea de a-l aresta pentru trafic de arme la granița elvețiană; alți teroriști ai aceleiași grupări declanșau un schimb de focuri într-o bancă din Munchen, în 1 octombrie 1980²². Filările, capturile de arme și de docu-J

92

Europa extremei drepte

mente, condamnările la închisoare, procesele, interdicțiile, toate acestea au permis circumscrierea terorismului de extremă dreaptă. Desigur, ANS-ul, interzis în 1983, pare a-și fi menținut activitatea dar, în cursul deceniului al optulea, centrul de gravitație al radicalismului german s-a deplasat către formațiunile partizane, în scopuri electorale.

Ascensiunea Republicanilor

S-a putut face o comparație, nu fără motive, între Berlin și Dreux, deoarece creșterea bruscă a cotelor Republikaner-ilor (7,5% din voturile din Senat în ianuarie 1989) seamănă cu ascensiunea Frontului Național la Dreux, în 1983. Apariția lor este legată de inițiativele bavarezului Franz Schonhuber, fost Waffen SS și deșertat de CSU care, preluând în 1985 președinția partidului fondat cu doi ani mai devreme, afirma că acesta adoptă o atitudine de respect față de Constituție. Dornici de a scăpa de trecutul lor, favorabili reunificării Germaniei, care ar înflori în cadrul unei neutralități înarmate, Republikaner-ii resping CEE (Comunitatea Economică Europeană) deoarece ea îndepărtează RFG-ul de cealaltă Germanie, fără ca muncitorii ei să aibă nici cel mai mic avantaj de pe urma acestei poziții. În plus, Marea Piață nu putea, considerau ei, decât să întărească emigrația turcă, a cărei *invazii* era deja îngrijorătoare³. Comparabili în multe privințe cu partidul lui Jean-Marie Le Pen, ai cărui aliați privilegiați vor deveni pentru o perioadă, Republikaner-ii sînt obsedați de decadența Germaniei, propagată de un comportament de tipul „lasă-mă să te las”, corupție, avort, droguri, islamism turc, ba chiar și de refugiații din Est, a căror affluentă în Berlin în cursul anului '88, sporind dificultățile de obținere a unei locuințe și a unui loc de muncă, a cîntărit greu în balanța succesului lor electoral.

93

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Republikaner-ii au realizat această creștere electorală înainte de toate în dauna CDU-CSU, după cum o indică primele reușite din Bavaria, începînd din 1986, cu doi ani înainte de moartea lui Franz Josef Strauss. Voturilor țăranilor, ale clasei de mijloc, convinse că un partid al ordinii va ști să păstreze achizițiile sociale probabil amenințate, li se adaugă voturile muncitorilor aflați într-o situație precară, pentru care teama de străini se corelează cu cea provocată de șomaj. În ceea ce-i privește pe militanți, ce provin atît din rîndurile NPD-ului și ale coaliției CDU-CSU cît și din cele ale Noii Drepte, ei dețin o mare pondere de tineri, printre care se numără militari și ofițeri²⁴. Republikaner-ii profitau deci de trezirea extremei drepte politice, o etichetă pe care F. Schonhuber o ceda bucuros provocatorilor săi din DVU și din NPD; deși au obținut cîteva scoruri electorale bune la Bremerhaven și la Frankfurt, aceștia din urmă nu au reușit să întrunească 2% din voturi la europenele din iunie 1989, acolo unde Republikaner-ii au obținut peste 7%.

La începutul anului 1989, cu excepția sloganurilor antifasciste, nimeni nu îndrăznește să numească „neonazist” un curent de opinie care avea să fie reprezentat în viitoarea Adunare Parlamentară, dar nici nu-l contrazicea nimeni pe secretarul general al CDU atunci cînd îi compara pe Republikaneri cu cafeaua de orz prăjit, „brună, ieftină și datînd de alaltăieri”. Cu ce a modificat datele problemei căderea zidului Berlinului? Rapidul marș către unificare a

plasat extrema dreaptă într-o poziție vulnerabilă, privînd-o de unul dintre principalii săi cai de bătaie. De aceea, ea a trebuit să supraliciteze, preluînd, de exemplu, afirmația Frontului Național conform căreia *copia* nu face cît on'g/-] *naui* și spunînd că nu este exclus ca ezitățile inițiale alei cancelarului Kohl în a se pronunța în privința graniței Oder-Neisse să fi avut o legătură cu revendicarea Republikaner-ilor în favoarea revenirii la frontierele din 1937. Cu toate acestea, alegerile regionale din 1990 au fost defavorabile formațiunii extremiste, în special în regiune

Europa extremei drepte

Sarr, acolo unde liderul social-democrat Oskar Lafontaine i-a făcut să muște țărîna. Luînd act de aceste eșecuri, conducerea partidului a făcut responsabilă pentru ele excesiva moderație a președintelui său: F. Schonhuber s-a văzut rămas fără funcții de responsabilitate în mai 1990²⁵. Cu timpul, în cadrul Germaniei unificate, dreapta radicală poate beneficia de un potențial crescut, dacă sentimentul național și lipsa de solidaritate determinată de dificultățile de ajustare a nivelului de trai se susțin reciproc. Cum *să trăiești cu o identitate complexă*²⁶, aceasta este problema a cărei soluționare alegătorii s-au temut să o încredințeze purtătorilor de mesaj reductor, încărcat de reminiscențe îndoielnice.

94

95

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

ITALIA: PONDEREA MSI

Dintre toate țările Europei occidentale, Italia este sin- j gura în care extrema dreaptă nu a încetat, de la sfîrșitul războiului încoace, să ocupe în mod constant un loc însemnat în cadrul eșichierului politic. Formațiune neofascistă, MSI-ul reprezintă pur și simplu o reînnoire a fascis-**mului** istoric sau traduce un efort de adaptare? Aceasta este prima întrebare care se impune istoricilor. Cealaltă întrebare se referă la inserția MSI-ului, în același timp prezent în viața politică italiană dar exclus din *arcu* *constituțional*, care i-ar i permite accesul la guvernare. Fluctuațiile MSI-ului reflectă oare principalele tensiuni la care a fost supusă țara începînd din 1945? Care este aptitudinea acestui partid de a constitui polul unic al radicalismului italian?

Adunarea Constituantă acordau sub 3% dintre sufragii candidaților regalști, aproape în mod exclusiv în sudul țării. Dezorientați, monarhiștii au recurs atunci la două tactici contradictorii. În 1948, Achille Lauro fondează Partidul Național Monarhist, care va constitui pentru multă vreme un fief în regiunea Napoli, cu sprijinul marilor proprietari funciari, ostili măsurilor de reformă agrară adoptate de guvernul creștin-democrat. În paralel, acest partid încheie cu MSI-ul, la sfîrșitul anului 1950, o alianță care îi va aduce cel mai bun scor: la legislativele din 1953, rezultatele sale în regiunea Mezzogiorno vor oscila între 8 și peste 20% din voturi.

Începînd imaginea regalismului, această alianță accentuează un declin care se explică prin depopularea regiunii centrale, legată de migrările interne, și prin disputele dintre persoane, însoțite de episoade de scindare, în decursul deceniului al cincilea. La acestea se adaugă discreditația familiei regale aflate în exil, al cărei comportament va ajunge să fie denunțat chiar de partizanii ei'.

Devenită un refugiu pentru o mînă de foști nobili și mari burghezi, mișcarea monarhistă, sub denumirea de Dreapta Națională, va fuziona cu MSI-ul în 1972, dînd astfel naștere alianței MSI-DN.

Fuzionarea monarhiștilor

Dintre toate forțele capabile să se opună apariției MSI-ului imediat după eliberare, cea mai puternică pare a fi fost curentul monarhist. În timp ce epurării antifasciste i se atenuează vigoarea inițială prin legea de amnistiere din 1946, punerea în funcțiune a instituțiilor arată atracția față de monarhie, în favoarea căreia se vor pronunța aproape 46% dintre alegătorii consultați la referendumul din iunie 1946. Cu toate acestea, în aceeași zi, alegerile pentru

96

De la qualunquism la MSI

între 1946 și 1948, a apărut brusc un curent ale cărui discursuri politice și antifasciste nu reușesc să disimuleze ancorarea sa de dreapta. „Uomo qualunque”, titlul săptămînalului fondat, cu cîteva luni înainte de sfîrșitul războiului, de către ziaristul napolitan Guglielmo Giannini, este cel care conferă curentului denumirea de *qualunquism*. Dorind să dea cuvîntul omului obișnuit, scoțîndu-l în același timp din apatie, anticomunist, apărător al unui *stat amministrativ* eliberat de partide, de fiscalitate și corupție, *qualunquismul*

97

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

critică excesele epurării. Orchestrînd campanii de denunțare, susținute de anumite medii financiare care-i apreciază atîtu-j dinea favorabilă vizavi de proprietatea privată și libera concurență, el atrage îndeosebi clasele mijlocii, sensibile la poujadismul său „avânt la lettre”. La alegerile constituante, el obține 5% dintre voturi, concentrate în zona centrală a țării, ca și monarhiștii, pe care-i surclasează de altfel. Ca și ei, el va dispărea destul de repede, fiind concurat de DC în cadrul registrului anticomunist, în contextul războiului rece²!

Dacă *qualunquismul* a putut face figură de precursor electoral, dacă nu ideologic³ al MSI-ului, cu atît mai mult aceasta s-a întîmplat în cazul micilor grupări paramilitare, ce activau în clandestinitate în anii 1945-1946, printre care gruparea FAR (Fasci di Azione Rivoluzionaria), ai cărei membri se dedau la atentate împotriva unor foști partizani. Responsabilii acestor formațiuni își reunesec forțele la Roma, în decembrie 1946, pentru a fonda MSI-ul, a cărui denumire poartă amprenta prudenței - o Mișcare, mai degrabă decît un] partid, mult prea expus interdicțiilor constituționale - și a fidelității față de ultimele luni ale fascismului - sigla este calchiată după RS1, Republica Socială Italiană. În fruntea Mișcării se aflau figuri de marcă ale lui *Ventennio* sau alei Republicii de la Salo: Giorgio Pini, Arturo Michelini, Augusto De Masarnich, ca și Pino Romualdi, amnistiat dej legea din 1946, sau Giorgio Almirante, fostul director al cotidianului fascist „Tevere”, care va fi, pînă în 1950, primJ secretarul tinerei formațiuni. Titlul de „președinte onorific⁵! nu întîrzie să-i revină prințului Valerio Borghese, care se alătură MSI-ului însoțit și de alți veterani ai defunctului I regim, Vecchi și mareșalul Graziani. Ei militează alături da tinerii formați în clandestinitate, cum ar fi Pino Rauti, născuți în 1926, sau Franco Petronio, mai tînăr cu cîțiva ani⁴.

Înrădăcinarea partidului neofascist a fost ușurată și dJ conjunctura politică: evicțiunea comuniștilor în mai 194< contrabalansează într-o oarecare măsură prejudecățile! guvernului De Gasperi în privința sa. Dar, handicapat diif

Europa extremei drepte

cauza unui dublu dualism, bătrîni/tineri, moderați/revoluționari, și obligat să țină cont de ponderea aderenților săi meridionali, el adoptă o linie ambiguă.

Veronezii, cu care secretarul-general Almirante are câteva puncte comune, mai ales în ceea ce privește imaginea puțin cam mitică de întoarcere la izvoare operată de către Republica de la Salo, socializanți și foarte anticlericali, îl antrenează către acte de sabotaj sau incendieri ale sediilor comuniste, în care excelează tinerii P. Rauti și C. Graziani, fiul ilustrului ofițer. Moderații, meridionali în majoritatea lor, se inspiră din modelul fascismului-regim: fideli Bisericii, ei atrag partidul către integrare și propovăduiesc participarea electorală - nu fără un oarecare succes la municipalele din 1949. Cu toate că doresc o revizuire constituțională în sensul unei întăriri a puterii centrale, ei nu neagă faptul că naționalismul se poate acomoda cu NATO, datorită convingerilor anticomuniste: acesta este sensul pozițiilor adoptate la Congresul de la Roma, în 1949⁵.

Imposibila integrare

Liderul moderaților, De Masarnich, avea să îl înlocuiască foarte curînd pe Almirante în fruntea partidului. În timp ce un mare proces îi neutraliza pe activiști, în octombrie 1951, și votarea, în 1952, a legii antifasciste Scelba incita la prudență, MSI-ul se apropia de monarhiști. La alegerile legislative din 1953, cele aproape 6% din voturi îi aduceau 24 de deputați și 9 senatori. Ajungînd în funcția de secretar în anul următor. Michelini avea să mențină aceeași linie politică, *inserimento*.

În ciuda unui ușor regres la alegerile din 1958, MSI-ul ^{av}ea un număr suficient de deputați pentru ca sprijinul său să-i tenteze pe președinții consiliului DC, după dispariția lui De Gasperi, în 1954. Aflat la discreția voturilor *missini*, în 1960 Tambroni autorizează organizarea unui

99

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

congres la Genova, loc privilegiat al Rezistenței. Această favoare declanșează imediat un val de manifestații antifasciste, urmate de replici care degenerază în rebeliuni la începutul lunii iulie, culminînd cu căderea guvernului. De acum înainte, DC-ul avea să își caute aliații în stînga sa, în timp ce MSI-ul traversează o fază de izolare: regres electoral, diminuarea ajutoarelor financiare acordate de către anumite sectoare ale patronatului. La acestea se adaugă ten-'siunile interne: scindarea revoluționarilor, în 1956 și apoi în 1960; o nouă înflorire, la marginea partidului, a grupărilor activiste, care se disting prin brutalitatea acțiunilor lor de stradă, la Roma, în iulie 1960, și care se angajează apoi în sprijinirea OAS-ului; noi manifestații violente au loc cu ocazia Congresului din vara anului 1963 ⁶.

Deși duce o existență redusă ca importanță, MSI-ul reprezintă totuși o forță, numărînd mai multe sute de mii de aderenți pe la mijlocul anilor '60, funcționari, membri cu profesii liberale, muncitori. Mai popular, electoratul său este recrutat și din rîndul zilierilor agricoli și al proletarilor orașelor meridionale. Reflectînd întrebuintarea scăzută a forței de muncă și clientelismul din Mezzogiorno, puterea MSI-ului vine, într-adevăr, din sudul Italiei, inclusiv din Campania, mult timp fief al monarhiștilor. Încă foarte activi în capitală, oraș de funcționari și studenți, influența MSI-ului slăbește în nordul Umbriei, cu excepția regiunilor frontaliere aflate în litigiu, Trieste și Alto Adige. Succesul săli în rîndul oamenilor în vîrstă nu-l împiedică să atragă sufragiile și adeziunea celor mai tineri, pentru care mișcareaj creează două structuri, ale căror evoluții, este adevărat, nu îl stăpînește prea bine: Giovane Italia, pentru tineretul liceal și FUAN (Fronte Universitario d'Azione Nazionale), pentru studenți, bine implantat în regiunea de la Palermo la Roma pînă la Siena și Pisa. MSI-ul controlează singurul sindicat! important de extremă dreaptă din Europa, CISNALj (Conferenza Italiana Sindacati Nazionali Lavoratori), caî creat în

1950, număra pînă la un milion de aderenți; el
100

Europa extremei drepte

conduce o societate sportivă, Fiamma (Flacăra); tot el încadrează mari mase de foști luptători, sub conducerea lui V. Borghese, și înmulțește secțiunile feminine⁷. Dispunînd de un cotidian, „II Secolo d'Italia”, începînd din 1952, partidul publică de asemenea două săptămînale, „Candido” și mai ales „II Borghese” al lui Mario Tedeschi, receptiv la indiciile presupusei decadențe italiene și al cărui tiraj se ridică în jurul anului 1972 la 70 000 de exemplare⁸.
Exaltații

Deși Julius Evola era salutat cu lirism drept un *Marcuse al nostru* de către G. Almirante, gîndirea acestui filosof s-a propagat cu adevărat la marginea mișcării: vorbind, în 1973, despre lucrarea *Oamenii în mijlocul ruinelor*, publicată cu douăzeci de ani mai devreme, C. Graziani o definea drept *evanghelia tineretului național-revoluționar*⁹. Printre grupările cărora meditația evoliană le conferă partea esențială a culturii lor politice figurează două organizații care nu au încetat să trăiască în umbra MSI-ului, fără a adera pe deplin la acesta. Ordine Nuovo (ON) și, la un nivel doctrinar mai puțin complex, Avanguardia Nazionale (AN) au înclinat balanța în favoarea unui demers revoluționar ce conducea la terorism. Ambele extrag din textele lui Evola o încurajare la violență, menită a deschide calea spre societatea ideală, aristocratică și organică, sprijinindu-se pe *corpurile sfinte* ale aparatului de stat, pe forțele de ordine, serviciile secrete, magistratură etc. ON s-a constituit luptînd împotriva integrării conducătorilor *missini* în sistem, pînă la scindarea sa în 1956. Funcția sa principală a fost aceea de a forma cîteva dintre marile figuri ale neofascismului italian: alături de lider, Pino Rauti, și de Clemente Graziani, îi vom găsi pe Paolo Signorelli, Stefano Serpieri, ca și pe Franco Freda care, la „fii”șitul anilor '60, conducea secțiunea venețiană. Aflat în
101

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

fruntea mai multor publicații, dintre care cea mai importantă se numea „Ordine Nuovo”, grupul oferea celor aproximativ zece mii de adepți italieni ai săi antrenamentul doctrinar și paramilitar adaptat exigențelor admiratorilor SS și ai noii ordini naziste, înmulțind în același timp schimburile cu formațiunile străine de obediență europeană.

Cealaltă grupare național-revoluționară rezultă și ea dintr-o scindare. În 1960, Stefano Delle Chiaie, pe atunci în vîrstă de douăzeci și trei de ani, a fondat AN-ul, recrutîndu-și membrii din rîndul tinerilor militanți decepționați de conformismul MSI-ului sau expulzați din rîndurile sale din cauza profilului lor contestatar. Mai înverșunat decît ON-ul în a apăra legea și ordinea împotriva unei conspirații roșii, de care se teme pînă la obsesie, AN-ul va ajunge să participe la toate loviturile sîngeroase care-i vor aduce șefului său porecla *bombardierul din Roma*¹⁰.

În mod cert facilitată de prezența lui Almirante la conducere, întoarcerea militanților ON-ului în rîndurile *missini* intervine cu ocazia *toamnei fierbinți* din 1969: după părerea lui P. Rauti, *dispersarea forțelor ar constitui un lux mortal*. Această opinie nu era împărtășită de către AN și nici chiar de către vocile importante ale ON-ului. Refuzînd să-1 urmeze pe P. Rauti, C. Graziani fondează atunci o nouă grupare, Movimento Politico Ordine Nuovo (MPON). Aceasta va păstra totuși legături atît de strînse cu predecesorul ei, în special în momentul atentatelor, încît unii au crezut că văd o manevră pur tactică în această dedublare a ON-ului, atît în interiorul cît și în exteriorul MSI-ului".

Începuturile erei Almirante

Precipitată de moartea lui Michelini, survenită în 1969, desemnarea lui Almirante, pe atunci în vîrstă de cincizeci și cinci de ani, în fruntea secretariatului general părea inevitabilă: regresul electoral din 1968, urmat de

ol

102
Europa extremei drepte

explozie socială în fața căreia Mișcarea părea să fie luată pe nepregătite, pleda în favoarea unei revizuii a liniei politice, revizuire pe care G. Almirante părea a fi capabil să și-o asume, cu atît mai mult cu cît beneficia de sprijinul ON-ului. De fapt, noul secretar nu va alege între adepții lui Rauti și cei ai lui Michelini, ci se va strădui să împace extremele.

Fidel propriului său trecut, el menține contactul cu activiștii, se alătură eforturilor acestora în vederea unui atac frontal asupra sistemului, adică asupra democrației. El va susține deci revolta care zdruncina regiunea Reggio Calabria, între iulie 1970 și februarie 1971, ca urmare a alegerii orașului Catanzaro drept capitală regională, mergînd pînă la a determina alegerea ca deputat a primarului orașului, care avusese o contribuție personală importantă la dezordinile ce avuseseră loc¹². Discursul este deci mai mult combativ decît nostalgic, însoțit de o nouă solitudine în favoarea păturilor defavorizate și de o afirmare identitară bazată pe întărirea structurilor în sensul centralizării, înmulțindu-se în același timp sectoarele autonome, adaptate preocupărilor grupurilor sociale sau profesionale specifice. Însă Almirante nu renunță din această cauză la participarea la alegeri: fuzionarea cu monarhiștii este încheiată; devenit Dreapta Națională, partidul obține 9% din voturi la alegerile legislative din 1972, un rezultat considerat cu atît mai remarcabil cu cît el este însoțit de o pătrundere în nord, în Lombardia și Liguria¹³.

Succesul nu avea să dureze însă. Amorsată cu ocazia scrutinului regional din 1975, regresul mergea mîna în mîna cu o pierdere a substanței militante; dacă presupunem că partidul lui Almirante număra în mod real 450 000 de aderenți în 1972, el rămăsese cu mai puțin de 300 000 patru ani mai tîrziu¹⁴. Totul se petrecea ca și cum amenințarea terorismului negru, atribuită pe drept cuvînt într-o oarecare măsură nebuloasei MSI-ului, declanșase un reflex de apărare a democrației.

103

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Complotul negru

Deși suscitase un ecou mai slab decît activismul Brigăzilor Roșii, terorismul negru nu trebuie deloc subestimat, în primul rînd deoarece el a servit drept alibi celuilalt și în al doilea rînd pentru că, pînă la urmă, a întărit regimul pe care pretindea că-l destabilizează. Cu toate acestea, *strategia tensiunii*, care culmina de o parte și de alta a valului roșu între 1969 și 1974. apoi la **sfîrșitul** deceniului al optulea, este departe de a-și fi dezvăluit toate misterele, fie că este vorba despre obiective, despre autori sau despre eventualii lor complici. Circumstanțele favorabile fenomenului numit *trama nera* pot fi căutate în afara țării, în convingerea. împărtășită de către militanții italieni, că subversiunea comunistă tindea atunci către o expansiune mondială, fapt ce justifica o ripostă sub formă de *război total*. Așa cum vom vedea ulterior, ajutorul extern a fost foarte puternic, fără să putem vorbi totuși despre terorism de import: hotărîrea protagoniștilor se explică în primul rînd prin conjunctura internă, în timp ce mișcarea contestatară studentască, continuată de către salariați, culminează cu *toamna caldă* din 1969. A fost atunci criticată distorsiunea dintre performanțele

economice ale țării și mediocrele sale repercusiuni sociale; a fost denunțată dependența Italiei față de Statele Unite, a căror angajare în Vietnam și înclinație de a exporta valorile de consum traduceau voința de putere; au fost acuzate guvernele de centru-stînga, conduse de către DC. că sînt în același timp instabile și paralizate de o mîină de notabilități, ostil oricărei reforme energice. Beneficiar al acestor carențe, Partidul Comunist, condus de către Enrico Berlinguer, în cepea un marș reformist către putere, astfel încît DC-ul-părea mai vulnerabil ca niciodată, hărțuit între partizanii și adversarii *compromisului istoric* pe care-l preconiza AL Moro.

Europa extremei drepte

O asemenea constatare poate servi drept suport violenței de dreapta sau de stînga, fie pentru a zdruncina puterea în vederea transformării societății, fie, mai modest, pentru a împiedica accesarea comuniștilor la guvernare. Dar cîteva cazuri probabile de infiltrare reciprocă nu autorizează nici un amalgam între cei doi vectori ai terorismului. Cronologia este distinctă, ca și metodele: cei roșii „țintesc” și semnează, în lungi proclamații de credință, în timp ce cei negri comit atentate cu bombă la împlinire, revendicate, cu toate că nu întotdeauna, de către grupări cu denumiri confuze¹⁵. Terorismul negru, cel puțin la începuturile sale, a beneficiat de sprijin în cadrul aparatului de stat, sprijin care a lipsit întotdeauna celor roșii. Dacă tezei conform căreia terorismul negru era manipulat de către *guvernul invizibil* -rețea puternică și opacă constituită din armată, poliție, servicii secrete¹⁶ - îi lipsește consistența, este adevărat în schimb că represiunea bazată pe recurgerea la *remușcări* se aplică puțin grupărilor fasciste, fapt ce întărește ideea relativei lor impenitențe¹⁷.

MSI-ul a fost oare comanditarul atentatelor? El a continuat să adopte o atitudine cel puțin echivocă. În timp ce-și șlefuiă imaginea de respectabilitate, el determina alegerea lui Pino Rauti în 1972, care se vedea astfel protejat de mandatul său de deputat împotriva pedepsei cu închisoarea pe care o risca din cauza acțiunii sale teroriste. Trei ani mai tîrziu, în timp ce afirma că militanții suspecti de activism erau în mod automat expulzați din partid, Almirante nu scăpa prilejul să reamintească faptul că intoleranța și violența fuseseră dintotdeauna apanajul roșilor. De fapt, și toate studiile arată acest lucru, grupările care au pus pe picioare *strategia tensiunii* gravitau pe orbita MSI-ului, chiar dacă ele îi erau în general exterioare și uneori chiar opuse. Care au fost formele lor de acțiune?

Primele intervenții țin de maniera *golpistă*. După tentativa de lovitură de stat întreprinsă în 1964 de către generalul De Lorenzo, șeful poliției, cea a prințului Borghese, din decembrie

104

105

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

1970, punea la rîndul ei problema relațiilor dintre grupările rebele și responsabili menținerii ordinii. Condușă în numele mișcării Fronte Nazionale Rivoluzionario, fondată în 1968 de către V. Borghese, tentativa pucistă se solda cu un eșec din cauza cîtorva conspiratori de rang înalt. Arestat în martie 1971, Borghese evadează și fuge în Spania, unde moare trei ani mai tîrziu. Ancheta îl lua în discuție și pe generalul Miceli, fostul șef al serviciilor secrete, curînd pus la adăpost de mandatul de deputat pe care-l obține în 1976, grație bunăvoinței MSI-ului¹⁸.

Spectaculoase sînt acțiunile în serie, dintre care cele mai sîngeroase, inaugurate la Milano cu atentatul din Piazza Fontana împotriva Băncii Naționale, la 12 decembrie 1969, au luat sfîrșit în mod provizoriu, în 1974, cu agresiunea din Piazza della Loggia la Brescia și deraierea provocată a trenului Italicus. Responsabil pentru 83% dintre actele de violență politică, soldate cu 63 de crime din cele 92 înregistrate între 1969 și 1975¹⁹, terorismul negru a provocat

moartea mai multor zeci de persoane și rănirea a câtorva sute în toată această perioadă. Două nume de grupări deja cunoscute revin fără încetare, MPON și AN, asociate atentatelor din 1974; rămîne însă neclar un lucru: este vorba de o grupare spontană sau de o filială a Ordine Nuovo²⁰?

În ceea ce privește identitatea celor care plasează bombe, ea rămîne greu de identificat, după cum dovedesc cărările întortocheate pe care a mers ancheta privind măcelul din Piazza Fontana: după ce se rătăcise în mediile anarhiste și se împotmolise în cele ale extremei stîngi - suspectat, editorul Feltrinelli va fi pînă la urmă asasinat în 1972 - ea se îndreptase către micile grupări de dreapta și luase în discuție anumiți agenți secreți care colaboraseră cu serviciile de contraspionaj. Condamnați în 1979, Franco Freda, Giovanni Ventura și Guido Giannettini vor fi în cele din urmă achitați din lipsă de probe; va fi apoi rîndul lui Stefano Delle Chiaie, după douăzeci de ani de procedură și la capătul a nouă procese. Nici o lămurire nu poate fi așteptată de la cartea *Adevărul*, publicată în 1989 de către Licio Gelli, condamnat

Europa extremei drepte

la opt ani de închisoare pentru că finanțase atentatul împotriva trenului Italicus: el afirmase că loja masonică P2, al cărei Venerabil era, reprezenta un *club de prieteni*, cu obiective *pacifiste și umanitare*, fără nici cea mai mică intenție de a atenta la Republică, așa cum se zvonise²¹.

Survenite după o perioadă de criză - arestări, fugi în străinătate - care coincide cu marele val brigadist, atentatele executate la sfîrșitul anilor '80 sînt încă și mai impenetrabile. Comise de către unități mici, cu sigle și militanți care se schimbă între ei, ele constituie activitatea unei generații născute în anii '50, în mod vizibil influențate de evoluția unei părți a stîngii spre violența de tip *autonom*. Itinerarul lui Paolo Signorelli, profesor de filosofie la Roma, ilustrează bine fluiditatea noii *galaxii a terorii*, din care se desprind trei nume, NAR (Nuclei Armați Rivoluzionari), Terza Posizione și Movimento Rivoluzionario Popolare, denumire comună mai multor entități care se regăsesc în jurul periodicului „Costruiamo l'Azione”²². Aflate într-o totală ruptură cu electoralismul MSI-ului, dar și cu orice strategie de preluare a puterii, aceste acțiuni sînt purtate în numele spontaneității armate, care este satisfăcută de frumosul gest săvîrșit de către soldatul politic, pedagogie a inutilului, fără pasiune și fără scop: acestea sînt orientările date de către *Quex*, buletin de legătură al deținuților (1979-1981), impregnat de teoriile lui Franco Freda²³.

Avînd în general o țintă, aceste acte continuă uneori să țină de terorismul orbesc. La zece ani după atentatul de la Bologna, comis în august 1980, curtea de apel confirma, din lipsă de dovezi, achitarea tuturor marilor inculpați; acțiunea cea mai sîngeroasă, responsabilă de moartea a optzeci și cinci de Persoane și de rănirea altor două sute, rămîne deci teoretic "eexplicată. Ultimul atentat în masă, împotriva rapidului Roma-Milano, a făcut șaisprezece victime în 1984; intentat cîinci ani mai tîrziu, procesul dezvăluia existența unor înțelegeri secrete între extrema dreaptă și Mafie²⁴.

106

1

107

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Oricare ar fi fost intențiile teroriștilor, ei s-au lovit de rezistența democrației italiene, sub forma manifestațiilor antifasciste sau a măsurilor de represiune, care arată foarte bine, dincolo de complicitățile reale, contradicțiile benefice din

sînul *guvernului invizibil*. Deși fusese opera Briga-diștilor, asasinarea lui Aldo Moro a contribuit la această tresărire. Ce să reținem din dezvăluirile făcute în toamna anului 1990 cu privire la Gladio, rețea anticomunistă clandestină căreia presa italiană i-a denunțat mult timp complicitățile la nivel înalt? Întărind ipotezele privitoare la coerența *anilor de plumb*, ele nu se lipsesc de un recul necesar: *Principalul efect al terorismului asupra sistemului politic a fost un efect de stabilizare a echilibrelor preexistente. Și aceasta nu este o dată minoră a problemei*, observă cu pertinentță politologul britanic David Moss, pornind de la un studiu recent asupra terorismului de stînga²⁵.

Nuova Destra

Constituită începînd din 1977, ca și grupările teroriste din cea de a doua generație. Noua Dreaptă se vrea de asemenea eliberată de compromisurile politicianiste ale MSI-ului și de dogmatismul *incapacitant* la care poate să conducă integrismul evolian. Cu excepția lui Giano Accame, născut în 1929, fondatorii mișcării Nuova Destra, Maurizio Cabona, Stenio Solinas, Marco Tarchi sînt, ca și activiștii, în vîrstă de doar un sfert de veac. Aici comparația se oprește: proveniți din aripa „rautiană” (P. Rauti) a MSI-ului sau formați în raidurile lui Fronte della Gioventù, de aceeași inspirație, ei caută un răspuns adaptat la chestiunile culturale ridicate de efervescența tineretului și de scepticismul său în privința sistemelor convenționale, democrația burgheză sau populară. Apropiată Noii Drepte franceze, pe care o aprobă pentru respingerea egalitarismului, pentru viziunea *metapo-litică*, sprijinită pe o lectură de dreapta a lui Gramsci, și *Europa extremei drepte*

pentru apelul la convergența forțelor active de dreapta și de stînga, Nuova Destra, după cum se știe, se arată mai rezervată în privința scientismului, această concesie făcută modernității, dovedind cît de greu îi vine să se desprindă de tradiționalism. Pe de altă parte, ea acordă un interes specific miturilor fondatoare ale unei culturi *alternative* - cu ocazia taberelor Hobbit, 1977 și 1978, participanții se identificau cu personajele lui J.R. Tolkien - și se complăce într-o cultură a sărbătorii, ezoterismul sau magia fiind puse în valoare ca mijloace de cunoaștere nonintelectuale²⁶.

Reunind tradiționaliști evolienți, catolici integriști, *missini* obosiți de jocul politic, Nuova Destra a exercitat o reală seducție asupra unui anumit număr de intelectuali de stînga. Ea și-a creat o vastă rețea de edituri, în special la Roma, Milano și Napoli, dominată de LEDE, Il Falco sau Akropolis²⁷. Avînd o experiență cvasiprofesională dobîndită în Italia sau în străinătate, fondatorii Noii Drepte au patronat diverse publicații, printre care „Diorama letterario”, publicație lunară de informație în domeniul aparițiilor editoriale, ca și „Elementi”, înrudită cu revista franceză „Elements”, care a cunoscut o existență intermitentă, după o primă apariție în 1978. Vom reține de asemenea „La Voce della fogna”: titlul său pitoresc - „Vocea canalului” - se inspiră din sloganul antifascist: *Fasciști, hoituri, întoarceți-vă în canal*; stilul acesta provocator a făcut ca fondatorul său, Marco Tarchi, să fie expulzat din MSI pentru că parodiase, în 1980, // *Secolo d'Italia*²⁸. Personajul astfel sancționat nu este totuși deloc naiv: el a prefăcut o lucrare a lui Goebbels publicată la AR și a coordonat un studiu referitor la Degrelle și regalism, la editura Volpe.

Perioada post-Almirante

La începutul anilor '80, o inflexiune sensibilă a clima-^{ti}ului politic permitea să se creadă că legitimarea MSI-ului,

108

109

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

obiectiv constant al lui G. Almirante, devenea posibilă. Istoricizarea fascismului, puternic amorsată de lucrările lui De Felice, continua printr-o expoziție

privitoare la anii '30, organizată în 1982 de către municipalitatea oraşului Milano, care avea totuşi o orientare de stînga. La scurt timp după ce liderul nonconformist al partidului radical. Marco Pannella, onorase cu prezenţa sa cel de-al XIII-lea Congres *missino*, reprezentanţii mai multor grupări politice acceptaseră să participe la dezbaterile privitoare la reforma instituţiilor, organizată de către MSI în februarie 1983. Pe plan intern, deradicalizarea aripii revoluţionare, simbolizată de ocuparea de către Pino Rauti a funcţiei de vicesecretar, era favorizată de ruptura cu Noua Dreaptă, care se solidarizase cu Marco Tarchi. În aceste condiţii, cu aproape 7% din voturi, MSI-ul înregistra, la legislativele din 1983, cel mai bun rezultat al său din 1972 încoace astfel încît Bettino Craxi, liderul partidului socialist, primea o delegaţie a celei de-a patra formaţiuni politice italiene în cursul consultărilor în vederea formării guvernului²⁹.

Aceste speranţe nu s-au concretizat. În ciuda eforturilor sale de a se arăta la curent cu datele societăţii moderne, a menţinerii unor poziţii puternice în sud şi a excepţionalelor succese din regiunea Bolzano, MSI-ul nu a reuşit să se disocieze de imaginea sa dură. Partid extremist dar fără program xenofob, brusc confruntat cu apariţia ligilor regionale populiste şi cu creşterea intoleranţei în ţară⁰, MSI-ul nu a reuşit să depăşească cu bine problemele de succesiune care se puneau încă dinaintea morţii lui Almirante. Survenită în mai 1988: fragmentat în mai multe curente, afectat de scăderea efectivelor, el a ales, într-un interval de mai puţin de doi ani, doi secretari succesivi, mai întîi pe „almiran-tianul” Gianfranco Fini, apoi, în ianuarie 1990, cu o slabă majoritate pe Pino Rauti însuşi³¹.

TREI SECUNZI STRĂLUCIȚI

Belgia: extrema dreaptă şi statul

Obişnuitei dezvoltări a grupărilor ce țin de sensibilităţi diferite sau născute din scindări repetate i se adaugă, în Belgia, dedublările, ba chiar rivalităţile dintre formaţiunile francofone şi cele de limbă olandeză, înainte ca şi după cel de-al doilea război mondial. La sud de frontiera lingvistică, definită cu mare greutate în cursul anilor '60 şi remodelată în 1980 prin crearea a trei regiuni teritoriale - dintre care una este Bruxelles -, extrema dreaptă francfonă a trăit adesea la unison cu fratele său mai mare francez; în nord, există destui militanţi care privesc spre Olanda cu tandreţe. Aceste incertitudini privind localizarea sentimentului naţional nu au împiedicat anumite mişcări să ajungă, cu succes, pînă la secretele statului belgian.

Chestiunea regală

Ca pretutindeni, războiul rece şi teama de comunism^a au contribuit iniţial la atenuarea rigorii unei epurări deosebit de severe: eliberările anticipate sau organizaţiile de veterani constituie tot atîtea dovezi, iar Sint-Maartensfonds poate fi comparat cu HIAG-ul vest-german. Aici, soarta rezervată colaboraţioniştilor ascunde o miză capitală, legată de atitu-

110

II

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

dinea lui Leopold al III-lea în timpul războiului şi al ocupaţiei. Chestiunea regală îi pune în opoziţie pe partizanii întoarcerii regelui, adepţii unei puteri autoritare, numeroşi în Flandra catolică, cu cei care, în restul ţării, consideră personalitatea monarhului exilat ireconciliabilă cu ideea pe care o au despre

democrație, marcată de altfel de o puternică atitudine anticlericală.

Cu această ocazie, extrema dreaptă își regăsește o vitalitate trecătoare. Printre multiplele nuclee leopoldiste pe care ea le animă figurează: gruparea Gueuning - după numele unui lider solidarist de dinainte de război -, care gravitează în jurul periodicului „Actualitatea politică”; Mișcarea Națională, organizație regalistă sprijinită de către ofițeri superiori; săptămînalul „Le Phare Dimanche”, editat de către omul de afaceri Marcel Van Massenhove'. Hotărînd, în ciuda unui referendum al cărui rezultat fusese în favoarea sa, să abdice, lăsîndu-i locul fiului său Baudouin, în luna august 1950, Leopold al III-lea evita astfel riscul unui război civil. Urmărindu-și reconstruirea, dreapta radicală dispărea de pe scena politică.

Sub impulsul fostului colaborator Walter Bouchery și în cadrul chestiunii regale, în Flandra s-a constituit o grupare politică, Vlaamse Concentrație. Din aceasta au apărut două formațiuni durabile: partidul naționalist Volksunie, care s-a impus ca un purtător de cuvînt al naționalismului flamand începînd din 1958 și care nu poate fi clasificat cal făcînd parte din extrema dreaptă, chiar dacă numără înj rîndurile sale militanți ai acestei mișcări; VMO, apărut înj 1949, în mod hotărît activist, pe care teoriile sale rasiste și' practicile sale violente l-au desprins în mod definitiv de Volksunie în cursul anilor '60². Alte formațiuni, de mai mică anvergură, se revendică de la primele tentative de organizare a unor internaționale neofasciste: Vlaamse Sociali Beweging (Mișcarea Socială Flamandă) înclina spre MișJ carea Socială Europeană, în timp ce Mișcarea Socială Belgiană a lui J.-R. Debbaudt se asocia Noii Ordini M

Europa extremei drepte

pene (*infra*), menținînd în același timp contacte cu liderul regalist Leon Degrelle, exilat în Spania¹. Va fi necesară decolonizarea pentru ca extrema dreaptă să recîștige o oarecare influență.

112

euro- i

Criza colonială și mișcarea Jeune Europe

Din Comitetul de Acțiune pentru Apărarea Belgianilor în Africa (CABDA), apărut în 1960, a luat ființă Mișcarea de Acțiune Civică, sau MAC, înverșunată în urmărirea responsabililor politici ai *catastrofei congoleze*. Eterogenă, ca și OAS, MAC reunea ofițeri ultraradicali, militanți contrarevoluționari și neofasciști ai VMO. Cu toate că deplîngea lipsa de consistență doctrinară a Organizației Secrete Franceze, ea i-a oferit un important sprijin logistic⁴. În septembrie 1962, sub egida conducătorilor săi europe-niști, Jean Thiriart, Emile Lecerf și Paul Teichmann, MAC-ul dizolvat devenea ramura valonă a organizației Jeune Europe. Fără a zăbovi aici asupra dimensiunii internaționale a acestei mișcări (*infra*), trebuie totuși să-i subliniem importanța în cadrul istoriei dreptei radicale din Belgia.

Bogată în mijloace de acțiune, probabil furnizate de către Uniunea Minieră din Katanga Superioară, Jeune Europe dispunea de o tipografie offset și de autobuze rezervate propagandei itinerante. Ea se impunea prin intermediul organizațiilor-satelit, care aveau drept țintă clasele mijlocii, lumea muncitorească (sindicate comunitare europene), sportivii etc. Arborînd crucea celtică, Jeune Europe se implica ^atît în agresiunile de stradă împotriva *progresiștilor*, cît și în ^ajutorul, infructuos pînă la urmă, acordat mercenarilor katanghezi. Pepinieră a cadrelor de dreapta, mișcarea își concentrase dinamismul într-o elită dominată de personalitatea lui J. Thiriart (1922), care, trecut de la militantismul socialist la Prietenii Marelui Reich, vădea admirație

față de eficacitatea comunistă și oroare față de metisaje. El va rămîne aproape singur, incapabil să creeze marele partid neofascist al visurilor sale, atunci cînd o serie de rupturi aveau să slăbească Jeune Europe: plecarea lui Emile Lecerf, j în 1964, din rațiuni de ordin ideologic și personal, mar-l chează cotitura esențială.

În anul următor, rebotezată Partidul Comunitar Euro-J pean, mișcarea ajunge să fie marginalizată din cauza adoptării tezelor național-revoluționare, ale căror implicații derutează mulți militanți, din moment ce antiamericanismul și antisionismul au prioritate față de denunțarea comunismului, în posteritatea numeroasă a organizației Jeune Europe, stinsă definitiv în 1969, anumite jaloane conduc către Noua Dreaptă. Emile Lecerf și revista sa, „Revolution euro-peenne”, întreținuseră schimburi atît cu studenții naționaliști francezi, cît și cu publicația lunară „Europe Action”⁵. În curînd avea să se constituie cercul Erasmus, predecesor al GRECE-Belgia, condus de către Georges Hupin; între 1970 și 1974, E. Lecerf participă la redactarea revistei „Nouvelle Ecole”, care apărea acum și în ediție belgiană. În Flandra s-a impus o sensibilitate mai mult revoluționară decît conservatoare: demisionînd din Jong Europa, Luc Pauwels creează un periodic, „De Anderen”, destul de apropiat de „Nation Europa” și de „Europe Action”⁶. Drept consecință, el nu a rămas străin de activitatea unei asociații culturale flamande, Deltapers, a cărei publicație lunară, „Teksten, Kommentaren en studies”, apărută începînd cu 1981, beneficia de o importantă participare a neodreptei franceze. În sfîrșit, pe linia celei de-a treia căi revoluționare, un cerc din Bruxelles anima două reviste, „Orientations” (1981) și „Vouloir” (1983), al căror creator, tînărul Robert Steuckers, s-a asociat și la redactarea publicației „Nouvelle Ecole” începînd din 1981⁷.

Febra care adusese Jeune Europe pe primul plan afecta toate curențele de dreapta. În Valonia, mișcarea contrarevoluționară, al cărei periodic, „La Nation helge**

Europa extremei drepte

contribuia la popularizarea ideilor maurrasiene și salazariste, se organiza într-un Partid Național, apărător al *civilizației occidentale creștine* și al unității naționale, fruct benefic al colaborării dintre clase. Operă a avocatului Gerard Hupin și a generalului Janssens, aceste două creații au dispărut la începutul anilor '70⁸, ceea ce nu se va întîmpla și cu Pro Vita, grup de presiune împotriva liberalizării avortului născut din integrismul catolic, căruia generalul Janssens acceptase să-i fie președinte de onoare⁹. Solidarismul se desfășura în cadrul unor unități multiple, a căror regroupare dădea naștere, în 1974, formațiunii Solidaristische Beweging (Mișcarea Solidaristă). În ciuda divergențelor lor cu VMO - care îi bănuia de *belgicism* și care era surprins de vigoarea preocupărilor lor sociale -, solidaristii se vor asocia în mod ocazional îndrumării activiștilor flamanzi¹⁰. Aceștia din urmă își înmulțeau provocările, pe care Armând Eriksson le pregătea printr-un antrenament fizic intensiv. Hotărîtă de către o fracțiune a statului său major în 1971, dizolvarea VMO nu constituia decît preludiul reconstruirii sale cu ajutorul unor elemente dintre cele mai dure".

Marasm economic, mobilizare anti-emigranți

Deoarece declinul industriei extractoare de cărbune și al siderurgiei afecta foarte de timpuriu Valonia și regiunea Limburg de limbă olandeză, extrema

dreaptă își înmulțise semnele de simpatie față de minerii aflați în grevă, fără a avea însă, se pare, un prea mare succes¹². Ea va fi mai ascultată atunci când va asocia tema emigrării cu amenințările care planează asupra locului de muncă și a securității. Cu acest scop, către anul 1975, în fiecare dintre cele două regiuni lingvistice, o configurație în tandem reunea un partid cu o formațiune activistă.

115

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

în partea francofonă a țării, prima jumătate deceniului fusese marcată de nașterea unui periodic ce promitea să aibă o existență îndelungată, „Nouvel Europe Magazine”, condus de către Emile Lecerf începând din 1971.¹ Cu un tiraj de peste 20 000 de exemplare în 1973, „NEM”, adevărată răscruce (S. Dumont), acoperea întreaga paletă a j opțiunilor radicale: anticomunism, luptă pentru o Europă *nontehocratică*, apărare a rasei albe, milă disprețuitoare față de emigranți, teamă de reacțiile lor, denunțare a drogu- j rilor sau a liberalizării avortului, considerate drept atentate la morală. Cu cei o mie de membri, NEM-cluburile, cercurile de cititori, adunau, pentru reuniuni sau conferințe, o clientelă formată din ofițeri, studenți și mai ales lucrători independenți, plini de o neîncredere foarte poujadistă față de stat și sindicate¹³.

Două formațiuni s-au detașat din NEM-cluburi între 1974 și 1975. Noi forțe își recunoșteau o vocație politică, împlinind opera doctrinală cu eventualele acțiuni de stradă, fără a se aventura decât după scurgerea câtorva ani în competiția electorală. În ceea ce privește Frontul Tineretului, provenit din aceeași mișcare, el va fi condamnat în 1982 pentru acțiunile sale. Mult timp condus de către Francis Dossogne (1952), Frontul și-a antrenat efectiv militanții în vederea acțiunilor de comando, care au culminat. În decembrie 1980, cu asasinarea unui muncitor marocan la Laeken, apoi cu incendierea Casei Arabe din Bruxelles J Din rîndul acestor mici grupări a apărut pînă la urmă Partidul Forțelor Noi, ale cărui rezultate electorale au rămas slabe, cu atît mai mult cu cît a suferit destul de repede eoni curenta Frontului Național, considerat mai moderat, în ciuda angajamentelor radicale ale fondatorilor săi '. În regiunea de limbă olandeză, deși străinii erau *mM* puțin numeroși decât în Valonia, și cu atît mai mult li Bruxelles, unde aceștia reprezentau o treime din populației prezența lor suscită ostilitatea grupărilor de dreapta, care-a extrag o parte din energie din particularismul regional

Europa extremei drepte

Acesta este deseori localizat în Fourons, teritoriu francofon alipit Limburgului în 1963, împotriva voinței majorității locuitorilor săi, astfel îneît unii dintre extremiștii flamanzi ar fi dorit o „revenire la Liege” a acestuia, care i-ar fi mulțumit și pe valonii intransigenți. VMO-ul, reconstituit la Anvers în 1971, nu a încetat să fie vîrful de lance al faptelor de vitejie cîntate în publicația sa lunară „Alarm”. În 1973, el recupera din Austria rămășițele pămîntești ale colaboratorului Cyril Verschaeve și le transfera în Flandra; cinci ani mai tîrziu, o altă operațiune macabră va permite aducerea rămășițelor lui Staf De Clercq. Acestor acțiuni li se adaugă agresiunile și expedițiile punitive, întreprinse individual sau în colaborare cu Frontul Tineretului și cu mișcarea solidaristă, fapt ce va aduce VMO-ul în poziția de inculpat pentru constituirea unei miliții private în 1980, liderul său fiind condamnat la un an de închisoare¹⁶. De atunci, VMO-ul a început să se dezbină. Elementele cele mai dure nu au pierdut nimic din combativitatea lor obișnuită. Alți membri s-au alăturat lui Vlaams Blok, un

partid fără complexe, care își prezintă candidații în regiunea de limbă olandeză, ca și la Bruxelles, cu sloganuri de tipul *Emigrație = șomaj, insecuritate*. În 1978, extrem de catolicul oraș Anvers îl alegea ca deputat pe președintele Vlaams Blok-ului, Karel Dillen (1925). În consecință, xenofobia a câștigat teren și lista acțiunilor violente s-a mărit mult¹⁷, chiar dacă securitatea emigranților de aici era mai puțin precară decât în anumite orașe britanice sau franceze.

Granițe poroase

În 1981, terorismul a ajuns în Belgia, sub forma unui atentat criminal îndreptat împotriva sinagogii din Anvers; el devine un fenomen extrem de îngrijorător în 1984-1985, „atunci când acțiunile antiamericane revendicate de către celelele comuniste combatante s-au suprapus atacurilor

16

L

117

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

armate asupra supermarketurilor, acțiuni ale unei bande supranumite *ucigașii nebuni din Brabant*. Punctul culminant a fost atins în luna mai 1985, cu ocazia Cupei Campionilor Europeni: de pe stadionul Heysel din Bruxelles au fost ridicați, din rîndul suporterilor italieni ai echipei Juventus Torino, zeci de morți și sute de răniți, agresați de către suporterii britanici, aflați sub culorile echipei din Liverpool. Atît cîștigurile electorale ale extremei drepte - la alegerile comunale din 1988 Vlaams Blok ajunsese la aproape 18% dintre sufragii la Anvers și foarte tînărul Front Național obținea un loc la Molenbeek-Saint-Jean, în regiunea orașului Bruxelles¹⁸ - cît și calitatea autorilor de acte violente și amploarea sprijinului venit din partea aparatului de stat suscită întrebări. Dacă procesul de la Heysel s-a soldat, în 1989, cu un verdict foarte blînd, care nu a permis elucidarea eventualelor legături dintre huligani și grupările extremiste, se vede clar, aici ca și în alte părți, faptul că terorismul este apanajul micilor formațiuni neonaziste; cea mai virulentă pare a fi Westland New Post, care adună cîțiva foști membri ai Frontului Tineretului. Fondatorul acestei mici grupări, Paul Latinus, s-a sinucis în 1984; la intervenția fostului prim-ministru Paul Vanden Boeynants, el obținuse diferite posturi de încredere în înalta administrație. Regăsim deci și aici această simpatie, subliniată deja, a cîtorva membri ai CEPIC față de grupările de extremă dreaptă, al căror anticomunism îl împărtășesc într-o asemenea măsură încît le finanțează în vederea obținerii de informații despre stînga subversivă. Denunțate în 1981 de către cotidianul „De Morgen”, care publica atunci o notă confidențială aparținînd Siguranței Statului care-1 lua în discuție pe baronul de BonvoisinI trezorierul CEPIC-ului¹⁹, asemenea înțelegeri secrete nu răspundeau oare unor ambiții încă și mai mari? Încăpă-ținarea cu care polițiștii percheziționau și aceea cu care „instalatorii” furau documentația adunată de către ziariștii care anchetaseră aceste chestiuni, inclusiv pe aceea care

118

Europa extremei drepte

avea legătură cu o posibilă lovitură de stat pregătită la începutul anilor '80, nu ne poate lăsa decît perplexi²⁰: căpătase oare consistență o rețea de tip „Gladio”?

Marea Britanie: extremismul împotriva oamenilor de culoare

în ciuda marginalității sale, atenuată pentru scurt timp de succesele electorale din anii '70, dreapta radicală britanică continuă să fie temută începînd din 1945. Amintirea BUF-ului (British Union of Fascists) lui Oswald Mosley planează ca o umbră deasupra leagănului liberalismului; chestiunea emigranților a fost pusă foarte de timpuriu și cu acuitate într-o țară atractivă în ochii populației Commonwealth-ului, chiar dacă era zdruncinată de criza economică și socială a „țărilor negre”; în sfîrșit, mici grupări extremiste se fac cunoscute prin virulența antisemitismului lor. Se exercită, deci, o deosebită vigilență în beneficiul legilor antidiscriminatorii (Race Relations Acts din 1965 și 1968) și în jurul publicației lunare „Searchlight”, care datorează o parte din informațiile primite unor militanți anti-rasiști infiltrați în rîndul organizațiilor de dreapta sau concursului unor extremiști pocăiți.

O îndelungată marginalitate

Pînă către sfîrșitul anilor '50, vechea generație conduce în continuare destinele drepte radicale, prea puțin combativă. O. Mosley se străduiește ca prudența și legalitatea să prevaleze. În acest sens, el fondează Union Movement (UM) în 1948, fără a renunța complet la un sentiment care se exprimă prin puneri în gardă *împotriva invaziei popoarelor de culoare* în paginile publicației

119

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

„Union” sau cu ocazia alegerilor locale²¹. Acest rasism, după cum se știe, se înscrie la el într-o reflecție de ansamblu asupra națiunii Europa și a solidarității cu populațiile albe din Dominioane, care au aceeași cultură.

Fost militant al BUF, Arthur K. Chesterton menține direcția unui naționalism mai clasic, care se etalează în „Candour”, fondat în 1953. Conjugînd ranchiuna antiame-ricană născută din Bretton-Woods cu un anticomunism visceral, el creează, în 1954, gruparea LEL (League of Empire Loyalists). Acest grup de presiune, devotat sprijinirii puterii imperiale, își recrutează membrii din rîndurile înaltei societăți, dintre ofițerii pensionați sau administratorii coloniali, și își atrage cîteva simpatii în rîndul aripii drepte a partidului tory²². Mai sumare sînt convingerile transmise de către cel de-al treilea lider, Arnold Leese. Pînă la moartea sa, în 1956, în fruntea micilor grupări fără viitor, ca Britons Society, sau în publicații precum „Free Britain”, el se repede asupra forțelor răului ce acționează în lume, în special în Regatul Unit, unde, afirmă el, emigrația, încurajată de către evrei, are drept scop distrugerea patrimoniului rasial britanic, învățăturile sale vor fi adoptate și de generația care abia se formează”. În timp ce influența exercitată de LEL scădea, după ce rupsesse legăturile în 1958 cu partidul tory, pe care-l acuza de slăbiciune în exercitarea puterii²⁴, UM-ul își vedea efectivele împruținîndu-se după alegerile legislative din 1959.

Candidînd în circumscripția ce cuprindea Notting Hill, acolo unde, cu un an mai devreme, avuseseră loc violențe rasiale, O. Mosley obținea 8,1% din voturi, un scor foarte cîstit, pe care partizanii săi îl considerau însă un eșec. Un ultim insucces, în 1966, îl va determina pe șeful fascismului istoric englez să se hotărască să se retragă definitiv din viața politică. Mișcarea va dispărea la puțin timp după moartea sa, survenită în 1966²⁵. Ștafeta fusese preluată de către o noua elită care, renunțînd la moderația lui Mosley, îmbrățișează obsesiile lui Leese. Acesta este cazul lui Andrew Fountaine,

120

Europa extremei drepte

un veteran (1919) care a devenit președinte al partidului British National Party (BNP) creat în 1960, după ce, cu zece ani mai devreme, ratase cu puțin investiția în cadrul partidului tory. Ultrarasismul este cu atît mai mult carac-

teristic celor doi responsabili, Colin Jordan și John Tyndall, care părăsiseră repede BNP-ul pentru a fonda o formațiune denumită, în mod sugestiv, National Socialist Movement. Amândoi au fost urmăriți pentru agresiuni împotriva sinagogilor și pentru alte manifestări rasiste, care le-au adus, deseori, necazuri cu justiția²⁶. C. Jordan, născut la sfârșitul anilor '20 și discipol direct al lui Leese, va datora admirației sale fără rezerve pentru nazism și unui gust pronunțat pentru societățile secrete faptul că nu va milita niciodată în National Front, în care John Tyndall (1934) va fi una dintre vedete.

Anii National Front

National Front (NF) a rezultat din fuzionarea, în 1967, a grupării LEL, care îi dă un președinte, A.K. Chesterton, cu BNP-ul, care îi dă un vicepreședinte, A. Fountaine. El apare în momentul în care chestiunea emigranților devine acută, în sensul că aflulul masiv al unor populații originare din Caraibe, din India sau din Pakistan se lovește de ostilitatea unei opinii publice îngrijorate și prost informate²⁷. În 1962, conservatorii au adoptat anumite măsuri restrictive, pe care laburiștii le vor accentua, însoțindu-le în același timp de dispoziții antidiscriminatorii.

Străduindu-se să își facă uitate originile extremiste, NF-ul se ambiționează să devină un partid naționalist de masă. Pe fondul unui populism xenofob, el se arată ostil oricărei participări britanice în cadrul instituțiilor internaționale - ONU, FMI sau CEE - și vrea să apere moneda Protejind producția națională. Opunându-se controlului nașterilor și favorabil pedepsei cu moartea, el pretinde o

121

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

educație patriotică și sportivă în cadrul instituțiilor de învățământ²⁸. În folosul unui public restrâns, el difuzează prin abonament revista „Spearhead”: izvorâtă din mișcarea în care gravita John Tyndall, această publicație degajă un rasism fățiș, căruia tînărul Richard Verrall (1948), în mod cert confundat cu revizionistul Richard Harwood, îi va insufla o exprimare academică și pretenții savante. Între 1977 și 1979, destinată unui public larg, publicația „National Front News” denunța în termeni înfricoșători ororile comise de către emigranți²⁹.

Acțiunea electorală începe în 1968 și continuă să se amplifice, în ciuda unui eșec înregistrat la legislativele din 1970. Dacă rămîne prea puțin competitiv cu ocazia alegerilor generale următoare, obținînd aproximativ 3% din sufragiile exprimate, NF-ul înregistrează în schimb mari succese cu ocazia scrutinelor regionale sau locale, îndeosebi în Midlands, East End și periferia săracă a Londrei. La apogeul său, în 1977, candidații săi treceau pragul de 9% în patru circumscripții din Midlands și se autodepășeau în Marea Londră, cu un record de aproape 18% din voturi la Tower Hamlets. Emoția era cu atît mai vie cît în multe locuri, reușind să ajungă pe poziția a treia, NF-ul devansa partidul liberal³⁰. Faptul că succesele sale - creșterea numărului de adepți, ajungînd pînă la peste 17 000 în 1972, reușita electorală - sînt strîns legate de prezența emigranților este indiscutabil: cota sa se ridică atunci cînd măsurile restrictive puse la punct de Immigration Act în 1971 sînt suspendate în favoarea resort i sînți lor asiatici, alungați din Uganda de către despotul Amin Dada. Pe un plan mai profund, creditul acordat NF-ului traduce haosul și demersul protestatar al unei lumi muncitorești aflate într-o situație precară sau al unei foarte restrînse clase mijlocii amenințate de șomaj și de criza urbană .

Dacă diatribele anti-emigranți ale tory-ului Enoch Powell contribuiseră la eșecul din 1970, fermitatea doamnei Thatcher, care s-a afirmat în sînul partidului conservator

122

Europa extremei drepte

începînd din 1975, a influențat fără îndoială declinul ulterior al NF-ului, împotriva căruia, atît la dreapta cît și la stînga, se opera o amplă mobilizare. De acum înainte, votul protestatar va balansa către tory, în timp ce tensiunile politice și personale se agravează la vîrfurile partidului frontist, ajungîndu-se la scindări în lanț.

O subcultură a violentei

La mijlocul deceniului al optulea, NF-ul a dat naștere la două organizații. Sub conducerea lui Nick Griffin, Derek Holland și Patrick Harrington, gruparea Political Soldiers se revendica din strasserism și din cea de-a treia cale. Recrutîndu-și membrii din rîndul șomerilor și al Skinheads, această grupare afișa o *subcultură a violenței* (N. Fielding) pe stadioane sau împotriva emigranților și întreținea raporturi bune cu teroriștii italieni aflați în exil. Avînd efective mai numeroase, de ordinul a cîtorva mii de aderenți, ceea ce rămăsese din National Front, cunoscut acum sub numele de Flag Group, este condus de către Ian Anderson. Deși își propune obiective electorale, activitățile sale cotidiene nu diferă total de cele ale fraților-dușmani³². În aceste condiții, Marea Britanie a continuat să devanseze Franța și RFG-ul în privința numărului anual de incidente rasiale³³.

Dincolo de aceste două nuclee se profilează entități mai misterioase. League of St George, fondată în 1974, care menținea contactul cu grupările neonaziste din alte țări, pare să întrețină relații strînse cu Column 88, grupare clandestină apărută pe neașteptate în 1970, care constituise subiectul numărului unu al presei cînd s-a aflat că se infiltrase în anumite medii militare³⁴. British Movement, creație a lui Colin Jordan din anii '60, formează suportul unei mișcări revizioniste destul de consistente, în timp ce BNP-ul, reconstituit de către Tyndall în 1981, găsisese în afacerea

123

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Rushdie un argument pentru a-și justifica acțiunile împotriva emigranților.

Austria și demonii trecutului

Statutul extremei drepte austriece de după 1945 are o istorie îndelungată, care include reculul progresiv al puterii imperiale sufocate de tratatele de pace din 1919, apoi o revanșă iluzorie, vis de preamărire și de pangermanism în cadrul Anschluss-ului, urmate, după înfrîngere, de convingerea unanimă că Austria fusese victima, și nu complicele nazismului. În aceste condiții, beneficiară a unei adevărate amnezii colective, dreapta radicală se manifestă prin nostalgiile sale: aceea a puterii habsburgice este în general sufocată de misticismul Germaniei mari. Doar naționalismul propriu-zis austriac, pregătit să se adapteze unui mic stat democratic, neutru începînd cu tratatul din 1955, atrage foarte puțini apărători în rîndurile sale.

Amnistiere, achitări

Desigur, măsurile de epurare au lovit și în membrii partidului nazist și ai SS-ului: aproximativ o zecime din cele 130 000 de proceduri judiciare începute pentru pedepsirea crimelor de război s-au soldat cu condamnări, cel mai adesea

cu pedepse cu închisoarea . Începînd cu 1949, o amnistiere restituia dreptul de vot unui număr de aproximativ 500 000 de *mici nazişti* care fuseseră privaţi de acest drept, în timp ce măsurile de graţiere favorizau eliberarea înainte de termen a condamnaţilor. Faptul că Theodor Soucek patronase mişcarea Lougarou, a cărei activitate clandestină fusese programată în ultimele momente ale Reich-ului, nu-1 împiedica pe acest fost nazist, condamnat la moarte în 1947, să

124

Europa extremei drepte

beneficieze, doi ani mai tâziu, de o comutare a pedepsei, redusă pînă la urmă la o scurtă perioadă de detenţie³⁶.

În acelaşi spirit, un număr considerabil de achitări va marca terminarea proceselor intentate criminalilor de război, între 1961 şi 1966: Novak, Franz Murer sau fraţii Mauer. Şi vor trebui să treacă ani de proteste, punctate de moartea violentă, în 1965, a unuia dintre participanţii la o manifestaţie antifascistă, pentru ca universitarul Taras Borodajkewycz, autor al unor conferinţe publice de natură antisemită, să fie scos la pensie din oficiu, în 1966¹. Care a fost deci efectul dispoziţiilor care au însoţit tratatul de pace din 1955, ce interzicea orice propagandă a Germaniei mari, şi cel al măsurilor de dizolvare care au rezultat din acestea?

Organizaţii de masă

Cu ocazia alegerilor legislative din octombrie 1949, apăruse un partid, Verband der Unabhängigen (Uniunea Independentilor), al cărui procentaj de 12% din voturile obţinute venea din partea beneficiarilor amnistierii sau a prizonierilor repatriaţi, favorabili formulărilor expresive precum aceea a unui *spaţiu vital* mai mare pentru Austria. Constrînşi de lege să dispară, Independentii se regrupau în sînul formaţiunii Freiheitliche Partei Österreichs (FPO), Partidul Liberal Austriac, ale cărui rezultate electorale nu au încetat să scadă după 1959, cantonîndu-se între 5 şi 6% din voturi.

Dacă purtătorii de cuvînt ai extremismului au fost învinşi la alegeri, ei nu sînt învinşi şi în spiritul lor, constata un observator în 1968. El se baza pe importanţa unei serii de organizaţii active, create sau reconstituite în majoritatea lor cu vreo cincisprezece ani mai devreme de către conducătorii radicali, care îşi recrutau membrii din rîndurile unui public larg: membrii unor societăţi sportive, cum ar fi Oster-reichische Turnerbund (Federaţia Austriacă de Gimnastică),

125

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

ale cărei cadre rămăseseră de orientare pangermană; adepţi ai Österreichische Landsmannschaft (înfrăţirea Patriotică a Austriecilor), care se străduia să păstreze identitatea naţio-nal-germană prin cultură şi ecologie; foşti combatanţi ai Kameradschaftsbund (Liga Camaraderiei), care celebrează cultul Wehrmachtului; studenţi afiliaţi la Ring Freiheitlicher Studenten (Cercul Studenţilor Liberali), de inspiraţie progermană; foşti Waffen SS din Kameradschaft IV³⁸.

Multiplicitatea contactelor europene pare să caracterizeze extremismul austriac. Aşa cum s-a putut vedea, BHJ, creat în 1951 la Viena de către tînărul Konrad Windisch (1932), şi-a continuat cariera, după o perioadă de interdicţie, în Germania occidentală. În două rînduri, în 1956 şi în 1957, Soucek va organiza întîlniri ale membrilor SS la Salzburg³⁹. Un alt activist de primă mînă, fostul SS Fred Borth, se va asocia tentativelor europeniste din anii '60, din cadrul organizaţiei Legion Europa, dizolvate în 1964, apoi se va afla în fruntea secţiei naţionale Europafront⁴⁰.

NDP

Fondat în 1967, Nationaldemokratische Partei (Partidul Național-Democrat) datorează mult liderului său, Norbert Burger, pe atunci în vîrstă de vreo patruzeci de ani. Fost membru al Cercului Studenților Liberali, profesor la Universitatea din Innsbruck, acesta participase încă de la început la acțiunile teroriste din Tirolul de Sud italian, acțiuni întreprinse în vederea eliberării poporului germanic asupra și care au condus la arestarea sa în vara anului 1967 și la condamnarea la mai multe luni de închisoare de către autoritățile italiene și austriece. Aflat în relații proaste cu MSI-ul, fondatorul NDP-ului nu se supunea totuși cu plăcere orientărilor NPD-ului, așa cum ar fi putut face să se creadă; idealul său afișat - Germania mare.

126

Europa extremei drepte

Adoptînd formule de tipul *sînge și glie*, poet al țaranului, *omul cu rădăcinile înfipite în pămînt*^M, NDP-ul susține, ca și omologul său vest-german, respingerea valorilor materiale. Dar gustul său pentru violență, ca și opțiunile sale în domeniul politicii externe îl îndepărtează de acesta, cu atît mai mult cu cît el nu manifestă entuziasm pentru nici un fel de Anschluss. Justificările sale nu sînt lipsite de savoare, din moment ce NDP-ul pune în valoare ideea că singura țară de limbă germană reprezentată în ONU (pînă în 1973), entitatea austriacă, pe care nu o poate suferi totuși, este singura în măsură să conserve rolul internațional al popoarelor germanice⁴².

Din NDP s-a desprins în 1973 Aktion Neue Rechte, mai înclinată spre agresiuni decît formațiunea germană cu același nume și influență în rîndul studenților vienezi. Prejudecățile sale privind *oportunistul* NDP-ului nu au oprit-o să se mobilizeze alături de acesta pentru împiedicarea proiectării filmului *Holocaust*, în virtutea unui acord semnat în 1978⁴³. În ceea ce-l privește pe Norbert Burger, el a întrunit 3% dintre sufragiile exprimate la alegerile prezidențiale din 1980, fără ca organizația sa, care nu număra nici măcar o mie de membri, să-și poată reveni⁴⁴.

Sindromul Waldheim

Tabloul dreptei radicale, publicat, în 1980, conform anchetei Ministerului de Interne, arăta importanța cîtorva zeci de publicații care atingeau un tiraj lunar de 500 000 de exemplare, inclusiv a „DNZ”-ului german și a vreo cincizeci de organizații, adesea foarte vechi, dintre care cele mai atractive - ce regrupau sportivi sau foști luptători - numărau sute de mii de aderenți⁴⁵. Acest magnetism traduce atitudinea mai profundă a unei părți a opiniei publice, care, refuzînd să se lase tulburată de întrebări privitoare la trecutul fostului locotenent Wehrmacht Waldheim, candidat

127

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

la alegerile prezidențiale după ce exercitase funcția de secretar general al ONU, îl vota pe acesta în 1986, consi-; derîndu-l o victimă a nazismului, în vreme ce evreii erau acuzați că ar fi pus la punct o mașinațiune împotriva Austriei⁴⁶.

De aceeași logică pangermană și de aceeași facultate de a uita ține și succesul FPO-ului. Acesta îi asocia încă de la începuturi pe liberali foștilor naziști: o dovedește trecutul lui Friedrich Peter, acest fost membru al uneia dintre cele mai sîngeroase secții ale SS-ului de pe Frontul de Est, care a condus partidul timp de douăzeci de ani, sau chiar tonalitatea dominantă a articolelor publicate de către organul FPO-ului, „Neue Front”, care a devenit apoi „Neue Freie Zeitung”⁴⁷. Eliminînd din acest organism aripa liberală care îi stabilea direcția, Jorg Haider își invocă propria tinerețe -el se născuse în 1950 - pentru a alunga orice bănuială de nazism. El denunță *vechile partide*, corupția, birocrăția și atacă muncitorii emigranți și minoritățile nongermane, făcînd front comun, în această chestiune, cu N. Burger și cu extremiștii antisloveni ai lui Kärtner

Heimatdienst (Serviciul Patriotic Carintian). Cîștigînd și voturile celor două partide de guvernămînt, el și-a adus formațiunea în Landtagul Austriei de Jos, în 1988, și a obținut un scor electoral de 29% din voturi în luna martie 1989 în Carintia, bastion socialist, rezultat care i-a adus funcția de guvernator al acestei provincii⁴⁸.

îmbărbătată de pătrunderea sa electorală din octombrie 1990 la alegerile legislative, dreapta naționalistă austriacă, avînd de partea sa voturile a 17% dintre alegători, găsește în afluxul de refugiați veniți din țările din Est o mîncare aleasă pentru a alimenta o propagandă xenofobă, tentată de întoarcerea la *germanitate*⁴⁹.

•

128

CELELALTE ȚĂRI

Olanda: un centru xenofob

În memoria colectivă olandeză se suprapun două imagini: aceea a unei țări învinse și ocupate în luna mai a anului 1940, a cărei suverană și guvern aflați în exil la Londra încarnează rezistența față de nazism și aceea a unui colaboraționism rușinos, pus la punct de către Fiihrerul local, Anton Mussert, sub supravegherea administratorului hitlerist Seyss-Inquart. Faptul că Mussert ar fi avut niște îndoieli în fața perspectivei unei Europe germane nu i-a oprit pe partizanii săi să participe la opera de reprimare și de exterminare pe propriul lor pămînt, ca și la războiul din Est, în uniforme germane.

Dezaprobară profundă a opiniei publice se manifestă, o dată cu întoarcerea la democrație, printr-o epurare destul de riguroasă. Încheiată în mare parte în 1949, decolonizarea nu oferă ocazia nici unui reviriment extremist, în ciuda cîtorva tentative puciste în rîndul armatei coloniale¹. De asemenea, încercările de reconstituire a unui partid nazist, în 1953 și apoi în 1956, se soldează cu un eșec. În cel de-al doilea caz, patronajul lui Paul Van Tienen determină respingerea, în clipa în care este dezvăluită calitatea sa de fost ofițer al Waffen SS².

Poujadismul își găsește în Olanda echivalentul în Boerenpartij (Partidul Țăranilor), care protestează, începînd

129

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

din 1958, împotriva birocrăției de stat, a impozitelor prea mari și a emigrației străine. Infiltrat în rîndul agricultorilor, **artizanilor** și muncitorilor urbani slab calificați, el va obține aproape 5% din voturi la legislativele din 1967. O scindare survenită la scurt timp după aceea antrenează dispariția sa progresivă³, timp în care se constituie formațiuni mai ofensive.

În februarie 1968, tinerii solidariști, aflați în strînsă legătură cu omologii lor flamanzi din Belgia, îl celebrează la Amsterdam pe generalul Heutz, *pacifcător* al Indoneziei⁴, în același an este creată în Olanda o antenă a asociației etnoregionaliste belgiene Were Di. Numeroși membri ai acesteia se vor integra în rîndurile NVU (Nederlandse Volksunie, Uniunea Poporului Olandez), începînd din 1971. În ciuda înrudirii denumirilor, această Uniune dovedește în mod clar o orientare de dreapta mai accentuată decît Uniunea belgiano-flamandă⁵. Trecută sub conducerea lui Joop Glimmerveen, NVU se face cunoscută prin nostalgia sa care se revendică din hitlerism și prin sloganurile sale cu tentă violentă în favoarea unei *Olande albe*. Străduindu-se să apară mai degrabă ca o mișcare decît ca un partid, NVU, după exemplul altor formațiuni, recrutează membri din rîndul tinerilor, de preferință amatori de fotbal, întreținînd în același timp contacte cu grupările naziste din Europa. Cu toate acestea, audiența sa este

restrînsă: efectivele sale s-au limitat la vreo sută cincizeci de militanți⁷. De asemenea, a rămas confidențială activitatea ultraradicalilor adunați în jurul doamnei Fleurie Rost van Tonningen, a cărei fervoare nazistă a fost deja evocată, fervoare ce se manifestă prin celebrarea solstițiului sau prin difuzarea de texte revizioniste.

În aceste condiții, pătrunderea electorală reușită de Centru-partij a provocat o trezire dureroasă. Făcînd parte din evantaiul foarte diversificat al partidelor **olandezei** acesta dezvoltă un populism alarmist, obsedat de chestiunea emigranților, mascat de un discurs liniștitor, care sugerează

130

Europa extremei drepte

locutorilor mai puțin avizați că **nici dreapta, nici stînga** nu pot egala *centrul*. Fondat în 1980 de către disidenții NVU, Centru-partij a oferit o surpriză la alegerile legislative din 1982, atunci cînd președintele său, Hans Janmaat, în vîrstă de cincizeci de ani, a obținut un loc în Parlament. Acestuia îi plăcea să descrie situația creată de prezența unei populații de 4% de emigranți evocînd spectrul *vendetei, poligamiei, canibalismului și al războaielor între etnii** și pericolul iminent al răspîndirii SIDA. Dar, atent la imaginea sa de marcă și sensibil la mesajul Noii Drepte, el făcea apel la toleranță și la respectul diferențelor pentru a justifica *întoarcerea în țară* a emigranților veniți, în ciuda voinței lor, în perioada anilor de puternică creștere economică⁹.

Reglările conturilor interne între conservatori și ultraradicali au dus, pentru o perioadă, la excluderea lui Janmaat, care și-a păstrat totuși scaunul de deputat pînă la legislativele din 1986. Așa cum se întîmplă adesea, eșecul său la legislativele generale de la această dată contrasta cu succesele obținute, cu cîteva săptămîni mai devreme, la alegerile municipale, în ciuda similitudinii modurilor de scrutin, cu proporție integrală. Purtînd denumirea de Centru al Democrațiilor, partidul a reapărut cu ocazia alegerilor europene din iunie 1989: ratînd cu puțin ocuparea funcției de deputat european, cu 0,8% din voturi, Janmaat s-a revanșat cu ocazia legislativelor anticipate din septembrie 1989, recîștigîndu-și locul în Parlament cu o temă prea puțin originală: *Olanda olandezilor*TM.

În fața acestor date ireductibile, opinia publică olandeză ezită între modul forte de acțiune - gen palmă publică dată lui Janmaat în 1982, incendierea sediilor Centru-partij Patru ani mai tîrziu - și modul mai blînd, mai răspîndit, care a permis în special acordarea dreptului de vot străinilor și "igibilitatea lor la scrutinele municipale, măsură aplicată începînd din 1986.

131

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Elveția: Vigilance

Tentația fascistă nu a crușat complet Elveția în perioada interbelică, dar extremismul a îmbrăcat aici o formă mai degrabă ultraconservatoare, care prevalează încă în majoritatea formațiunilor recente, făcînd dovada unei ostilități față de străini suficient de marcate pentru ca niște comentatori să vorbească despre o *dreaptă xenofobă*. Această dreaptă nu se confundă cu zeloșii nazismului, prezenți în rîndul mai multor organizații internaționale (**irțfra**). În 1961 a apărut Acțiunea Națională, al cărei fondator, publicistul James Schwarzenbach din Zurich, nu a întîrziat să se facă celebru printr-o „inițiativă” (propunere de referendum) care a ținut țara cu răsuflarea tăiată: avea să fie limitat numărul de străini admiși în Elveția la 10% din totalul populației?

Referendumul din 7 iunie 1970, în urma căruia 54% dintre votanți au respins inițiativa lui Schwarzenbach, a arătat că acea conștiință identitară a *adevăraților elvețieni*, puternic evocată în filmul *Pain et Chocolat (Pîine și ciocolată)*, era înrădăcinată mai ales în centrul țării, acolo unde prezența fizică a emigranților era cea mai slabă, în timp ce opoziții lor, victorioși, se pronunțau mai puțin în numele eticii cît în perspectiva riscurilor asumate, într-o țară prosperă, de către industriile tributare mîinii de lucru venite din afară".

Imediat după acest scrutin, Acțiunea Națională se diviza în două ansambluri, pregătite să se înțeleagă sau să se sfișie una pe cealaltă. Ceea ce rămăsese din Acțiunea Națională combate *dictatura monopolurilor*, responsabile atît de afluxul de emigranți cît și de daunele produse mediului înconjurător; Partidul Republican, condus de J-Schwarzenbach, rămîne fidel unei linii mai conservatoare. Fiecare dintre aceste formațiuni a depus un proiect de *Europa extremei drepte*

referendum vizînd restrîngerea numărului de emigranți, în 1974 și respectiv 1977, fără succes însă, în ambele cazuri.

Anumite măsuri restrictive privitoare la intrarea refugiaților au fost pînă la urmă adoptate în aprilie 1987. Era oare singurul mod de a determina dreapta xenofobă să dea înapoi? După reușita Acțiunii Naționale de la Lausanne, din 1985, contemporană cu cea a mișcării geneveze Vigilance -ostilă bogaților funcționari internaționali sau refugiaților supranumerici -, scorurile au continuat să scadă începînd cu alegerile legislative din 1987. Cu toate acestea, înmulțirea grupărilor extremiste este reală, după modelul Frontului Patriotic, vizînd *salvgardarea identității rasiale și culturale*. Consiliul Național (Camera inferioară) s-a emoționat atît de tare, încît a hotărît, în 1989, să facă recensămîntul după modelul german și austriac¹².

Grecia: prietenii EPEN-ului

în Grecia, Eliberarea a fost imediat urmată de un război civil care, între 1946 și 1949, a pus în opoziție în mod dur două blocuri provenite din lupta armată împotriva ocupantului german, comuniștii și republicanii împotriva partizanilor regimului monarhic. Ulterior, viața politică părea să se orienteze către o stabilitate care încuraja redresarea economică, favorizată de planul Marshall, și calmarea tensiunilor cu Turcia în privința Ciprului, în cadrul unui regim moderat de monarhie constituțională¹.

Totuși, tînărul rege Constantin al II-lea, încoronat în 1964, nu era străin de procesul ce avea să conducă la *dictatura coloneilor*, dovedindu-se extrem de intervenționist. Și neezitînd să *creeze și să manevreze guvernele în vederea apărării intereselor dreptei*, în ceea ce privește armata, foarte afectată de explozia de violență care a condus la împărțirea Ciprului, ea se convingea treptat de faptul că Partidul comunist interzis se afla la originea grevelor și a

1

133

J

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

manifestațiilor de stradă, care erau mai ales rezultatul dificultăților economice crescînde. Aprobata de către Statele Unite, lovitură de stat din aprilie 1967 nu-i putea satisface deloc pe monarhiști. Din moment ce regele era constrîns la exil după contralovitura eșuată din decembrie 1967; șeful juntei, G. Papadopoulos, va ajunge de altfel să proclame abolirea monarhiei în 1973. Situată în tradiția autoritară inaugurată de către generalul Metaxas între 1936 și 1941, dictatura coloneilor, care se sprijinea pe aceleași grupuri sociale ca și regimul fascist italian - oameni de afaceri și clase mijlocii, rurale și urbane - împrumuta de asemenea de la fascism metodele de represiune și de încadrare a populației¹⁵. Respinși cu tărie de către majoritatea tăcută, coloneii își decepționau partizanii prin eșecul unei politici economice care suscita inflația și încuraja investitorii străini¹⁶. Cu scopul de a-și auri din nou blazonul printr-un succes extern, ei s-au aruncat în plină aventură în Cipru, răsturnînd guvernul Makarios în iulie 1974. Debarcarea trupelor turcești pe insulă marca eșecul juntei. Izolată atît pe plan intern cît și pe plan extern, ea s-a prăbușit, lăsînd locul unui guvern civil condus de C. Caramanlis¹⁷. Astfel dispărea unul dintre focarele extremiste din Europa, din care Ordine Nuovo nu era fără îndoială singurul care trăsesse cîteva foloase. Există, de atunci, un spațiu pentru dreapta radicală elenă? Conform părerii generale, mișcarea monarhistă nu mai reprezintă nimic, așa cum a arătat-o și insuccesul manifestației organizate în 1981, la moartea fostei regine Frederika. Pînă și ultimul om loial se alăturase deja altor elemente de dreapta, integriști sau fascizanți, într-o coaliție electorală care, sub diferite denumiri, Frontul Național sau Partidul Progresist, întrunise aproape 1% din voturi la legislativele din 1977, dar numai 2% în 1981¹⁸. Totul părea să indice atunci că vremea polarizărilor pline de ură trecuse.

Aproximativ cincisprezece organizații extremiste supraviețuiau totuși pe la mijlocul deceniului al optulea.

134

Europa extremei drepte

Ducînd o existență intermitentă datorată cîtorva simpatizanți din mediul rural și din rîndul armatei, ele profesau totuși un naționalism iredentist, adesea cu tendințe rasiste, ca ENEK (Mișcarea Națională Unită) sau FEP (Avangarda Națională Studențească), care continuau, începînd din 1984, activitățile mișcării K4A (Mișcarea din 4 August) dispărute. Principala formațiune partizană, EPEN (Uniunea Politică Națională), a făcut ca liderul său, C. Dimitriadis, să fie ales cu ocazia scrutinului european din 1984. Anticomunist, apărător al ordinii morale sprijinite de Biserica Ortodoxă, favorabil inițiativei private, hotărît în privința menținerii Greciei în NATO, acest partid militează și pentru ca responsabili dictaturii căzute să fie eliberați din închisoare¹⁹. Legat de Jean-Marie Le Pen, a cărui xenofobie nu o împărtășește totuși, EPEN nu a putut confirma succesele sale inițiale, pierzîndu-și pînă și poziția de la Strasbourg, la alegerile europene din 1989.

Spania: tentația golpistă

Abandonarea dictaturii, care a urmat destul de repede morții lui Franco, survenite în 1975, nu a alungat teama unei întoarceri la ceea ce fusese, obsesia unei *involuții* al cărei semnal l-ar da o lovitură de stat. Multe elemente alimentează această neliniște. Îndelungata tradiție „golpistă” a armatei, cruzimea războiului civil care a urmat intervenției militare din iulie 1936, cultul conducătorului carismatic al Falangei spaniole. Jose Antonio Primo de Rivera, *un sfînt modern, copleșit de onoruri postume*¹⁰, iată elementele care contribuie la făurirea legitimă a imaginii redutabile a extremismului spaniol. În plus, regimul franchist acordase o ospitalitate generoasă cîtorva vedete ale Noii Ordini

naziste, Skorzeny, Degrelle sau Darquier de Pellepoix, ca și unor diverși teroriști francezi sau italieni. De asemenea, vom reține ponderea dobândită de către elementele radicale în

135

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

ultimele momente ale franchismului²¹ și anumite slăbiciuni ale perioadei postfranchiste: slaba epurare din armată, poliție, administrație; integrarea imediată în noua clasă politică a personalităților provenite în mod direct din cea veche, cum ar fi Manuel Fraga Iribarne, aflat în fruntea partidului conservator, Alianța Populară. Având în vedere toate acestea, putem spune oare că extremismul și-a păstrat șansele?

O întreagă serie de formațiuni puțin cunoscute ilustrează principalele curențe de dreapta europene. Tradiționalismul se află la loc de frunte în cadrul a două mișcări cu efective reduse. De inspirație catolică. Comuniunea Tradiționalistă s-a desprins din carlism, dezgustată de bizarul socialism autogestionar încurajat și exprimat de către Carlos Hugo de Bourbon-Parma. Celălalt focar se situează pe linia spiritualismului evolian, în jurul lui Antonio Medrano care, colaborator apropiat al publicației franco-italiene „Totalite”, a animat mult timp revista „Traditio”, ca și „Cuadernos de formacion tradicional”. Pe de altă parte, Spania adăpostește una dintre cele mai dure grupări ale extremei drepte europene: fondată în RFG la mijlocul anilor '60, Circulo Espanol de Amigos de Europa (CEDADE) predică în favoarea unui naționalism paneuropenist și antisemit, complet impregnat de cultul lui Hitler, ce se bucură de un mic ecou în Europa și în cele două Americi”. În ceea ce-i privește pe activiști, ei s-au dovedit periculoși, cum ar fi Luptătorii lui Cristos-Rege, responsabili de atentate sângeroase comise la sfârșitul deceniului al șaptelea. Ca și în cazul omologilor lor italieni din cea de-a doua generație, este vorba despre grupări caracterizate de fenomene de osmoză și de dublă apartenență, pradă scindărilor reale sau simulate, ce practică valsul etichetărilor¹.

Formațiunile de dreapta recunoscute sînt acelea care se manifestă pe plan electoral, formațiuni pentru care publicația „El Alcazar” pare să servească drept legătură. Fidelă franchismului și cristalizînd anumite tendințe paseiste

136

Europa extremei drepte

și clericale, Fuerza Nueva a fost fondată în 1976 de către Blas Pinar, fost procurator în cadrul *corîes-nxWov* franchiste. Trei ani mai târziu, Fuerza Nueva se asocia cu Falanga spaniolă, de inspirație mai revoluționară, succesoare a celei din anii '30, cu scopul de a prezenta liste comune, care au obținut 2% din voturi la alegerile legislative și un deputat la Madrid, Blas Pinar însuși²⁴. Învins ulterior, acesta a încercat să construiască un Frente Nacional, al cărui congres constitutiv a fost patronat de Almirante și Le Pen, în 1986, însă fără prea mare succes²⁵.

Pînă la urmă, în cadrul aparatului de stat s-au manifestat nostalgiile cele mai întreprinzătoare, astfel încît teama de o *involuție* nu a fost totdeauna nefondată. Totul ne face să credem că unii membri ai poliției i-au protejat cel puțin pe autorii anumitor acte violente, cum a fost asasinarea a patru avocați de stînga, în 1977, la Madrid, atribuită Luptătorilor lui Cristos-Rege, sau crimele comise împotriva teroriștilor ETA de către alți teroriști ce acționau în numele GAL, în prima parte a anilor '80. În ceea ce privește armata, ea a fost tentată în mai multe rînduri de vechiul demon al golpismului; nu este deloc necesar să cunoaștem detalii despre 23-F, complotul prin care niște ofițeri de rang înalt au încercat să preia puterea la 23 februarie 1981, pentru a ne da seama că fusese vorba despre o amenințare foarte gravă la adresa democrației spaniole. Convinși, în 1981 ca și în 1936, că țara se găsea în pragul haosului, menajați de către regim în timpul tranziției, ruși de realitățile țării, siguri că vor beneficia

de sprijinul regelui, puciștii se bazau pe faptul că misiunea lor era una bine pusă la punct, a cărei importanță și urgență nu încetau să le sublinieze „El Alcazar” și Fuerza Nueva. Dezacordurile asupra finalității complotului pot contribui la explicarea eșecului său: generalul Milans del Bosch opta, împreună cu locotenent-colonelul Tejero, ofițer din garda civilă, pentru metoda chiliana aplicată de către generalul Pinochet în 1973, în timp ce generalul Armada era înclinat

137

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

spre modelul lui De Gaulle din 1958²⁶. Fermitatea monarhului în apărarea regimului constituțional, sprijinul pe care l-a primit din partea opiniei publice - informată în direct prin intermediul televiziunii -, loialitatea respectuoasă a majorității militarilor, iată elementele care au jucat un rol decisiv în înăbușirea rapidă a conjurației.

Cu toate că ne este greu să ghicim gândurile profunde ale mediilor militare, depolitizarea lor pare însă a fi reală. În cadrul diminuării tendințelor puciste, consensul asupra democrației, atât de dur pus la încercare de către acțiunile sângeroase ale ETA, ar fi contat oare mai mult decât vînătoarea de vrăjitoare a franchismului²⁷? •■ ■**■ •■

Portugalia: dreapta radicală în așteptare J'

Ofițerii armatei coloniale, care duseseră la bun sfârșit *revoluția garoafelor* din aprilie 1974, chiar dacă se pusese de acord în privința necesității de a distruge salazarismul, nu aveau însă vederi identice asupra formulelor de înlocuire. De aceea, timp de peste un an, ei au încercat să-și impună fiecare propriile preferințe. În luna martie a anului 1975, proiectul unui puci condus de către generalul Spínola, președinte al Republicii demisionare, vizînd instituirea unui regim copiat după modelul gaullist, s-a soldat cu trimiterea sa în exil. Ulterior, căpitani și colonei au intervenit la rîndul lor, susținînd timp de cîteva luni agitația populistă și revoluționară, încurajată de partidul comunist, pe tema antifascismului. O dată cu normalizarea impusă la sfîrșitul anului 1975 de către generalul Costa Gomes, succesorul lui Spínola la președinție, pucismul s-a limitat la cîteva veleități, nemaiputînd fi reperată nici o tentativă comparabilă cu cea din 1981 din Spania²⁸.

Activitatea orfanilor salazarismului rămîne discretă. Diferite sectoare ale armatei și clasei mijlocii s-au constituit repede într-un Front Național, profitînd de succesul electoral

Europa extremei drepte

puțin neașteptat obținut de către aripa dreaptă în anul 1979". Pe de altă parte, această fracțiune nostalgică a contribuit la alunecarea spre dreapta a Partido Popular Monárquico, la începutul deceniului al optulea. Foarte ostil salazarismului, revendicîndu-se din democrație, favorabil reformei agrare și avînd unele preocupări ecologice, acest mic partid monarhist, mult timp prezidat de către Gonçalo Ribeiro Teles, făcuse parte din primele guverne provizorii și cucerise cîteva locuri în Adunarea Constituantă. Antre-nîndu-1 spre aceste poziții în mod cert mult mai conservatoare, reînnoirea clientelei sale a provocat o scădere a influenței acestui partid, cu atît mai mult cu cît el s-a scindat între partizani și adversari ai alianței cu socialiștii³⁰. Cei mai dinamici dintre ei s-au recunoscut, după cum se știe, în persoana unui tînăr ziarist provenit din rîndurile PPM, Miguel Esteves Cardoso, căruia alegerile europene i-au dezvăluit talentul mediatic.

Celelalte curente de dreapta nu par deloc să fi avut vreo priză în rîndul opiniei publice. Cîteva militanți neonaziști întretin relații cu organizația spaniolă CEDEA. Mai numeroși, revendicîndu-se din solidarism, cei din Movi-mento d"Accão Nacional (MAN, Mișcarea de Acțiune Națională, fondată în 1985)

recrutează membri în primul rînd din rîndurile Skinheads. Avînd legături cu National Front-ul britanic, MAN, a semnat, în 1987, împreună cu organizația franceză Troisieme Voie (A Treia Cale) *Manifestul Națiunii Europa (infra)*. Adeptă a crucii celtice, apărătoare a purității rasiale și foarte antisemită, această mișcare se dedă la expediții punitive nocturne³¹. Opinia publică a fost șocată atunci cînd, în octombrie 1989, un militant troțkist și-a găsit moartea pe străzile Lisabonei, în urma unei înfruntări cu tineri care păreau apropiați ai MAN¹².

138

1

139

L

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Turcia: Lupii Cenușii

Formațiunea cea mai importantă a extremei drepte a luat naștere, la sfîrșitul anilor '60, ca urmare a unei inițiative a colonelului Tu'rkes, ofițer de armată care, prin lovitura de stat din 1960, încerca să redea Turciei o direcție kemalistă. Cunoscută sub numele de Partidul Acțiunii Naționale (MHP), aceasta este una dintre acele grupări radicale -există și de stînga - ale cărei moravuri politice de o violență incredibilă vor justifica alte două intervenții ale armatei, în 1971 și în 1980".

Adept al unui stat puternic, Tiirkes apără un ideal panturchist, care privilegiază etnismul turc și condamnă naționalismul kemalist redus la dimensiunile Anatoliei'. Aversiunea sa față de evrei și greci se extinde și asupra comuniștilor. Organizînd tabere pentru a-și forma propriii propagandiști și ucigași³⁵, MHP a aplicat, în cursul deceniului al șaptelea, o strategie a tensiunii în vederea căreia s-a înzestrat cu diverse filiale, printre care și Lupii Cenușii. Această organizație de tineret este considerată responsabilă de aproape șapte sute de atentate politice comise între anii 1974 și 1980³⁶. În fruntea unei vaste rețele de publicații, printre care „Hergiin” - organul oficial al partidului -, MHP activa și în străinătate, străduindu-se să-i organizeze pe emigranții turci din Germania occidentală¹⁷.

Deși represiunea care a urmat loviturii de stat din 1980 a vizat mai degrabă stînga³⁸, MHP a dispărut ca atare și liderul său a compărut în fața justiției. Diferite mișcări radicale subzistă totuși în Turcia, iar organizația Lupii Cenușii, al cărei nume a fost implicat în tentativa de asasinare a papei Ioan Paul al II-lea din 1981. nu a renunțat la activitățile sale în Germania, Elveția, probabil și în Belgia, unde păstrează contactul cu formațiunile locale cele mai dure³⁹. Aceste elemente nu trebuie să mascheze faptul că emigranții turci sînt cel mai adesea *victimele mai curînd*

140

Europa extremei drepte

decît instigatorii la discriminare rasială, așa cum observa raportorul anchetei internaționale conduse de către Parlamentul european⁴⁰.

Scandinavia: „Progresul"

În Norvegia, execuția lui Quisling în luna octombrie a anului 1945 a pus capăt unei perioade de dictatură fascistă impusă de către o slabă minoritate care, protejată de prezența trupelor de ocupație germane, subscria visului nordicist al eminentului colaboraționist. Îi va rămâne fidelă doar o mână de fanatici regrupați în principal în Norsk Front, și va trebui să vină deceniul al șaptelea pentru ca să se creeze un partid de tip protestatar, situat în mod evident la periferia eșichierului politic.

Inițial botezată Anders Lange, după numele fondatorului său, această formațiune va adopta, la moartea acestuia, o denumire calchiată după aceea a omologului său danez: Partidul Progresului. Urmînd imediat referendumului din 1973, prin care populația norvegiană s-a pronunțat împotriva aderării la CEE, crearea sa a intervenit în momentul unei recompuneri a peisajului politic marcate de o fragmentare a partidelor și de puseul extremelor, în cadrul cărora Progresul reprezintă aripa dreaptă. Ceea ce îl scoate în evidență sînt criticile sale îndreptate împotriva statului-providență, însoțite de un interes specific pentru chestiunile economice abordate dintr-o perspectivă liberală, pe cînd în alte părți au prioritate preocupările sociale și cele legate de protejarea mediului înconjurător. El se singularizează de asemenea și prin rezervele sale în privința religiei tradiționale, deși această tendință tinde să se atenueze⁴¹.

După un succes înregistrat la legislativele din 1973 (4 locuri), Partidul Progresului pare să decadă atunci cînd, în 1978, Cari I. Hagen preia conducerea acestuia. Consacrarea va veni în cea de-a doua jumătate a anilor '80: cu 13%

141

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

dintre sufragii la legislativele din 1989, el cîștigă 21 de locuri în Parlament, față de cele două obținute în Camera aleasă în 1985. Foarte des prezent în mass-media, Cari I. Hagen își asumă nemulțumirile de toate felurile, provocate de șomaj, inflație sau prăbușirea veniturilor petroliere. El predică în același timp ordinea morală, cere un ajutor din partea statului acordat numai persoanelor defavorizate, pensionari și bolnavi, vizează scăderea presiunilor fiscale asupra întreprinderilor. Denunțarea *risipei* pe care o constituie ajutorul pentru Lumea a Treia este însoțită de un discurs antiemigranți, dublat de atacuri împotriva partidelor aflate la putere, în numele *noilor forțe populare* recrutate, într-adevăr, din toate electoratele⁴².

Intervenția Partidului Progresului este considerată de natură a încuraja micile grupări rasiste și brutalitățile care, chiar dacă sînt rare, reprezintă un element de noutate în Norvegia⁴³. În 1987, regele Olaf a lansat o solemnă punere în gardă împotriva xenofobiei și a intoleranței.

Situația din Danemarca este comparabilă cu aceea din Norvegia. Posteritatea partidului nazist istoric este și aici la fel de nesemnificativă, aflată sub conducerea unui învățător, Poul Heinrich Riis-Knudsen, care deținea de altfel funcții înalte în WUNS⁴⁴. Apariția unei extreme drepte este aici la fel de tîrzie: Partidul Progresului, lansat în 1972 de către avocatul de drept fiscal Mogens Glistrup, își propunea ca obiectiv lupta împotriva impozitelor prea mari și distrugerea birocrăției prin concedierea a 90% din funcționari⁴⁵.

Intrat în parlament în 1973, cu aproape 16% din voturi, provenite în principal din rîndurile electoratului conservator, Partidul Progresului a cunoscut ulterior o eclipsare, cu atît mai mult cu cît liderul său primise o condamnare la închisoare pentru fraudă fiscală. Mai moderat, succesorul său, Helge Dohrmann, se străduia în aceste condiții să-și facă acceptată formațiunea de către clasa politică⁴⁶. Creșterea șomajului, stagnarea puterii de cumpărare pot explica creșterea ponderii progresiștilor la sfîrșitul deceniului al

Europa extremei drepte

optulea: 9% dintre alegători au votat pentru acest partid în 1988, fapt care i-a permis dublarea numărului de deputați. În anul următor, scrutinul european i-a fost mai puțin favorabil, readucându-l la scorul înregistrat în 1987 (aproximativ 5% dintre sufragiile exprimate).

Audiența progresiștilor are vreo legătură cu creșterea xenofobiei din Danemarca? Aceasta este perceptibilă sub forma ostilității față de refugiații politici, adesea de origine iraniană, ca și față de emigranții veniți ca mînă de lucru, în ciuda numărului lor mic. În ceea ce-l privește, Partidul Progresului se arată prudent. Deplîngînd faptul că locurile de muncă și locuințele sînt atribuite străinilor, în timp ce o parte a populației autohtone trăia în sărăcie, el ezită să-și centreze propaganda pe sloganul *Campania noastră împotriva impozitelor a fost decisivă*, după cum afirma în 1988 noul lider al progresiștilor, doamna Pia Kjaesgaard, fără a nega faptul că introducerea chestiunii refugiaților i-a adus cîteva voturi în plus⁴⁷. Este adevărat că supralicitarea este încă și mai bine asumată de către minusculul Partid al Prosperității, condus de către Mogens Glistrup, aflat în relații reci cu progresiștii, care deveniseră prea „cuminți”, după părerea sa⁴⁸.

Cazul Suediei nu prezintă absolut nimic care să ne rețină atenția. Cîteva grupări neonaziste se dedau aici tradiționalelor certuri interne. Printre ele, alături de formațiunea cea mai veche, Nysvenska Rorelsen de Per Engdahl, menționăm un nucleu mai durabil, Nordiska Rikspartiet, care era condus, încă de la fondarea sa în 1956, de către inamovibilul G. Assar Oredsson. Într-o țară care, încă din 1974, acorda drept de vot emigranților, care erau totuși puțin numeroși, finlandezi în majoritate, se constituia în 1979 o mișcare antiemigranți. Păstrați Suedia Suedează, ce era implicată în violențele rasiale comise de către Skinheads în prima parte a anilor '80. De fapt, amploarea relațiilor sale internaționale este cea care dă puțină consistență extremei drepte suedeze. Organizînd, în 1951, congresul de la Malmo, în urma căruia

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

a luat naștere Mișcarea Socială Europeană, ea a servit în continuare drept centru de difuzare pentru propaganda revizionistă, al cărei crainic s-a vrut a fi Felderer (*infra*)⁴⁹.

Franța

în ansamblul european, dreapta radicală franceză ocupă unul dintre primele locuri, alături de cea germană și italiană, și aceasta cu mult înaintea *efectului Le Pen*. Trei elemente constitutive din istoria națională îi conferă o coloratură specifică. Pe de o parte, gaullismul a adus pentru mult timp prejudicii credibilității sale: cu toate că persista în a se autodesemna drept „națională”, ea nu putea ignora faptul că legitimitatea, în ochii opiniei publice, se găsea de partea fondatorului Franței libere. Cu ocazia conflictului algerian, nici chiar fluctuațiile politicii gaulliste nu au afectat certitudinea majoritară conform căreia deciziile generalului erau călăuzite de grija față de interesul național, în al doilea rînd, exista o lungă tradiție a antisemitismului. Cu toate că reapariția expresiei sale publice este un fapt recent, strigătul lui Maurras, cînd a aflat în ianuarie 1945 că fusese condamnat la închisoare pe viață - *Este răzbunarea lui Dreyfus!* -, nu va fi uitat ușor. Fără îndoială că această tradiție plasează Franța pe linia dreaptă a aplicării revizionismului. În sfîrșit, locul excepțional pe care-l ocupă intelectualii în cadrul societății franceze se regăsește n dreapta radicală, de la Maurice Bardeche la Alain de Benoist. Noua Dreaptă a reînnotat deci relația cu *partidul inteligenței*, revendicată la vremea ei de către Acțiunea Franceză.

Extremei drepte îi va veni greu să-și revină după Eliberare: reconstituirea sa rapidă nu o va scuti totuși să rămână timp de mulți ani o structură goală, ultraminoritară și desconsiderată. Acest statut marginal nu se datorează deloc rigorilor epurării, așa cum afirmă ea, ci coincide m;

144

nai

Europa extremei drepte

degrabă cu starea de spirit a opiniei publice, pe deplin dispusă să uite guvernul de la Vichy și să se recunoască în Rezistența gaullistă sau comunistă. Prima generație se compunea din mici grupări, pline de resentimente. Veteranii regimului Petain se adunau în jurul lui Jacques Isorni; neofasciștii îl urmau pe Maurice Bardeche într-un efort de adunare a forțelor europene (congresul de la Malmo), în același an, 1951, în care apărea „Rivarol”; unii integriști adevărați aderau la Cetatea Catolică a lui Jean Ousset sau la Mișcarea Pentru Unitate a lui Georges Sauge; moștenitorii Acțiunii Franceze se regăseau în jurul publicației „Aspects de la France”. Mai marginală dar mai tonică, tânăra dreaptă intelectuală încerca să se afirme, *husarii* ei fiind reprezentativi pentru această mișcare.

Crearea mișcării Poujade a constituit un prim freamăt, urmat, în 1955, de lansarea publicației „La Nation française” a lui Pierre Boutang, a cărui dorință era aceea de a rupe, nu cu maurrasismul, ci cu dogmatismul maurrasian. Tânăra generație politică a intervenit mai întâi asupra acestui conformism când Jean-Marie Le Pen, în vârstă de douăzeci și opt de ani, a fost ales deputat poujadist în 1956. Poujadismul nu va întârzia să se integreze luptei pentru Algeria franceză, care a permis adevărata întoarcere a dreptei radicale. Pe lângă adepții războiului subversiv, însuflețiți de o convingere național-catolică sălbatică, se afirmau tineri născuți între 1935 și 1945 aparținând unor cercuri neofasciste, Jeune Nation, Occident, Federația Studenților Naționaliști - deseori după o perioadă petrecută la „Defense de l'Occident”, revista lui Maurice Bardeche. Așa s-a întâmplat cu Dominique Venner, Francois Duprat, Francois d'Orcival și Fabrice Laroche. Refuzând să se îngroape în cultul trecutului, să cultive prudența verbală și a gesturilor, ei nu vroiau nici să devină prizonieri ai Algeriei franceze. Adap-tându-se spiritului vremii, ei au propus alte valori celor decepționați de societatea de consum: rasa albă. Europa, virilitatea, acțiunea, teoria. Pe aceia dintre ei care vor merge

145

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

pe calea militantismului îi vom regăsi pe unii în Ordinea Nouă, pe alții în GRECE, restul activînd în cadrul cercurilor solidariste: Jean-Gilles Malliarakis aparține și el mișcării rebele din anii '60, ani care nu i-au slăbit pe succesori. Epoca războiului din Algeria a fost glorioasă. Dreptele fasciste sau contrarevoluționare europene celebrău atunci dinamismul francez și se străduiau să-i dea o mînă zdravănă de ajutor. Răsunetul a fost de scurtă durată, așa încît, resimțind dureros eșecul, extrema dreaptă hexagonală s-a găsit luată pe nepregătite de evenimentele din Mai 1968, fără ca nimic să indice în cazul ei vreo asemănare cu efectele imediate ale unui „mai șovăitor”, ca în cazul omo-loagei sale italiene. Pînă la urmă, Noua Dreaptă, moștenitoare a „Europe Action”, va profita totuși de marea frică suscitată de Mai '68 și de prelungirile sale stîngiste, îndeosebi în lumea universitară. În fața unui adversar ce prezenta slăbiciuni, afectat de criza marxismului, Noua Dreaptă a jucat, către sfîrșitul deceniului al șaptelea, un rol de linie de legătură între dreptele de opoziție și de guver-nămînt, reabilitînd elitismul și răspîndind cultul diferențelor, în centrul unei rețele de reviste și de schimburi la scară europeană, ea a pregăt看 nașterea unei forțe politice noi.

Crearea Frontului Național, în 1972, nu constituia decît o tentativă de

reunificare printre atâtea altele. Apariția sa pe plan electoral, începînd din 1983, este cea care merită atenție; semnificația acordată acestui vot a continuat să crească mereu. S-a mers mai întîi pe o explicație politică -contralovitură dată victoriei socialiste din 1981 -, apoi pe una pur mecanică - efectul pervers al scrutinului proporțional. Dar sîntem obligați să recunoaștem că votul adeptilor lui Le Pen corespunde unor realități mai profunde. Se pare că modernizarea rapidă este greu acceptată de către o parte a opiniei publice, atașată stabilității structurilor familiale, normelor tradiționale ale religiei sau cel puțin ale moralei creștine, în mod visceral ostilă socialismului, cultivînd un naționalism de dimensiune hexagonală, neîncrezătoare în

Europa extremei drepte

perspectiva Marii Piețe europene, împotrivindu-se oricărei forme de integrare a emigranților. Pe de altă parte, anumite probleme ale societății, exprimate în termeni de criză - criză economică, șomaj, eșec școlar, locuințe degradate, insecuritate, izolare -, induc un comportament protestatar în rîndul celor excluși sau al celor care se tem de această perspectivă. Partidul comunist nu mai este în măsură să-și exercite funcția sa de tribun, și emigranții focalizează toate temerile în momentul în care apare sentimentul că partidele tradiționale sînt incapabile să rezolve adevăratele probleme. Fără îndoială, consensul, sărbătorit ca o dovadă de maturitate, are un efect pervers: angosta provocată de ștergerea clivajului dreapta-stînga.

Comparat cu omologii săi europeni, Frontul Național iese în evidență prin înălțimea vîrfurilor sale electorale: într-un context democratic, nici un partid extremist nu a mai reușit, din 1945 încoace, să cîștige 60% din voturi, așa cum s-a întîmplat, în decembrie 1989, cu ocazia alegerilor parțiale de la Dreux. Fără a acorda o semnificație excesivă-unui rezultat însoțit de o rată a absenteismului de asemenea excepțională, vom avea dovada că Frontul Național devenise o adevărată forță politică, cu un lider recunoscut, pregătită să-și asume probleme de o mare amploare, sprijinită de o organizație militantă consistentă (100 000 de adepty în 1990) și de o presă deloc neglijabilă. Să fie oare prețul plătit pentru deficiența memoriei unei îndelungate istorii, cea a valurilor de emigranți care au construit cultura franceză, cea a măsurilor de excludere care au însoțit guvernul de la Vichy, cea a războiului din Algeria, marcat de practica torturii și încheiat fără grație? Ar fi la fel de zadarnic să-i ignorăm existența dar și să-i exagerăm puterea de atracție, ca și cum democrația, prea ocupată cu comemorarea lui '789 și a nașterii lui de Gaulle, s-ar lăsa devorată fără a lua vreo măsură.

I

146

1

147

I.

Europa extremei drepte

INTERNAȚIONALELE

Noțiunea de internațională necesită câteva lămuriri. În plan teoretic, chestiunea constă în a ști de ce unele mișcări, în ochii cărora naționalismul constituie o valoare esențială, ajung să coopereze cu mișcări aflate dincolo de granițe. Răspunsul ține de statutul minoritar al radicalismului de dreapta de după 1945: ieșirea din cadrul național creează iluzia numărului și oferă ocazia de a scăpa puțin de marginalitate. Ideologia poate fi chemată în ajutor: Europa funcționează atunci ca un cadru de substituie, fie că este vorba despre federalizarea unor state-națiuni, fie a unor regiuni etnice. Pe plan practic, totul devine însă mai complicat. Din clipa în care sînt abordate chestiuni concrete, solidaritatea internațională tinde să se degradeze. Rivalitățile dintre șefi, disputele asupra limitelor, susceptibilitățile naționale, conflictele ierarhice, toate contribuie la minarea terenului. Se conturează deci mai multe veleități decît realizări durabile, mai multe cazuri de cooperare punctuală decît niște adevărate instituții multilaterale.

În aceste condiții, schimburile de informații, stringerile de mînă frățești, diferitele servicii făcute, fie ele notabile, cum ar fi un ajutor logistic înainte sau după o acțiune teroristă, nu mai sînt suficiente pentru a demonstra existența unei structuri organizate și durabile. Cazul iredentismului german pe pămînt italian ne va permite să ilustrăm dificultățile întîlnite de obicei.

148

Alto-Adige sau Tirolul de Sud?

Spațiul numit Alto-Adige de către italieni și Tirolul de Sud de către austrieci, moștenit de la defunctul imperiu austro-ungar, a fost atribuit Italiei prin tratatul de la Saint-Germain-en-Laye, în 1919. O convenție încheiată între Italia și Austria în 1946 acorda populației germane o anumită autonomie. Crearea ulterioară de către Roma a unei regiuni Trentino-Alto-Adige, în care trăiește o populație italiană numeroasă, a complicat situația. Dacă germanofonii sînt majoritari pe ansamblul regiunii, italoфонии sînt majoritari în capitala regională Bolzano/Bozen.- Extremismul nu este o noutate în această regiune: locuitorii săi au optat masiv pentru naționalitatea germană ca urmare a Anschluss-ului; în 1945, fugind de epurare, numeroși fasciști italieni și-au găsit aici refugiul. De atunci încoace, tensiunile dintre cele două comunități, pe fondul fricii și al neîncrederii reciproce, au continuat să alimenteze fervoarea pentru radicalism, fie acesta intern sau extern. Chestiunea regiunii Alto-Adige a fost evidențiată atunci cînd guvernul de la Viena a prezentat la ONU, în 1960. Contextul era favorabil, deoarece flirtul ostentativ dintre MSI și DC - erau anii *inserimento* - îi putea face pe locuitorii de limbă germană să se teamă de o politică mai fermă în privința lor. Desigur, soarta regiunii Alto-Adige nu-i preocupa numai pe extremiști, dar radicalismul juca un rol preponderent în asumarea statutului ei, asumare ce devenise delicată din cauza încrucișării mai multor naționalisme rivale.

în rîndul populației de limbă germană, extremismul se revendica din dreptul la autodeterminare. Propus de către Berg Isel-Bund (BIB, Uniunea din Berg Isel), acest cuvînt de ordine a atras simpatia multor democrați austrieci pe vremea cînd, creată în 1954 la Innsbruck ca o asociație de apărare a Tirolului de Sud, BIB aparținea nebuloasei extre-

149

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

miște aflate în formare în jurul lui Österreichische Landsmannschaft, de inspirație iredentistă și național-germană. Apogeul BIB-ului, datorat impulsurilor liderului Eduard Widmoser, a coicis cu primul val terorist în Alto-Adige, între anii 1959 și 1961, o aventură în care această mișcare a reușit să antreneze un partid autohton, SVP (Siidtirole Volkspartei, Partidul Popular din Tirolul de Sud), adunare catolică și antifascistă născută în momentul eliberării. Declinul mișcării BIB, început în 1962, nu afecta cu nimic radicalismul germanofon, puternic întărit de fluxurile ideologice și financiare venite din Bavaria. Din 1956, Kulturwerke fur Siidtirol (Acțiunea Culturală pentru Tirolul de Sud), care acționa de la Munchen, beneficia de o audiență favorabilă în rîndurile CSU. Aceeași situație poate fi semnalată și în cazul „Volksbote”, publicație destinată refugiaților originari din regiunea sudetă, în care *colonizarea* Tirolului de Sud de către *comuniștii* italieni era prezentată drept o amenințare militară pentru RFG-ul însuși. În ceea ce privește partea austriacă, intervențiile capătă o întorsătură din ce în ce mai serioasă. În 1961, Norbert Burger fondează BAS (Befreiungsausschuss Siidtirol, Comitetul de Eliberare a Tirolului de Sud), a cărui participare la activitățile teroriste pare de netăgăduit, chiar dacă BAS nu a deținut rolul de orchestrator, așa cum s-a lăudat ulterior liderul său.

În momentul cel mai tensionat, între 1964 și 1965 și pînă la punctul culminant atins în 1967, acțiunile violente erau deci opera micilor grupări cu motivații variate, autohtone și austriece. Printre membrii acestora, îi menționăm pe adepții lui N. Burger, care, în numele idealului Germaniei mari, se distingeau în același timp prin voința de a ucide - în timp ce teroriștii autohtoni se străduiau să protejeze viețile omenеști - și prin hotărîrea de a-și lărgi cîmpul de acțiune pe întreg teritoriul italian, pînă la Verona și în special Roma'. Adăugată la scindările interne determinate de formele de manifestare și chiar de oportunitatea acțiunilor

150

1

Europa extremei drepte

teroriste, represiunea condusă de către guvernele celor două țări a pus capăt activităților celor mai distrugătoare legate de chestiunea Tirolului de Sud. MSI-ul nu are deci nici un succes în rîndul germano-fonilor din tabăra drepte. În schimb, în ochii populațiilor italofone, el apare ca un adevărat meterezi înălțat împotriva unui sentiment de oprimare foarte răspîndit. De aceea, regiunea Alto-Adige este cea în care neofasciștii obțin de obicei rezultate bune, ca pentru a pedepsi guvernul de la Roma pentru coexistența forțată pe care o impune cetățenilor săi de limbă italiană. Dintre conducătorii de dreapta, Pino Rauti este singurul care are curajul european de a renunța, chiar în mod absolut, la o regiune de a cărei menținere *missini* se arătaseră foarte interesați. Cum să nu devină această zonă sensibilă un măr al discordiei? încă din prima

jumătate a anilor '50, chestiunea regiunii Alto-Adige a determinat abandonarea unui proiect de centru de legătură, la periferia Noii Ordini Europene (NOE): alertate de către austrieci, majoritatea organizațiilor afiliate s-au înțeles între ele pentru a dezavua MSI-ul, complicele menținerii în sclavie a populațiilor germano-fone². Prin urmare, în 1963, secțiunea austriacă se separa de Jeune Europe: neliniștită să vadă secțiunea italiană patro-nînd crearea unei sucursale numite „Alto-Adige” . ea s-a alăturat unei internaționale disidente, Europafrent. Este perioada în care, atentatele făcîndu-1 să se teamă de dispariția frontierei italiene de pe Brenner, MSI-ul nu mai avea nimic de comentat împotriva acțiunii represive ordonate de Roma. Beneficiind de criza economică ce afecta orașul Bolzano în prima parte a anilor '80, MSI-ul realizează performanțe excepționale: după ce obținuse, în 1983, 8% din voturi la legislative și peste 15% la alegerile regionale, el întrunea, doi ani mai târziu, aproape 23% dintre sufragii la scrutinul municipal, mărindu-și astfel de patru ori scorul în raport cu alegerile precedente de același tip⁴. Ar fi fost surprinzător să nu detectăm nici o urmă din comportamentul *missini* în

151

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Parlamentul European: după cum vom vedea, Tirolul de Sud a creat din nou probleme în 1989.

Frământările de acest gen, și mai găsim și de alte tipuri, au adus prejudicii celor mai bune intenții de unitate. Cum a putut mica Falangă franceză, al cărei secretar era Henri Roques, să accepte să-și prelungească adeziunea la Mișcarea Populară Europeană, alături de militanții germani care, conduși cu severitate de către Otto Strasser, preconizau legături strînse între Europa și lumea arabă, în momentul culminant al chestiunii Suezului și al războiului din Algeria⁵? în ceea ce privește perspectiva de a fi înglobată de către Franța, sub acoperirea Europei etniilor, cum să nu suscite ea cele mai vii reticențe în rîndul militanților belgieni și elvețieni din NOE, cînd ideea fusese lansată de către WUNS, organizație care atunci se năștea și cu care ei aveau multe afinități⁶? De asemenea, a fost suficient ca mișcarea olandeză Volksunie (NVU) să evoce, la mijlocul deceniului al șaptelea, eventualitatea repatrierii emigranților italieni stabiliți în Olanda pentru ca proiectul său de cooperare cu MSI să se destrame brusc; acesta din urmă tocmai crease CTIM-ul (Comitato Tricolore per gli Italiani nel Mondo), în direcția resortisanților italieni din Benelux și RFG .

Toate aceste constatări ne îndeamnă să nu exagerăm importanța organizațiilor internaționale, și teama pe care ele o inspiră este fără nici o legătură cu informațiile, insuficiente, pe care le deținem despre influența și mijloacele lor de acțiune. Un lucru este sigur, acela că pereții despărțitori dintre diferitele instituții despre care va fi vorba nu sînt deloc etanși: de la una la alta circulă militanți, idei, informații.

Internaționale orientate spre trecut

Pot fi considerate drept deschizătoare de drumuri rețelele clandestine internaționale Odessa și Spinne, care au

152

Europa extremei drepte

permis evadarea conducătorilor SS după prăbușirea celui deal Treilea Reich. Foarte eficiente în Germania și Austria, aceste organizații au pus pe picioare filiere îndepărtate, în America Latină, și altele mai apropiate, la Lisabona și Madrid, oraș unde s-a refugiat principalul lor animator, Otto Skorzeny. In consecință, apărarea membrilor SS a fost asigurată de către confrerii construite

după modelul HIAG-ului german, cu care se aflau în relații⁸. Ideea unei întâlniri transnaționale plutea în aer; ea se concretizează la începutul deceniului al cincilea.

După o încercare nereușită, la Roma, în 1950, congresul reunit la Malmo, în luna mai a anului următor, dădea naștere Mișcării Sociale Europene (MSE). Puterea care făcuse invitația, Suedia, era reprezentată de către neonazistul Per Engdahl, care primise în acest scop fonduri din partea industriașului Cari E. Carlberg⁹ și acceptase vreo sută de participanți veniți din Austria, Germania, Belgia, Elveția, Franța (M. Bardeche), Italia (E. Massi) și Marea Britanie (O. Mosley). Deși era extrem de anticomunist, mili-tînd pentru o Europă a celei de-a treia forțe, independentă de blocuri, a cărei realizare presupunea ca *fiecare națiune să-și fi desăvîrșit revoluția socială și națională*¹⁰, MSE părea prea moderat în ochii celor care l-au părăsit pentru a fonda Noua Ordine Europeană (NOE), în septembrie 1951.

Se crede că fostul Waffen SS, francezul Rene Binet, ar fi avut un rol esențial în cadrul acestei scindări, împreună cu elvețianul G.-A. Amaudruz. Amîndoi s-au pus de acord în a face din rasă pivotul internaționalei lor, în timp ce, din dorința de respectabilitate, partidele neofasciste italiene și germane înlăturaseră exprimarea prea dură din manifestele MSE. În timp ce acesta din urmă intra în declin, pentru a dispărea definitiv în 1960¹¹, NOE reunea crema colaboraționismului. Sprijinind *apărarea rasei europene*, el se revendica din tot ceea ce era anti, anticomunism, anticapitalism, antiideoamerican, ba chiar anticolonialism, din teama de metisaj¹². Conducătorii erau G.A. Amaudruz

153

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

după moartea lui Rene Binet, survenită în 1957, și fixîndu-și sediul la Lausanne, NOE primea, în afara sprijinului micilor formațiuni franceze constituite în jurul lui Charles Luca, și pe acela al Mișcării Sociale Belgiene a lui J.-R. Debbaudt, a cărei publicație, „L'Europe reelle”, a făcut mult timp oficiul de organ de presă pentru ansamblul internaționalei. NOE a continuat să difuzeze în întreaga Europă gîndirea lui Rene Binet și pe aceea a altor apologeți ai rasismului, ca J. de Mahieu, J. Bauge-Prevost și G.A. Amaudruz însuși¹³. Această organizație, care a supraviețuit pînă în zilele noastre publicînd un obscur „Courrier du continent”, a fost în cele din urmă asimilată de producția și colportarea revizionismului¹⁴. Urmează apoi uniunea WUNS, fondată în 1962 de către britanicul Colin Jordan cu sprijinul lui Lincoln Rockwell, șeful partidului nazist american, care avea să devină curînd Fuhrerul mondial. Denumirea sa nu lasă loc nici unei îndoieli în privința aspirațiilor acestei Uniuni, fidele atît simbolisticii cît și ideologiei nazismului. În ciuda efectivelor sale limitate, WUNS s-a arătat întreprinzătoare în Marea Britanie și în Franța, Francoise Dior făcînd legătura între cele două țări¹⁵, ca și în America Latină, atunci cînd partea de sud se afla în mîinile militarilor¹⁶.

Ca și WUNS, NSDAP/AO, partid nazist din străinătate („AO” vine de la „Auslandsorganisation”), își are sediul în Statele Unite. La Lincoln, în Nebraska, G. Rex Lauck l-a creat din nou în 1974, la trei ani după ce fusese interzis în RFG. Acest minuscul partid dispune de mijloace financiare suficiente pentru a răspunde, în special, nevoilor materiale de propagandă ale grupărilor naziste europene, amatoare de manifeste avînd ca emblemă svastica¹⁷.

Northern League dă dovadă de același interes pentru întărirea și conservarea rasei. Fondată în 1958 de către antropologul britanic Roger Pearson, ea și-a stabilit sediul definitiv în Olanda, patru ani mai tîrziu. Așa cum sugerează și numele, această ligă predică nordismul, preferința rasială

154

pentru elementul nordic-teuton din sînul rasei albe, urmînd exemplul

teoreticianului nazist H.J. Giinther, care a participat de altfel la primele sale lucrări. Northern League beneficiază de concursul intelectualilor europeni, sud-africani, americani, specialiști în psihologie, genetică, arheologie, lingvistică și în alte științe, cărora revista „The Northlander” le sintetizează cercetările în vederea stabilirii - după cum se bănuia - caracterului științific al prejudecății rasiale¹⁸.

Există și o altă organizație internațională care recrutează membri mai ales, dar nu în mod exclusiv, din rîndul tinerilor. Apărute în RFG, la începutul deceniului al cincilea, organizațiile Tineretului Viking au invadat întreaga Europă. După un moment de eclipsă, ele își regăsesc o anumită vigoare în Germania occidentală, în prima jumătate a anilor '80, fără a-și ascunde atracția către nazism¹⁹. Cu rucsacul în spinare, sub semnul runei lui Odal, formațiuni similare s-au constituit ori reconstituit, de asemenea, în mai multe țări ale Europei, avînd însă efective restrînse.

În ceea ce-l privește pe bancherul Francois Genoud, el organizează aproape de unul singur o asociație internațională, cu sediul în Elveția, lângă Lausanne. Manifestînd simpatie pentru hitlerism încă din anii '30, el este devotat păstrării cu încăpăținare a vestigiilor celui de-al Treilea Reich, începînd cu *Jurnalul* lui Goebbels²⁰, și nu a ezitat să-i întindă o mînă de ajutor lui Klaus Bărbie la procesul intentat acestuia. Interesul său pentru lumea arabă este pe măsura antisionismului său²¹.

Tentativele europeniste

Ideea de Europă, așa cum am avut ocazia să o arătăm, își are originea în colaborarea dintre fostul lider britanic O. Mosley și revista germană „Nation Europa”, care se opuneau restaurării pur și simplu a ordinii nazisto-fasciste deoarece, devalorizată de eșecul ei istoric, aceasta nu

155

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

răspundea decît incomplet noilor date ale geopoliticii europene.

În Austria, la sfîrșitul anilor '50, o schiță europenistă a avut ca punct de pornire lucrarea *Wir rufen Europa*, redactată în închisoare de către fostul nazist Theodor Soucek. Proiectul, care prefigurează o structură autoritară, popul istă, neutral istă, federalizată cu Africa, era dublat de o surprinzătoare stimă pentru instituțiile europene existente, Consiliul Europei și CECA. De aici s-a născut SORBE (Sozialorganische Ordnungsbewegung Europas), a cărei denumire subliniază preferința pentru o ordine *social-organică*. Afiliat la MSE, sprijinit de către publicația „Europaruf”, puternic susținut de mai multe grupări franceze, flamande, germane și în special de către asociațiile de veterani SS, SORBE a dispărut, din cauza faptului că nu a știut să profite de împrejurările extrem de favorabile: după ce stabilise contacte cu foarte oficiala Uniune Europeană occidentală, nu asistase oare la anularea de către Curtea Constituțională a Austriei, în 1959, a măsurii de dizolvare luate împotriva ei în anul precedent?²² În cursul deceniului al șaselea aveau loc realizările cele mai semnificative, aproape toate impulsionate de către Jean Thiriart și de schița sa ambițioasă de revoluție comunitaristă. Crearea unui partid național al Europei, încercată în 1962 de către Thiriart și Mosley, eșua în fața reticențelor delegațiilor italiene și germane, cauzate de necesitatea de a se supune de acum înainte exigențelor unei conduceri centrale²³. În ceea ce privește dezacordul cu neofasciștii francezi, acesta a luat forma unei reglări de conturi: nici Federația Studenților Naționaliști și nici revista „Europe Action”, foarte apropiate, nu concepeau să suporte vreo tutelă străină; la rîndul său, conducătorul belgian condamna fără menajamente faptul că foștii activiști francezi se îndreptaseră spre jurnalism: *Revoluția se încheie la el într-o incontinență a călimării*, scria el referindu-se la

Fabrice Laroche (pseudonim al lui Alain de Benoist)²⁴.

Aceste ciocniri, adăugate la supărările iscate în legătură cu regiunea Alto-Adige, ne ajută să ne facem o idee despre greutățile de care s-a lovit Jeune Europe în constituirea rețelei sale internaționale. În afară de Belgia, au fost implicate încă vreo zece țări, printre care Franța, Olanda, Austria, Italia, Spania și Portugalia. Scindările care vor duce la apariția mișcării Europafront nu vor lăsa să supraviețuiască decât secțiunea italiană, compusă din vechii lideri ai lui Giovane Nazione, grupați în jurul lui Pierfranco Bruschi. Ei vor rezista pînă în 1968, moment în care MSI-ul își va recîștiga rolul de federalizator al radicalismului italian²¹.

Europafront a apărut la Anvers, în 1963. Această mișcare îi regrupa pe responsabili expulzați din Jong Europa, ramura flamandă a Jeune Europe - Fred Rossaert și Karl Van Marcke - și pe alții care demisionaseră de bunăvoie, ca Luc Pauwels. Acesta din urmă prezida reuniunea fondatoare, la care asista de asemenea și J. R. Debbaudt. Dispunînd de ramificații în Olanda (T. Balk), în Austria (F. Borth), în Africa de Sud și de un releu în Franța, Europafront s-a orientat în principal către tineretul pan-german al BHJ, împreună cu care a organizat o tabără internațională în Germania Federală, în cursul verii anului 1964. Europafront edita un periodic cu același nume, sub semnul runei lui Odal, în vederea apărării rasei albe, făcînd apel chiar la folosirea forței fizice. După torpilarea secțiunii olandeze, însuși ansamblul acestei efemere internaționale avea să dispară, chiar la începutul anului 1965. O dată cu ea avea să dispară pentru mult timp și speranța constituirii *unui serviciu european de formare naționalistă, de informare și coordonare*²⁶.

În septembrie 1972, la Mîinchen, în timpul desfășurării Jocurilor Olimpice, extrema dreaptă ținea cea mai mare adunare internațională a sa de la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial. La inițiativa NPD-ului, asistat de responsabili publicațiilor apropiate lui, P. Dehoust de la „Nation Europa” și B.C. Wintzek și K. Windisch de la

156

157

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

„Mut”, se întîlneau aproximativ 1200 de congresiști. În jur de 700 de delegați reprezentau vreo zece organizații vest-germane. Toți ceilalți aparțineau de cele aproximativ douăzeci de formațiuni-vedetă ale dreptei radicale internaționale: un puternic contingent austriac, mergînd de la NDP-ul lui Burger la Ring Volkstreuer Verbände (Cercul Asociațiilor Fidele Națiunii) al lui Timmel, reprezentanți suedezi, spanioli, italieni (Ordine Nuovo, Avanguardia Nazionale), belgieni (Were Di, VMO), britanici (Union Movement) și francezi (Ordre Nouveau), emisari ai WUNS. Nici o realizare durabilă nu s-a obținut în urma acestei manifestări, dar ea a permis, după părerea politologului P. Moreau, constituirea de *rețele de întrajutorare și de difuzare a informației* de pe urma cărora Noua Dreaptă și grupările teroriste neonaziste aveau să tragă ulterior foloase, mai ales filierele lor din Anglia, Franța, Spania și Italia²⁷.

În anul următor, un al doilea congres național-euro-pean trebuia să se desfășoare la Anvers. Interzisă de către guvernul belgian, această manifestare a adunat totuși cîteva sute de militanți la granița franco-belgiană, pe partea franceză. La chemarea VMO, veniseră din Germania JN-urile și ANR-ul și, din Franța, militanții lui Ordre Nouveau, proaspăt dizolvat, însoțiți de reprezentanți ai nucleului celui mai dur, FANE (Federația de Acțiune Națională Europeană) a lui Frederiksen, Lupta Europeană a lui Clementi, aflată în bune relații cu delegatul elvețian, Amaudruz. Acordul se făcea pe principiul unei opriri a emigrației, însoțit de cîteva cereri cu alură progresistă, de pildă respectul față de culturile emigranților, ba chiar acordarea de drepturi politice necesare exprimării lor. În schimb, un diferend îi puneă în opoziție în mod ireductibil pe

delegații MSI și pe cei ai NDP-ului austriac în delicata chestiune a regiunii Alto-Adige²⁸.

Inițiativele europeniste și-au pierdut apoi avântul. Europa era de acum înaintea ridicată la rangul de idee de apărare, de vreme ce nu mai servea drept cadru de acțiune.

Astfel. Noua Dreaptă franceză, după ce stabilise echivalența biologică dintre Europa și rasa albă, a preferat o abordare geopolitică și culturală: ea considera că, desfigurată de egalitarismul iudeo-creștin și de cosmopolitismul comercial de inspirație americană. Europa trebuie să-și oprească declinul prin întoarcerea la izvoarele indoeuropene ale civilizației sale și să tindă către o organizare în popoare omogene, sudate organic în jurul elitelor lor²⁹.

La sfârșitul deceniului al optulea, cu puțin înainte de prăbușirea ordinii sovietice, un nou proiect de organizare europeană era adoptat în comun de către solidariștii francezi și MAN-ul portughez. *Manifeste de la Nation Europe*, publicat de revista „Troisieme Voie” în ianuarie-februarie 1987, viza, încă o dată, să trezească gigantul european adormit și să facă față imperialismelor american și sovietic, sprijinindu-se pe conștiința trecutului indoeuropean pentru a crea o Federație Europeană bazată pe *entități monoetnice*. Această schiță de structură paneuropeană era sprijinită în special de gruparea belgiană Partidul Forțelor Noi.

Apostoli ai anticomunismului

Datorită revoluției garoafelor a fost descoperită în Portugalia existența unei agenții de presă create cu vreo opt ani mai devreme. La presiunile exilaților francezi fugiți din OAS, aflați în strânsă legătură cu Ministerul Apărării și cu poliția politică, PIDE, Aginter-Press pare să fi servit mai ales infiltrării grupărilor naționaliste aflate în luptă în coloniile portugheze din Africa. Ambiția promotorilor săi, în special a directorului său, Ralph Guerin-Serac, era să facă din aceasta punctul de plecare al unei ligi occidentale împotriva comunismului. Aliată solidariștilor francezi și integriștilor Contrareforme Catolice, Aginter-Press se remarcă, în afara hexagonului, prin acțiunile sale de formare

158

JL

159

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

teoretică și practică, din care stagiarul italieni au tras cele mai mari foloase³⁰. Mult mai puțin secretă, WACL (World Anticommunist League) și-a făcut apariția în etape în cadrul războiului rece, cu sprijinul organizației americane CIA. Ea se prezintă, începând din 1967, ca o organizație compozită, în care stau alături *reprezentanți ai dreptei conservatoare tradiționale și militanți declarați fasciști sau chiar neonaziști*, după cum nota Frederic Laurent, care menționa de asemenea și ponderea catolicilor fundamental ști, în Spania sau în America Latină, și pe cea a sectanților lui Moon, al cărui nume figurează adesea alături de WACL³¹. Secțiunile naționale ale Ligii Mondiale fac pentru puțin timp oficiul de releu între dreapta și extrema dreaptă. În jurul nucleului francez, în cadrul căruia Suzanne Labin și-a menținut conducerea, au gravitat diferite personalități: Jean-Marie Le Pen, Jean-Louis Tixier-Vignancour, Yves Durând, Yves Gignac, Philippe Malaud". La rîndul său, ramura vest-germană și-a croit drum prin Aktion Neue Rechte, ca și prin CSU-ul bavarez¹, în timp ce secțiunea belgiană, LIL (Liga Internațională a Libertății), a navigat între moștenitorii mișcării Jeune Europe, militanții din VMO și CEPIC³⁴.

Animată de cea mai obsesivă formă de anticomunism, mișcarea WACL ține totuși să se debaraseze de aderenții săi care o compromit prea mult. O dovedește

eliminarea pentru rasism a lui Roger Pearson, fondator al Northern League și, pentru o perioadă, membru al comitetului de patronare al revistei „Nouvelle Ecole”³¹, decizie înscrisă, la începutul anilor '80, în cadrul unei vagi epurări mai ample, în urma căreia „escadroanele morții” argentinienne au fost și ele îndepărtate³⁶.

Europa extremei drepte

Activități teroriste și cooperare transnațională

Paralel cu internaționala roșie, manipulată de către Moscova, așa cum își imaginează WACL, ar putea exista și o internațională neagră, comandată de către un grup de presiune clandestin, care recurge la terorism pentru a lupta împotriva comunismului, ba chiar pentru a pregăti revenirea fascismului. Dar viziunea unei asemenea mecanici trimite la scheme explicative în același timp perimate și inadecvate, absența unei politici concertate fiind extrem de evidentă³⁷. Organizație clandestină a războiului rece, plasată sub patronajul NATO și CIA în scopul culegerii de informații sau al acțiunii militare, Gladio pare în toate privințele conformă cu modelul transnațional ideal. Fără a ne aventura prea tare, în absența unei analize aprofundate, vom observa totuși că reacțiile naționale față de acest mare țel sînt departe de a fi identice. Din moment ce Italia pare a se fi arătat deosebit de receptivă, specificitățile în privința cărora ne puneam întrebări cu mult înaintea afacerii Gladio își păstrează deci valoarea explicativă.

Dacă o internațională teroristă nu există, putem repera totuși cazuri de întrajutorare punctuală. Marea majoritate a autorilor identificați de atentate fiind cetățeni ai țărilor în care interveniseră, putem trage concluzia că asistența cerută sub formă de acțiune mercenară nu constituie varianta cea mai atrăgătoare. În cadrul strategiei de la cel slab spre cel puternic, specifică terorismului, colaborarea privește în primul rînd antrenamentul, furnizarea mijloacelor financiare sau a armelor, primirea agenților „arși”. Fără a reveni aici la cazul fiecărei țări din Europa, vom aminti că terorismul de dreapta a cunoscut momentele sale de glorie în Franța și în Austria în cursul anilor '60, în Italia în timpul deceniului următor, schimbul fiind preluat de către Germania și apoi

160

^

161

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

Belgia. Cîteva exemple vor ilustra formele de cooperare transnațională.

OAS răspundea definiției dispozitivului terorist *cu obiective finite*, propusă de către Xavier Raufer³⁸. Un ajutor exterior îi venise din Belgia - colectă de fonduri, tipărire de manifeste, trecere clandestină a frontierei, „ascunzători”³⁹ - și din Italia, unde Clemente Graziani se lăuda, doisprezece ani mai tîrziu, cu contribuția sa la procurarea armelor⁴⁰. În consecință, cei scăpați din Organizația secretă au găsit refugiu în cele două țări ale Peninsulei Iberice, iar terorismul de dreapta nu a reapărut în Franța decît la sfîrșitul anilor '70, o dată cu atentatele care i-au adus inițiatorului lor, FANE, numeroase condamnări și i-au provocat dizolvarea⁴¹. Grupare nazistă înzestrată cu o bună rețea de relații în Europa, FANE dăduse de altfel o mîna de ajutor, ca și VMO-ul belgian, teroriștilor germani ai VBSB/PdA⁴².

Terorismul negru italian, *escatologic* după terminologia lui X. Raufer, pare să fi beneficiat de susțineri internaționale considerabile, dintre care aceea oferită de CIA este departe de a deține monopolul. Unii au crezut că văd o legătură cauză-

efect între vizita făcută de către Pino Rauti și Stefano Delle Chiaie coloneilor greci și valul de violențe care, la Roma, începuse cu exploziile de bombe de la sfârșitul anului 1968⁴⁴. Alții au insistat asupra antrenamentului făcut în Liban, în tabere palestiniene sau falan-giste, de către agenții italieni alături de membrii grupării germane Hoffmann⁴⁴. S-au ridicat întrebări privitoare la relațiile întreținute cu Libanul de către Claudio Mutti, acest fost deputat *missino* luat în discuție în mai multe chestiuni legate de terorism⁴⁵. Provocatorii italieni de tulburări au

46

întreținut în mod sigur relații cu Noua Ordine Europeană, ca și cu Portugalia (Aginter-Press) și Spania franchistă, acolo unde au fost primiți cu generozitate primii activiști refugiați. Legăturile lor cu Africa și cu America australă sînt aproape dovedite. Dacă uneori a fost sugerată existența unor înțelegeri secrete cu Iranul khomeinist, convergențele cu Mafia par indiscutabile, ca și căutarea fructuoasă a unui refugiu la Londra pentru teroriștii din cea de a doua generație, de tipul lui Roberto Fiore⁴¹. Desfășurat pe o perioadă de mai bine de zece ani, un asemenea fascicol de relații, pe cît de vast pe atît de complex, ține mai mult de bricolaj decît de o structură construită în mod metodic. Improvizatia se numără deci printre cauzele eșecului, alături de capacitatea de rezistență a societăților democratice, capabile să descurajeze teroriștii, favorizînd în același timp reperarea lor. Fără a-i atribui valoarea unui angajament pentru viitor, vom considera ca fiind semnificativă opinia recent formulată de redactorul-șef de la „Linea”, organ al lui Ordine Nuovo, conform căreia violența a fost inutila *plată* achitată de o generație fără alt rezultat decît acela de a consolida sistemul⁴⁸. Nu vom neglija să ne punem întrebări și în privința rațiunilor pentru care guvernul italian, în toamna anului 1990, a luat inițiativa de a dezvălui existența rețelei Gladio, după patruzeci de ani de funcționare secretă.

Fanaticii revizionismului

Termenul de revizionism prezintă inconvenientul de a fi revendicat de către cei interesați cu atît mai multă fervoare cu cît el îi ridică la rangul de reprezentanți ai unei școli istorice angajate într-o dezbatere, pînă la urmă legitimă, cu școala dominantă, exterminționistă⁴⁹. Dacă el este folosit aici, de preferință alături de termenul „negaționism”, este pentru că el implică mai bine caracterul progresiv al demersului care, adesea, a constatat în a trece de la apărarea și ilustrarea celui de-al Treilea Reich la diminuarea gravității crimelor nazismului, apoi la negarea lor.

Pînă în deceniul al șaselea, producția masivă de literatură orientată către reabilitarea Reichului a avut drept centru RFG-ul. Susținute de către veteranii SS ai HIAG și de

162

163

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

către unele partide precum DRP apoi NPD, aceste publicații se specializaseră fie în evocarea eroică a luptătorilor, fie în eufemizarea SS-ului, descris ca un corp de elită asociat întregii armate, fie în denunțarea crimelor comise de către Aliți⁵⁰. Din afara Germaniei, susținerea a venit mai întîi din Statele Unite, cu lucrarea lui Austin J. App, *Histoty's Most Terrifying Peace*, care denunța ororile comise împotriva germanilor în teritoriile administrate la sfârșitul războiului de către sovietici și polonezi, lucrare urmată de cea a lui David L. Hoggan: dezvinovățind cel de-al Treilea Reich de declanșarea celui de-al doilea război mondial, cartea sa, *The Enforced War* (1961), era difuzată cu succes în mediile

naționaliste vest-germane⁵¹.

În Franța se dezvoltase de timpuriu o reflecție mult mai dură, în asemenea măsură încât țara sindromului Vichy poate fi considerată drept leagănul revizionismului cu tentă negaționistă. Sub pana lui Maurice Bardeche, *Nuremberg ou la Terre promise* (1948) devine operă de pionierat, din moment ce soluția finală se limitează la adunarea evreilor într-un lagăr în estul Europei. În ceea ce privește argumentele lui Paul Rassinier, evidente încă de la prima ediție a cărții *Mensonge d'Ulysse* (1955), ele au devenit opera de popularizare care a inaugurat acest curent de gândire: tot ceea ce s-a reproșat nemților este excesiv; numărul victimelor nazismului este cu mult exagerat; excesele făcute de kapos au fost mult mai multe decât acelea comise de către SS. Susținut pînă la moartea sa, în 1967, de către Maurice Bardeche și Henry Coston, discipol al lui Drumont, Paul Rassinier și-a văzut scrierile traduse cu complezență în Germania. Procesul lui Eichmann (1961) îi oferise ocazia de a-și preciza afirmațiile: camerele de gazare reprezintă o invenție a sionismului. Această idee avea să îl inspire pe François Duprat atunci cînd, în iunie 1967, în *Defense de l'Occident*, își punea întrebări privitoare la *misterul camerelor de gazare*.

164

Aceste instrumente de genocid aveau să facă loc unei campanii revizioniste deosebit de active în prima jumătate a anilor '70. Alături de cartea lui A.J. App, *The Six Million Swindle* (1973), care acuză Israelul că extorcise RFG-ul cerîndu-i să plătească daune pentru niște *cadavre imaginare*, mai apar trei opere devenite majore datorită difuzării lor ulterioare: *Die Auschwitz Lüge/Minciuna de la Auschwitz* (1973), a germanului Thies Christophersen; *Did Six Million Died?* (1974), a englezului Richard E. Harwood (alias R. Verrall); *The Hoax of the Twentieth Century*, a americanului Arthur R. Butz (1975). Lucrării *Defense de l'Occident* îi urma imediat un articol al lui Maurice Bardeche privitor la *Le mythe du 8 mai et le mythe des 6 millions* (iulie 1975), în timp ce F. Duprat și editurile aparținînd grupării FANE difuzau primele traduceri. Lucrarea lui W. Stäglich, *Der Auschwitz Mythos. Legend oder Wirklichkeit?*, apărută în 1979, completa florilegiul: sub titlul *Le Mythe d'Auschwitz*, traducerea a apărut în 1986, editată prin grija editurii La Vieille Taupe.

Intruziunea editurii La Vieille Taupe ne îndeamnă să facem două serii de observații. Pe de o parte, intervenția acestei edituri de extremă stînga atestă că revizionismul se situează la o intersecție ideologică: încrucișare a extremei drepte antisemite - neonazistă sau catolică integristă⁵² - cu extremismul marxist, dornic să deschidă ochii acelor pseudorevoluționari care se încăpățîneau să facă diferențierea între democrație și fascism, aceste două chipuri ale lui Ianus capitalist ; convergență a antisionismului, reven-dicîndu-se din necesitatea antirasismului și din antiimperialismul atașat mitului laltei'. Pe de altă parte, La Vieille Taupe publicase în prealabil lucrarea lui Robert Faurisson, *Memoire en defense contre ceux qui m'accusent de falsifier l'histoire* (1980), dovedind astfel constanța franceză în elaborarea corpusului revizionist. Iluminat de *vestea bună* conform căreia camerele de gazare nu existaseră niciodată, veste pe care o făcuse publică în 1977, universitarul lyonez a

165

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

fost primul care a asociat negarea totală cu recurgerea la forma științifică a discursului⁵⁵. Pe acest model, fondat pe un hipercriticism căruia Fabrice Bouthillon îi demonstrase deriziunea⁵⁶ într-un mod magistral, teza universitară a lui Henri Roques, *studiu comparativ* al diferitelor versiuni ale mărturiilor lui K.. Gerstein în legătură cu camerele de gazare, a fost anulată în 1986, la un an după ce fusese susținută la Nantes. Patru ani mai tîrziu, Bernard Notin, un alt

profesor lyonez, era urmărit pentru publicarea unui articol îndoielnic în revista „Economies et societes”⁵⁷. S-ar putea spune că revizionismul obține sprijinul unor intelectuali, unii dintre ei renumiți: sprijin discret al istoricului britanic David Irving, care-l dezvinovățește pe Hitler în detrimentul lui Himmler; sprijin provocator al lingvistului Noah Chomsky, care prefătează *Memoire*, al cărei autor, Faurisson, este de asemenea susținut de către sociologul suedez J. Myrdal⁵⁸.

Există deci un curent transideologic și transnațional care favorizează apariția unei stări de spirit în care genocidul redevine posibil, din moment ce se consideră că el nu avusese loc. Cărți, manifeste, broșuri, casete video, o întreagă propagandă se răspîndește pornind de la un centru situat în California la sfîrșitul anilor '70, organizat de Liberty Lobby și de Institute for Historical Review, care publică „Journal of Historical Review”. Releelor germane, franceze și britanice trebuie să le adăugăm, fără a avea pretenții de exhaustivitate, pe acelea suedeze din jurul lui Felderer, elvețiene, de unde se exprimă NOE și M. Paschoud, învățătoarea care își făcuse publică solidaritatea cu Faurisson. belgiene (revista „L'Europe reelle”, căreia i s-a alăturat publicația flamandă „Taboe”, începînd din 1984), și italiene, acolo unde, ca și în Franța, stînga și dreapta fac casă bună⁵⁹.

Europa extremei drepte

Grupul Dreptelor Europene

Cu toate că este paradoxală din moment ce aparține unor partide care nu sînt deloc favorabile CEE, încă-păținarea cu care tabăra dreptei s-a străduit să obțină o reprezentare comunitară rămîne exemplară. Primele alegeri cu sufragiu universal pentru Parlamentul European, din 1979, reprezentaseră ocazia marilor manevre. În cursul anului precedent scrutinului, MSI-ul și Fuerza Nueva își înmulțiseră întîlnirile la vîrf și, puternic sprijinite de către PFN-ul francez, aveau deja în vedere să trimită între douăzeci și douăzeci și cinci de deputați în Parlamentul ce avea să fie ales în... 1984. Avuseseră deja loc contacte încurajatoare cu aripa dreaptă a partidului conservator britanic, ca și cu coaliția CDU-CSU⁶⁰. Eșecul proiectului Eurodreptei face ca cei patru deputați ai MSI să reprezinte ei singuri extrema dreaptă europeană, fără a reuși să constituie un grup parlamentar, pentru care ar fi fost necesar un număr de cel puțin doisprezece aleși din trei țări diferite (sau optsprezece din două țări). În 1984, Grupul Dreptelor Europene vedea în sfîrșit lumina zilei. Prezidat de către Jean-Marie Le Pen, el asocia zece deputați ai Frontului Național francez, cinci ai MSI-ului și alesul grec al EPEN. Făcînd un joc legalist, aparținînd diferitelor comisii, grupul s-a străduit de la început să pună obstacole în calea activităților parlamentare pe care le dezaproba, opunîndu-se creării unei comisii de anchetă care să analizeze creșterea ponderii fascismului și a rasismului în Europa⁶¹ și împotrivindu-se întocmirii unui raport asupra politicii comunitare a migrărilor, destinat Consiliului de Miniștri. În intervențiile lor scrise sau verbale, Dreptele Europene se disting prin obsesia lor față de pericolul comunist⁶².

166

^

167

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Alegerile din 1989 au consacrat progresul extremei drepte, care numără acum

douăzeci și unu de aleși repre-zentînd patru țări: patru italieni din MSI, șase Republicaneri germani, zece membri ai Frontului Național francez și șeful Vlaams Blok-ului, Karel Dillen. Dar dezacordurile imediate dintre germani și italieni au făcut foarte delicată constituirea grupului parlamentar. În chestiunea Tirolului de Sud / Alto-Adige, invectivele nu au întîrziat să curgă: *Italianii sînt niște fasciști / Dl. Schonhuber este mai ceva decît Hitler*. Constrîns să aleagă, Jean-Marie Le Pen a hotărît să se alieze Republicanerilor și alesului belgian, nu fără a-i nemulțumi, în rîndurile formațiunii sale, pe cei care ar fi preferat o înțelegere cu *prietenii din MSI-DN⁶⁴*. Ciudata favoare arătată de către conducătorul francez *Germaniei istorice* satisfăcea într-o prea mare măsură revendicarea majoritară a partenerilor săi germani pentru ca stima reciprocă să nu vireze spre o idilă⁶⁴. Aceasta s-a încheiat brusc din cauza pozițiilor adoptate de liderul francez în privința crizei din Golf, considerate a fi deconcertante . Din luna octombrie a anului 1989, inițiativele ce vizau privarea Dreptelor Europene de orice funcție cu responsabilitate în Parlament au degenerat în bătaia, neobișnuită în asemenea locuri, dintre doi deputați francezi, MM. Gollnisch și Antony, și ușierii însărcinați să-1 dea afară pe primul dintre ei. autor al unor afirmații injurioase . într-o manieră mai puțin anecdotică. Parlamentul de la Strasbourg vota, în decembrie 1989, o primă ridicare a imunității parlamentare a deputatului Le Pen, urmată de o a doua, cîteva **luni** mai tîrziu: aceste decizii făceau posibilă urmărirea penală pentru un îngrijorător calambur făcut cu numele ministrului, *Durafour - crematoire*, și pentru sumbrele declarații privitoare la *internaționala evreiască* .

CONCLUZIE

Care sînt perspectivele deschise de prăbușirea lumii sovietice? Trebuie oare să ne temem că această *casă comună*, pînă mai ieri încă destul de dragă lui Gorbaciov, va lua foc din cauza *rezervorului extremei drepte*¹, ca și cum, din cauza revendicării libertății de-abia satisfăcute în est, Europa s-ar găsi față în față cu vechile spectre?

Indiscutabil, în vest, o dată cu răspîndirea crizei economice, s-au instalat îndoiala în privința binefacerilor statului-providență și incertitudinea în ceea ce privește capacitatea sistemului parlamentar și a clasei politice de a răspunde angoasei și grijii pentru păstrarea identității, care se cristalizează într-o respingere a „celuilalt”, emigrant, evreu, nativ al unei religii îndepărtate. Cu un reflex de teamă și de repliere asupra preferinței naționale, o parte a opiniei publice pare să abordeze faza de consolidare comunitară, a cărei denumire de „Mare Piață” nu este făcută pentru a-i liniști pe cei care introduc în cadrul aceleiași repulsii valorile burgheze și pe cele democratice. Dacă Franța pare mai atrasă de un proiect care să alieze practicile autoritare și excluderile, Germania, pe cale de a-și reconstitui unitatea, își pune întrebări în privința pericolelor legate în același timp de întărirea puterii naționale și de efortul de solidaritate. În ceea ce privește estul, ne punem întrebarea dacă anticomunismul nu riscă să întărească naționalismul cel mai

168

169

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

sălbatic. întrebarea este valabilă pentru majoritatea fostelor țări aflate sub influența sovietică și în special pentru cele care nu au dobîndit nici o cultură democratică în trecut. Resentimentele naționale lăsate moștenire de tratatele de

pace semnate în 1919 sau în 1920 sînt oare pregătite să-și facă din nou apariția, în timp ce absența fluxului de reglare lasă cale liberă impulsurilor celor mai puțin controlate? Dacă nu există încă formațiuni capabile să asume opinia extremistă, tentația există, iar decepțiile aproape inevitabil legate de tranziția simultană spre capitalism și democrație își pot aduce contribuția.

Dar ceea ce poate fi mai rău nu este întotdeauna sigur, iar deșteptarea societăților din est poartă în ea multe speranțe. Desigur, nu este locul aici să idealizăm „toamna popoarelor” din 1989, al cărei deznodămînt este incert, dar această formidabilă mișcare pleacă, ca și *primăvara* lui 1848, de la fuziunea intimă între aspirațiile naționale și acelea liberale. Și cum să credem că populațiile cu adevărat ieșite din staliism sînt vaccinate în mod durabil împotriva tuturor virusilor extremiști? În privința țărilor occidentale, istoria, începînd din 1945, ne arată că puseele dreptei radicale au fost trecătoare, tributare conjuncturii politice și economice. Faptul că o forță politică nouă ar fi avut tendința de a se stabili într-o manieră mai structurală începînd din deceniul al optulea, captînd nemulțumirile și neliniștile de toate felurile, nu este contrar regulilor democrației; el nu face decît să redea într-o manieră mai presantă provocarea *Europei în lucru*.

170

NOTE

Luminile istoriografiei

Sternhell, Z., *La Droite revolutionnaire. Les origines frangaises du fascisme*. Paris. Seuii, 1978 (ed. nouă 1984); *Naissance de l'ideologie fasciste*. Paris, Fayard, 1989.

² A se consulta în special: Remond, R., *Les Droites en France*, Paris, Aubier-Montaigne, 1982, pp. 195-208; Milza, P., *Fascisme francais. Passe el presem*. Paris, Flammarion, 1987, pp. 11-59; Berstein. S., *La France des annees trente allergique au fascisme. Â propos d'un livre de Zeev Sternhell*, „Vingtieme siecle”, 2, aprilie 1984, pp. 83-94.

³ Pentru clarificări ținînd cont de reînnoirea istoriografică: Peschanski, D. (coord.), *Vichy 1940-1944. Archives de guerre d'Angelo Tasca*, Milano/Paris, Feltrinelli/CNRS, 1986; *Vichy au singulier. Vichy au pluriel. Une tentative avortee d'encadrement de la societe*, „Annales ESC”, 3, mai-iunie 1988. pp. 639-661; Milza, P., *Fascisme francais, op. cit.*, pp. 221-275.

⁴ Rousso, H., *Le Syndrome de Vichy, 1944-198...*, Paris, Seuii, 1987 (ed. nouă 1990).

⁵ Burrin. P., *La derive fasciste. Doriot, Deat, Bergery, 1933-1945*. Paris. Seuii. 1986.

⁶ Cf. Milza, P., *Les Fascismes*, Paris, Imprimerie naționale, 1985. pp. 126-132; Musiedlak, D., *Renzo De Felice et l'histoire du fascisme*. „Vingtieme siecle”. 21, ianuarie-martie 1989, pp. 91-100; De Felice, R., *Le Fascisme: un totalitarisme à l'italienne?*. tradus din italiană de C. Brice, S. Gherardi-Pouthier, F. Mosca, Paris, Presses de la FNSP, 1988. Colloti, E., *Fascismo, Fascismi*, Firenze, Sansoni, 1989.

A se consulta Aytoberry, P., *La Question nazie. Les interpretations du national-socialisme, 1922-1975*. Paris. Seuii, 1979.

Burrin, P., *Hitler dans le UI"" Reich: maître ou se)-viteur? Martin Broszat et l'interpretation fonctionnalisle du regime nazi*. „Vingtieme siecle”, 16, octombrie-decembrie 1987, pp. 31 -42. Cf. *Devant l'histoire. Les documents de la controverse sur la singularite de l'extermination des Juifs par le regime nazi*, Paris, Cerf, „Passages”. 1988 (prefață de Luc Ferry). A se consulta de asemenea

171

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

Erler, G. *et al.*, *L'Histoire escamotee. Les tentatives de liquidation du passe nazi en Allemagne*, Maspero, „Cahiers libres”, 1988. " A se vedea colocviul ținut de Ecole des Hautes Etudes en sciences sociales, *L'Allemagne nazie et le genocide juif*. Paris, Gallimard/Seuil, 1985; Hilberg, R., *La Destruction des Juifs ciEurope*, tradusă din engleză de M.F. de Palomera și A. Charpentier. Paris. Fayard. 1988: Institut d'Histoire du Temps present și Bedarida. F. (ed.), *La Politique nazie*

d'extermination. Paris, Albin Michel, 1989. Courtois, S., Rayski, A., *Qui savait quoi?*

L'extennination des Juifs, 1941-1945. Paris, La Decouverte, 1987.

¹³ Cf. Kaspi, A., *Genocide: Ies Allies savaient!*, „L'Histoire”, 118, ianuarie 1989, pp. 120-125.

¹⁴ Favez, J.-C, cu colaborarea lui Billeter, G., *Une mission impossible? Le Comite international de la Croix-Rouge, les deportations et les camps de concentration nazis*, Lausanne, Payot, 1988.

¹⁵ Baier, L., *Un Allemand ne de la derniere guerre*. Paris, Calmann-Levy, 1989, p. 14.

¹⁶ Nobecourt, J., *L'Italie à vif*, Paris, Seuil, 1970, (ed. a 3-a), pp. 120-121.

¹⁷ Musiedlak, D., *Renzo De Felice...*, art. citat, pp. 99-100.

¹⁸ Rosenbaum, P., // *Nuovo fascismo. Da Salò ad Almirante. Storia del MSI*, Milano, Feltrinelli, 1975, pp. 152-155.

¹⁹ Weinberg, L.B., *After Mussolini: Italian neo-fascism and the nature of fascism*. Washington, University Press of America, pp. 71-78.

²⁰ Citat în Parlamentul European, *Commission d'enquete sur la montee du fascisme et du racisme en Europe*, Luxembourg, 1985, p. 43.

în căutarea extremei drepte

¹ A se vedea Taguieff, P.A., *Un programme revolutionnaire* in: Mayer,

N., Perrineau, P. (editori). *Le Front național à decouvert*. Paris,

Presses de la FNSP, 1989, p. 196. ¹ Verhoeven, E., *L'extreme-droite en Belgique*, I, *L'extreme-*

francophone, „Courrier hebdomadaire du CRISP”, 642-643, 26 aprilie 1974, p. 3.

³ Ferraresi, F., *Presentazione* in: Ferraresi, F. (ed.), *La Destra radicale*. Milano, Feltrinelli, 1984, p. 10.

⁴ Parlamentul European, *op.cit.*, p. 25.

Dudek, P., Jaschke H.G., *Entstehung und Entwicklung des Rechtsextremismus in der Bundesrepublik*, Opladen. Westdeutscher Verlag, 1984, voi. 1, p. 166.

Tauber, K.P., *Beyond eagle and swastika. German nationalism since 1945*, Middletown (Connecticut), Wesleyan University Press, 1967, |ol|. Prefață, p. XVI.

⁷ Thurlow, R., *Fascism in Britain. A History, 1918-1985*, Oxford, Basil Blackwell Ltd, 1987, p. 292.

⁸ Dudek, P., Jaschke H.G., *op. cit.*, voi. 1, p. 30.

⁹ Dumont, S., *Les Brigades noires. L'extreme-droite en France et en Belgique francophone de 1944 à nos jours*, Berchem, les Editions EPO, p. 183.

¹⁰ Contribuții ale lui M. Winock, J.-P. Rioux, S. Berstein in: Remond, R. (ed.). *Potir une histoire politique*. Paris, Seuil, 1988; Fridenson, P., *Les organisations, un nouvel objet*, „Annales ESC”, 6, noiembrie-decembrie 1989, pp. 1461-1477.

Moreau, P., *Le Parti national-democrate d'Allemagne dans la vie politique de la RFA: etude organisationnelle, sociologique et electorale d'une formation de l'«opposition nationale», 1964-1976*, teză de doctorat în științe politice, IEP de Paris (A. Grosser). 1984, voi. 2, DcCLXVII.

¹¹ Parlamentul European, *op. cit.*, p. 36.

¹³ Girardet, R., *L'heritage de l'Action francaise*, „Revue francaise de science politique”, VII (4), octombrie-decembrie 1957, pp. 771-772.

¹⁴ Camus, J.Y., *Origine et formation du Front național (1972-1981)* in: Mayer, N., Perrineau, P. (ed.), *op.cit.*, pp. 17-28.

¹⁵ „Le Monde”, 30 martie 1990.

¹⁶ Cf. obiectul însuși al raportului Parlamentului European, *op. cit.*

¹⁷ Mosley, O., *La Nation Europe*, tradusă din engleză de G. Portal, Paris, Nouvelles Editions latines, 1962, p. 21.

¹⁸ *Ibid.*, p. |S.

¹⁹ *Ibid.*, pp. 37-56.

²⁰ Moreau, P., *Le Parti...* *op.cit.*, voi. 1, pp. 200-212.

Nouvelles formes et tendances d'extreme-droite en Belgique, I, *Le Mouvement d'Action civique* (MAC), „Courrier hebdomadaire-CRISP”, 140, 16 februarie 1962, pp. 8-11.

172

173

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Sauveur, Y., *Jean Thiriart et le national-comunautarisme europeen*, Memoire pour le DEA dact., IEP de Paris (pr. Gerbet), 1978, pp. 133-140.

Dudek, P., Jaschke, H.G., *op. cit.*, voi. 1, pp. 173-176.

Cf. Ignazi, P., // *Polo escluso. Profilo del Movimento Sociale italiano*, Bologna, Il Mulino, 1989. A se vedea și: Orfali, B., *L'Adhesion au Front național*. Paris, Kime, 1990.

Cf. Billig, M., *Fascists. A social psvchological view of the National Front*, Londra/New York, Harcourt Brace Jovanovich, 1978.

Rosenbaum, *op. cit.*, p. 219.

Parlamentul European, *op.cit.*, Anexă, p. 2.

A se vedea Taguieff, P.A., *La Force du préjugé. Essai sur le racisme et ses doubles*, Paris, La Découverte, 1988, pp. 303-306.

Cf. Ferraresi, F., *Da Evola a Freda in: Ferraresi, F. (ed.), La Destra...*, *op. cit.*, pp. 19-30; Jellamo, A., *J. Evola, ipensatore della Tradizione in: ibid.*, pp. 215-252; Ferraresi, F., *Les references theorico-doctrinales de la droite radicale en Italie*, „Mots”, 12, martie 1986, pp. 7-25.

Rosenbaum, *op. cit.*, p. 241.

Wilkinson, P., *The New fascists*, Londra, Grant McIntyre Ltd, 1981, p. 78.

Ignazi, P., *op. cit.*, pp. 268-277.

Taylor, S., *The National Front in English politics*. Londra, The Macmillan Press Ltd, 1982, pp. 84-86.

Ignazi, P., *op. cit.*, pp. 264-267.

Moreau, P., *Le Parti...*, *op.cit.*, voi. I, pp. 261-268.

Dudek, P., *Jugendliche Rechtsextremisten zwischen Hakenkreuz und Odalsrune 1945 bis heute*, Köln, Bund Verlag GmbH, 1985, p. 230.

Cf. Williams, J., Dunning, E., Murphy, P., *Hooligans abroad: the behaviour and control of English fans in continental Europe*, Londra și New York. Routledge, 1989 (ed. a H-a); Dunning, E., *La violence populaire en Grande-Bretagne*, „La Recherche”, 189, iunie 1987, pp. 798-803. Moreau, P., *Le Parti...*, *op. cit.*, voi. 2, p. 1026.

Fellous, G., *Dossier. Les 'Skinheads' en Europe*, „Le Droit de vivre”, 532, noiembrie 1988, pp. 7-10; „Le Monde”, 20-21 mai 1990.

Billig, M., *Fascists...*, *op. cit.*, pp. 192-233.

Ysmal, C., *Sociologie des elites du FN (1979-1986)*, in: Mayer,

Perrineau, P. (ed.), *op. cit.*, pp. 110-111.

Europa extremei drepte

Blondei, J., Lacroix, B., *Pourquoi votent-ils le Front national?*, in: *ibid.*, pp. 150-170.

Ranger, J., *Le cercle des sympathisants*, in: *ibid.*, pp. 135-149.

Federation internationale des résistants, *Aspects de la situation actuelle en République fédérale allemande, spécialement par rapport au danger nazi*, Viena (Austria), 1971, p. 4.

Rosenbaum, *op. cit.*, p. 169.

Moreau, P., *Le Parti...*, *op. cit.*, voi. 2, p. 803.

Berstein, S., *La France de l'expansion*, I, *La République gaullienne, 1958-1969*, Paris, Seuil, 1989, pp. 62, 73.

Milza, P., *Fascisme...*, *op.cit.*, p. 350, 432. „Le Monde”, 15 iulie 1989.

Chebel d'Appollonia, A., *L'extreme droite en France. De Maurras à Le Pen*, Bruxelles, Complexe, „Questions au XXe siècle”, 1988. pp. 296-297.

Verhoeven, E., *L'extreme...*, I, art. citat, pp. 8-12.

Dumont, S., *La bande des quatre du CEPIC*, in: De Bock, W. et al., *L'extreme droite et l'Etat*,

Berchem, Les Editions EPO, 1981. pp. 125-138.

Marile curențe de dreapta

Acest capitol a fost recitit de către Jean-Yves Camus. căruia îi adresăm mulțumirile noastre. Cu această ocazie ne exprimăm întreaga recunoștință față de toți cei care au binevoit să ne ajute în munca noastră de cercetare și de traducere a documentelor.

¹ Girardet, R., art. citat, pp. 775-783.

Pujo, P., *La Monarchie aujourd'hui, une nouvelle enquête*, Paris, Editions France-Empire, 1989, p. 11.

² „Le Monde”, 8 și 9 ianuarie 1989.

Fleutot, F.-M., Louis, P., *Les Royalistes. Enquête sur les amis du roi aujourd'hui*, Paris, Albin Michel, 1989, p. 56.

³ „Liberation”, 2 iunie 1989.

⁴ Camus, J.Y., *Le legitimisme en France en 1987*, „Celsius”, 1, octombrie 1987. A se consulta și Rials, S., *Le Legitimisme*, Paris, PUF, „QSJ”. 1983.

⁵ Camus, J.Y., *Intégrisme catholique et extreme droite en France. Le pari de la contre-revolution (1945-1988)*, „Lignes”, 4, octombrie 1988, p. 76.

174

175

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

⁶ Fouilloux, E., *Ordre social chrétien et Algerie française*, „Les cahiers de l'IHTP”, 9, octombrie 1988, p. 67.

⁷ *Ibid.*, p. 63.

⁸ Camus, J.Y., *Intégrisme...*, art. citat, pp. 84-86.

⁹ Taguieff, P.A., *Nationalismes et réactions fondamentalistes en France. Mythologies identitaires et ressentiment antimoderne*, „Vingtième siècle”, 25, ianuarie-martie 1990.

¹² „Le Monde”, 25 octombrie 1988; 5 aprilie 1990.

¹³ Tassoni, G., *La nuova destra e le trasformazioni ideologiche del neo-integralismo cattolico*. „Testimonianza”. ianuarie 1977, pp. 259-260.

¹⁴ Verhoeven, E., *L'extreme...*, I, art. citat, pp. 37-38.

¹⁵ Abruzzese, S., *Communione e liberazione, Identite catholique et disqualification du monde*. Paris, Cerf, 1989; Telo, M., *Une vague integriste en Italie: 'Communione e liberazione'*. „Revue politique et parlementaire”, 928. martie-aprilie 1987, pp. 57-61; Kepel, G., *La Revanche de Dieu. Chretiens, juifs et musulmans à la reconquete du monde*. Paris, Seuil. „L'epreuve des faits”, 1991, pp. 94-112.

¹⁶ Citat de Moreau, P., *Le Parti...* op. cit., voi. 2, De CLXIX.

¹⁷ Citat de Milza, P., *Fascisme...*, op. cit., p. 339. ¹⁸*Ibid.* p. 345.

¹⁹ Algazy, J., *L'extreme-droite en France de 1965 à 1984*, Paris, L'Harmattan, 1989, pp. 160-167.

²⁰ Schonekas, K., *La 'Neue Rechte' en Republique federale d'Allemagne*, „Lignes”, 4, octombrie 1988, pp. 138-139.

²¹ Verhoeven, E., *L'extreme-droite en Belgique, III, Les mouvements solidaristes*, „Courrier hebdomadaire du CRISP”, 715-716, 26 martie 1976, pp. 19-22.

²² Moreau, P., *Le Parti...*, op. cit., voi. 2, De CLXXIII.

²³ *Les 19 points du MNR* (1979), citat de Algazy, J., *L'extreme...*, op. cit., pp. 146-147.

²⁴ Varlin, E., *1985: une convergence GRECE-MNR?*, „Article 31”, 16. februarie 1986, pp. 21-23.

²⁵ Ferraresi, F., *Da Evola...*, in: Ferraresi, F. (ed.). *La Destra...*, op. cit. pp. 30-32.

²⁶ *Ibid.*, pp. 33-37.

²⁷ *Ibid.*, p. 40.

³⁰

Camus, J.Y., *Integrisme et neo-paganisme: la coalition revisionniste. À propos de «l'affaire Roques»*, „Cahiers Bernard Lazare”, 117-118, ianuarie-iunie 1987, pp. 26-27.

Schonekas, K... art.citat, p. 134. Despre Noua Dreaptă în trei țări ale Europei, a se consulta Gress, F., Jaschke, H.G., Schonekas, K., *Neue Rechte und Rechtsextremismus in Europa, Bundesrepublik, Frankreich, Grossbritannien*, Opladen, Westdeutscher Verlag, 1990.

Schonekas, K., art. citat, pp. 149-151; Moreau, P., *Revolution conservatrice et Nouvelles armées allemandes*, „Les Temps Modernes”, 436. noiembrie 1982, pp. 929-940: a se consulta și Feit, M., *Die "Neue Rechte" in der Bundesrepublik, Organisation, Ideologie, Strategie*, Frankfurt/New York, Campus Verlag, 1987.

A se consulta Trom, D., *Entre gauche et droite. Enquete sur le romantisme popultiste. Le cas de la revue Wir-selbst*, „Lignes”, 7, septembrie 1989, pp. 87-121.

Duranton-Crabol, A.M., *Visages de la Nouvelle droite. Le GRECE et son histoire*. Paris, Presses de la FNSP, 1988, pp. 2141.

Ibid., pp. 150-151.

Revelli, M., *La Nuova destra*, in: Ferraresi, F. (ed.), *La Destra...*, op. cit., pp. 177-186.

Duranton-Crabol, A.M., op. cit., pp. 132-134.

A se consulta Billig, M., *L'internationale raciste. De la psychologie à la „science” des races*. tradusă din engleză de Y. Llavador și A. Schnapp-Gourbeillon, Paris, Maspero, „Petite collection Maspero”, 1981, pp. 89-149.

Laborier, P., Menke, P.H., *Oul of Rosenheim*, „Lignes”. 7, septembrie 1989. p. 68.

„Le Monde”. 16 ianuarie 1990. Verhoeven, E., *L'extreme...*, II, art. citat, pp. 32-38. Moreau, P., *Le Parti...*, op. cit., voi. 2, p. 988. Trom, D., art. citat, pp. 98-99.

Cf. *Ethnisme et extreme droite*, „Article 31”, nr. special, februarie 1987, pp. 16-24.

Citat în „Elements”, 64, decembrie 1988, p. 18.

Gandus, V., *A qualunque costo*, „Panorama”, 26 noiembrie 1989, pp. 77-81; „Le Monde”, 9 mai 1990.

Winock, M., *Nationalisme, antisemitism* et fascisme en France*, Paris, Seuil. „Points-Histoire”, 1990, „Le retour du national-populisme”, pp. 41-49.

176

177

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Taguieff, P.A., *Un programme 'revolutionnaire'?*. in: Mayer, N., Perrineau, P. (ed.), op. cit., pp. 202-221.

⁴¹ Taguieff, P.A., *La metaphysique de Jean-Marie Le Pen*, in: *ibid.*, pp. 176-182; Milza, P., *Fascisme...*, op. cit., pp. 416-436.

⁴⁸ Baier, L., *L'entreprise France*, Paris, Calmann-Levy, 1989, p. 107.

⁴⁹ Benedikter, R. et al., *Nationalismus und Neofaschismus in Sudtirol. Die Erfolge des MSI-DN bei Gemeinderatswahlen von 12 Mai 1985, Ursachen, Bedingungen, Auswirkungen*, Viena, Braumuller, 1987, pp. 207-210.

Germania sub înaltă supraveghere

¹ „Le Monde”. 31 ianuarie 1989. (Cuvîntul „Germania” desemnează aici fosta RFG). ¹ Tauber, K.P., *op. cit.*, voi. 1, pp. 119-121, 346-362.

³ Pietri, N., *L'Allemagne de l'Ouest (1945-1968), Naissance et developpement d'une democratie*, Paris, **SEDES**, 1987, pp. 233-239.

⁴ Chaudet, J.P., *L'interdiction du KPD et du SRP et la constitutionnalisation des partis politiques en Allemagne federale*, „Travaux juridiques de l'universite de Rennes”. voi. XXVI, Rennes, Librairie Plihon. 1965, pp. 27-103.

⁵ Tauber, K.P., *op. cit.*, voi. 1, p. 180.

⁶ *Ibid.*, pp. 300-302.

⁷ Grosser, A., *Le Crime et la memoire*, Paris, Flammarion, 1989, p. 121.

* Bracher, K.D., *La Dictature allemande, naissance, structures et consequences du National-Socialisme*. tradusă din germană de F. Straschitz, Toulouse, Privat, pp. 59-62; Schonekäs, K., art. citat, **p. 136**.

⁹ Dudek, P., Jaschke, H.G., *op. cit.*, voi. 1, pp. 389-413. ^{'''} Moreau, P., *Le Parti...*, *op. cit.*, voi. 1. *Le Deutsche Reichspartei ou l'unite impossible*, pp. 8-65.

¹¹ Dudek, P., Jaschke, H.G., *op. cit.*, voi. 2, p. 366.

¹² Rovau, J., *L'Allemagne du changement*. Paris, Calmann-Levy, 1983, p. 51.

¹³ *Ibid.*, pp. 80-81; Moreau, P., *Le Parti...*, *op. cit.*, voi. 2, pp. 156-16: 175-184.

¹⁴ Moreau, P., *Le Parti...*, *op. cit.*, voi. 2, pp. 127-155, 314-344.

¹⁵ Cf. Milza, P., *Les Fascismes*, *op. cit.*, p. 409.

¹⁶ Schonekäs, K., art. citat. pp. 132-133.

Europa extremei drepte

Moreau, P., *Le Parti...*, *op. cit.*, voi. 1, pp. 303-313, voi. 2, pp. 1060-1089.

Ibid., voi. 2. pp. 983-1102; Schonekäs, K., art. citat, pp. 37-139. Diner, D., *La 'question de l'Allemagne' dans le mouvement eco-pacifiste*, „Herodote”, 28, trimestrul 1, 1983, pp. 23-47.

Schonekäs, K., art. citat, pp. 140-142, 150-152. Dudek, P., *Jugendliche...*, *op. cit.*, pp. 101, 113-127.

Lersch, P., *Ich habe gedacht, das wä'chst raus'. Bonner Schwierigkeiten bei der Bawciltigung der Vergangenlieit*, in: Lersch, P. (ed.), *Die verkannte Gefahr. Rechtsradikalismus in der Bundes-republik*, Hamburg. Spiegel-Buch, 1981. pp. 7-40; Horchem, H.J., *Terrorism in Germany: 1985*. in: Wilkinson, P., Stewart, A.M. (ed.), *Contemporan' Research on Terrorism*, Aberdeen, University Press, 1987, pp. 150-156.

„Der Spiegel”, 6, februarie 1989, pp. 28-32.

Laborier, P., Menke, P.H., art. citat, pp. 61-86; Taubert F., *L'extreme droite â Berlin*, „Herodote”, 52, trimestrul I, 1989, pp. 169-171; Moreau, P., *Les formalions d'extreme droite en RFA*. „Celsius”, 15, ianuarie 1989, pp. 12-13. Dintre numeroasele publicații în limba germană vom reține: Jaschke, H.G., *Die „Republikaner”. Profile einer Rechtsaussen-Partei*, Bonn, Verlag J.H.W. Dietz Nachf., 1990. „Le Monde”, 27-28 mai 1990.

-

Von Thadden, R., *L'Allemagne **malgŞf** elle*, „Esprit”, 160, martie-aprilie 1990, p. 56.

Italia: ponderea MSI

¹ *Les partis politiques italiens*, „Notes et etudes documentaires”, 3673-3674, 25 martie 1970, *Les monarchistes*, pp. 68-70.

² Rosenbaum, P., *op. cit.*, pp. 41-51.

³ Ignazi, P., *op. cit.*, pp. 400-401.

⁴ Rosenbaum, P., *op. cit.*, pp. 55-60.

⁵ Weinberg, L.B., *op. cit.*, pp. 17-21.

Milza, P., *Les Fascismes*, *op. cit.*, pp. 412-413; Nataf, CA., *Le Mouvement social italien et le neo-fascisme*, Memoriu dactilografiat, IEP de Paris (J. Meyriat), 1967, pp. 273-274.

Les partis..., art. citat, *Le neo-fascisme*, pp. 65-68. Rosenbaum, P., *op. cit.*, pp. 86-90.

178

179

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Europa extremei drepte

⁹ Citat de Ferraresi, F., *La Destin eversiva*, in: Della Porta, D. (ed.), *Terrorismi in Italia*, Bologna. II Mulino, 1984, p. 245.

¹⁰ *Ibid.*, pp. 240-242, 250-268.

Trei secunzi străluciți

11

Ibid., p. 242.

- ¹² Rosenbaum, P., *op. cit.*, pp. 156-165.
- ¹³ Ignazi, P., *op. cit.*, pp. 167-171.
- ¹⁴ *Ibid.*, pp. 292-293.
- ¹⁵ A se consulta Glicenstein G., Petrachi, M., „Viser le coeur de l'Etat". *L'Italie tenoriste des anneés de plomb*, Memoriu dactilografiat, IEP de Paris (R. Girardet), 1985.
- ¹⁶ A se consulta Galii. G., *La Destra in Italia*, Milano, Gammalibri, 1983.
- ¹⁷ „Terrorismo e giustizia penale" (masă rotundă), in: *Nuova Destra e cultura reazionaria negli anni ottanta. Fascismo oggi*, „«Notiziario» dell'Istituto storico della Resistenza in Cuneo e provincia", 23, iunie 1983, p. 392.
- ¹⁸ Weinberg, L.B., *op. cit.*, p. 57.
- ¹⁹ Minna, R., // *terrorismo di desira*, in: Della Porta, D. (ed.), *op. cit.*, p. 48.
- ²⁰ *Ibid.*, p. 52.
- ²¹ „Le Monde". 15 aprilie 1989.
- ²² Ferraresi, F., *La Destra eversiva*. in: Ferraresi. F. (ed.). *La Destra...*, *op. cit.*, pp. 72-96; Ferraresi, F., *La Destra eversiva*, in: Della Porta. D. (ed.), *op. cit.*, pp. 269-289. ^
- ²³ Nozza, M., 'Quex': *spontaneismo o progetto nazional-rivoluzionario?*, in: *Nuova Destra e cultura...*, *op. cit.*, pp. 267-277.
- ²⁴ „Le Monde", 1 februarie 1989.
- ²⁵ Citat de Ferraresi, F., *La strategie de la violence*, „Liber, Revue europeenne des livres", 6, decembrie 1990, p. 5.
- ²⁶ Revelli, M., *La nuova destra*, in: Ferraresi, F., *La Destra eversiva*, pp. 119-187; Ferraresi, F., **L'extreme droite en Italie de l'apres-guerre**, „Lignes". 4, octombrie 1988, pp. 162-180.
- ²⁷ Revelli, M., *Panorama editoriale i temi culturali della destra militante*, in: *Nuova Destra e cultura...*, *op. cit.*, pp. 49-74.
- ²⁸ Revelli, M., *La nuova destra*, in: Ferraresi, F., *La Destra eversiva*, pp. 193-194.
- ²⁹ Ignazi, P., *op. cit.*, pp. 220-231.
- ³⁰ Lemer, G., *Le terrain mine du racisme*, „Esprit", 157, decembrie 1989. pp. 51-53. * „Le Monde", 16 ianuarie 1990.
- ³¹ *Leopold III, figure de proue de l'extreme droite*, in: De Bock, W. et al., *op. cit.*, pp. 59-65; Dumont, S., *Les Brigades...*, *op. cit.*, pp. 69-71.
- ³² Cappelle, J., *L'ombre noire de la bourgeoisie flamande*, in: De Bock, W. et al., *op. cit.*, pp. 77-81; Verhoeven, E., *L'extreme.... II, L'extreme droite au sein du nationalisme flamand*, „Courrier hebdomadaire du CRISP", 675-676, 7 martie 1975, pp. 22-24, 26-27.
- ³³ Dumont, S., *Les Brigades...*, *op. cit.*, pp. 31-32.
- ³⁴ *Ibid.*, pp. 93-100; a se consulta și *Nouvelles formes*, I, art. citat.
- ³⁵ Verhoeven, E., *L'extreme...*, I, art. citat, pp. 20-23; Dumont, S., *Les Brigades...*, *op. cit.*, pp. 100-101; Sauveur, Y., *op. cit.*, pp. 26-54.
- ³⁶ Verhoeven, E., *L'extreme...*, II, art. citat, pp. 38-40. ³⁷ Duranton-Crabol, A.M., *op. cit.*, pp. 153-154.
- * *Nouvelles formes*, II, *Le Parti national belge*. „Courrier hebdomadaire du CRISP". 141, 22 februarie 1962.
- ³⁸ Verhoeven, E., *L'extreme...*, I, art. citat, pp. 15-17. 37; Dumont, S., *Les Brigades...*, *op. cit.*, pp. 14-15.
- ³⁹ Verhoeven, E., *L'extreme...*, **III**, art. citat, pp. 17-20. "Cappelle, J., *L'ombre...*, in: De Bock, W. et al., *op. cit.*, pp. **78-81**.
- ⁴⁰ Maesschalk, A., *Front de la Jeunesse: une milice privée d'extreme droite*, in: De Bock, W. et al., *op. cit.*, *ibid.*, pp. 139-160.
- ⁴¹ Dumont, S., *Les Brigades...*, *op. cit.*, pp. 19-23, 144-145; Verhoeven, E., *L'extreme...*, art. citat, pp. 17-18.
- ⁴² Maesschalk. A., *Front.... in: De Bock. W. et al., op. cit., ibid.*, pp. 139-160.
- ⁴³ A se consulta Gijssels, H. et al., *Les barbares. Les immigrés et le racisme dans la politique belge*, Berchem/Bruxelles, Les Editions EPO/Celsius/Halt, 1988, pp. 41-42.
- ⁴⁴ Cappelle, J., *L'ombre...*, in: De Bock, W. et al., *op. cit.*, pp. 82-117.
- ⁴⁵ A se consulta Gijssels, H. et al., *op. cit.*, pp. 23-34.
- ⁴⁶ Dumont, S., *Extreme droite: la perçee*, „Le vif/L'Express". 21 octombrie 1988. pp. 36-39.
- ⁴⁷ Dumont, S., *La Bande...*, in: De Bock, W. et al., *op. cit.*, pp. 125-138; Maesschalk, A., *Front...*, in: *ibid.*, pp. 147-152; Legros, F., *CEPIC, NEM, FJ...: un seul but pour trois voies différentes*, in: *ibid.*, pp. 171-227; De Bock, W., *Dossier 25.97.660.78*, in: *ibid.*, pp. 229-250.
- 180
- 181
- ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL
- Europa extremei drepte*
- ⁴⁸ „Le Monde", 26 aprilie 1989; 13 mai 1989; 13 aprilie 1990.
- ⁴⁹ Thurlow, R., *ap. cit.*, pp. 249, 262.
- ⁵⁰ *Ibid.*, p. 251; Taylor, S., *op. cit.*, pp. 12-13.
- ⁵¹ Thurlow, R., *op. cit.*, pp. 249, 262.

- ²⁴ Taylor, S., *op. cit.*, p. 13. ²⁵ *Ibid.*, pp. 13-17.
- ²⁶ Thurlow, R., *op. cit.*, pp. 261-274.
- ²⁷ Taylor, S., *op. cit.*, pp. 10-11.
- ²⁸ *Ibid.*, pp. 72-77; Fielding, N., *The National Front*, Londra, Boston & Henley, Routledge & Kegan Paul, 1981, pp. 61-78.
- ²⁹ Thurlow, R., *op. cit.*, p. 292; Fielding, N., *op. cit.*, pp. 121-128. ""Taylor, S., *op. cit.*, pp. 23-49, 111-119.
- ³¹ *Ibid.*, *The National Front, 1967-1976*, pp. 18-49.
- ³² „Searchlight”, 121, ianuarie 1988, pp. 6-7, 11; *ibid.*, 172, octombrie 1989, p. 3; Parlamentul European, *Rapport elabore au nom de la Commission d'enquete sur le racisme et la xenophobie, sur les resultats de ta Commission d'enquete*, documente ale ședințelor, ediția în limba franceză. 23 iulie 1990, pp. 39-41.
- ³³ A se vedea Parlamentul European, *op. cit.*. Anexă. p. XIX; Parlamentul European, *Rapport elabore...*, *op. cit.*, p. 39.
- ³⁴ Wilkinson, P., *The New...*, *op. cit.*, p. 79.
- ³⁵ Ganglmair, S. et al., *Rechtsextremismus in Osterreich nach 1945*, Viena, Österreichischer Bundesverlag, 1980 (4. Auflage), p. 118.
- ³⁶ *Ibid.*, pp. 119-120.
- ³⁷ *Ibid.*, pp. 124-125; Lendvai, P., *L'Autriche et les demons du passe*, „Preuves”, 203, ianuarie 1968, p. 60.
- ³⁸ Lendvai, P., art. citat, pp. 53-60.
- ³⁹ Ganglmair, S. et al., *op. cit.*, p. 123.
- ⁴⁰ Milza, P., *Les Fascismes*, *op. cit.*, pp. 416-417.
- ⁴¹ Ganglmair, S. et al., *op. cit.*, p. 125.
- ⁴² Sutter Fichtner, P., *NPD-NDP: Europe's New Nationalism in Germany and Austria*, „The Review of politics”, 3 (vol. 30), iulie 1968, pp. 308-315.
- ⁴³ Ganglmair, S. et al., *op. cit.*, pp. 125-126.
- ⁴⁴ *Ibid.*, p. 129.
- ⁴⁵ *Ibid.*, pp. 130-131.
- ⁴⁶ Kreissler, F., *L'Autriche en 1987: le syndrome Waldheim*, NED, 4860-4861 (10-11), 1988, pp. 151-155. ⁴⁷ Ganglmair, S. et al., *op. cit.*, pp. 371-383. ⁴⁸ „Le Monde”, 13 mai 1989.
- ⁴⁹ *Ibid.*, 9 octombrie 1990; Korinman, M., *Oii va l'Autriche? Le siecle de l'Anschluss*, „Herodote”. 58-59, trimestrele III și IV, 1990. p. 243-259.

Celelalte țări

- ¹ A se consulta Kroes, R., *Soldiers and students. A study of right and left-wing radicalism*. Londra & Boston, Routledge & Kegan Paul, 1975, pp. 48-65.
- ² Parlamentul European, *op. cit.*, p. 64.
- ³ Borella, F., *Les Partis politiques en Europe*, Paris, Seuil, „Points”, ed. nouă 1984, p. 206.
- ⁴ Verhoeven, E., *L'extreme...*, III, art. citat, p. 21.
- ⁵ *Ibid.*, II, pp. 37-38.
- ⁶ Anne-Frank-Stichting, *The Extreme Right in Europe and the United States*, Amsterdam, 1985, *The Netherlands*, pp. 30-31.
- ⁷ Parlamentul European, *op. cit.*, p. 64.
- ⁸ Citat în „Liberation”, 6 septembrie 1982.
- ⁹ Hak, T., *Ideological interpellation in propaganda of the Centrumparlij*, „The Netherlands' Journal of Sociology”, 1 (vol. 23), aprilie 1987, pp. 47-53.
- ¹⁰ „Le Monde”, 8 septembrie 1989.
- ¹¹ Rebeaud, L., *La Suisse: une democratie en patine*, Lausanne, L'Âge d'Homme. 1978, pp. 30-33; a se consulta și Ziegler, 1. *Une Suisse au-dessus de tout soupcon*. Paris, Seuil, „Combats”, 1976, pp. 131-137.
- ¹² „Le Monde”. 19 septembrie 1989.
- ¹³ Borella, F., *op. cit.*, pp. 242-243.
- ¹⁴ Papacosma, S.V., *The historical context*, in: Clogg, R. (ed.), *Greece in the 1980s*. Londra și Basingstone. The Macmillan Press Ltd, 1983, p.37.
- ¹⁵ Milza, P., *Les Fascismes*, *op. cit.*, p. 445.
- ¹⁶ Matthys, J.C., *La Fin des dictatures europeennes*, teză de doctorat în științe politice, dact., Université de Lille II, 1980, p. 30.

182

183

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

34

- Papacosma, S.V., *The historical context*, in: Clogg, R., *op. cit.*, p. 38. Mavrogordatos, G.T., *The Emerging party system*, in: *ibid.*, p. 75. Parlamentul European, *op. cit.*, pp. 57-58.
- Hermet, G., *La Guerre d'Espagne*, Paris, Seuil, „Points”, 1989, p. 189. Matthys, J.C., *op. cit.*, p. 39.

Chombart de Lauwe, M.J., *Vigilance. Vieilles traditions extrémistes et droites nouvelles*. Paris, EDI, 1987. p. 83; **Right-radical** round up „Patterns of prejudice”. 1 (voi. 16), ianuarie 1982, pp. 41-43.

Martinez, J., *La Spagna: 'nuova destra' e 'destra permanente', in Nuova Destra e cultura...*, op. cit., p. 165.

Letamendia, P., *Les Partis politiques en Espagne*, Paris, PUF, „QSJ”, pp. 94-95.

Chombart de Lauwe, M.J., op. cit., p. 83.

A se vedea Preston, P., *La peur de la liberte: Varmie espagnole de l'apres-franquisme*, „Lignes”, 4, octombrie 1988, pp. 195-200.

Martinez, J., *La Spagna...*, in: *Nuova Destra e cultura...* op. cit., p. 167.

Marques, A.H.R. de Oliveira, *Historia de Portugal*, Lisabona. Palas Editores. 1986, (ed. a IH-a), pp. 595-604.

Rudei. C. *Le Portugal en 1980. MED*. 4621-4622. mai 1981. p. 152. A se vedea „Lys rouge” (organ al NAR), 28, 1 noiembrie 1985, p. 1.

Peixoto, J., *Nacionalistas sim! Fascistas...não*, „Sábado”, 33, 28 ianuarie - 4 februarie 1989, pp. 21-26.

„El Pafs”, 30 octombrie 1989.

Vaner. S.. *Violence politique et terrorisme en Turquie*, „Esprit”, 94-95, ed. a II-a 1986, pp. 81-106.

Referitor la întreaga perioadă, a se consulta Derriennic J.P., *Le Moxen-Orient au XXe siècle*. Paris, A. Collin, „Collection U”, 1983, pp. 232-247.

Cf. Georgon, F., *À la recherche d'une identité: le nationalisme turc*, in: Gokalp, A. (ed.), *La Turquie en transition. Disparités. Identités. Pouvoirs*. Paris. Maisonneuve Larose, 1986, pp. 125-153.

Kologlu, O.. *La presse turque: évolutions et orientations depuis 1945*, in: *ibid.*, p. 188.

Wilkinson, P., *The New...*, op. cit., p. 128.

Kologlu, O.. *La presse...*, in: Gokalp, A., op. cit., pp. 188-189.

Ibid. p. 192.

Wilkinson, P., *The New...*, op. cit., pp. 128-129.

Parlamentul European, op. cit., p. 88.

Europa extremei drepte

Strom, K, Leipart, J.Y., *Ideologx, strategx and party competition in postwar Norway*, „European Journal of Political Research”, 3(17), mai 1989, pp. 263-285.

⁴² „Le Monde”, 11 septembrie 1989; **Orengo, P., La Norvege: entre pessimisme et serenite**, „NED”. 4884-4885, **(9-10), 1989, pp. 249-250.**

⁴³ „Le Monde”. 22 august 1989.

⁴⁴ Parlamentul European, op. cit., p. 47.

⁴⁵ Borella, F., op. cit., p. 189.

⁴⁶ „Le Monde”, 21 septembrie 1989.

⁴⁷ „Celsius”, 9, iunie 1989.

⁴⁸ „Le Monde”, 12 decembrie 1990; 14 decembrie 1990/Âi *,rs,f \j^\ f-

⁴⁹ Parlamentul European, O/J. dr., p. 85; „Searchlight”, **149* noiembrie** 1987, p. 13; *ibid.*, 160, octombrie 1988, pp. 14-15!

Internaționalele

¹ Ganglmair. S. *et al.*, op. cit., pp. 336-353. ~ Tauber, K.P, op. cit., voi. 1, p. 213.

³ Sauveur, Y., op. cit., p. 91.

⁴ A se consulta Benedikter, R. *et al.*, op. cit., p. 209.

⁵ Tauber, K.P, op. cit., voi. 1, p. 219.

⁶ Algazy, J., *La tentation neo-fasciste en France de 1944 à 1965*, Paris. Fayard, 1984, p. 318.

Parlamentul European, op. cit., p. 66.

⁸ Milza, P., *Les Fascismes*, op. cit., p. 402; Ganglmair, S. *et al.*, op. cit., p. 201. * Ganglmair, S. *et al.*, op. cit., p. 201. ¹⁰ Citat de Tauber, K.P, op. cit., voi. I, p. 210. " Algazy, J., *La tentation...*, op. cit., pp. 295-301. ⁿ *Ibid.*, p. 303.

¹³ Taguieff. P.A.. *L'heritage nazi. Des Nouvelles Droites europeennes à la litterature niant le genocide*. „Les Nouveaux Cahiers”. 64. primăvara 1981, pp. 10-11, 17-18.

¹⁴ Taguieff, P.A., *La nouvelle judeophobie. Antisionisme, antiracisme, anti-imperialisme*, „Les Temps Modernes”, 520, noiembrie 1989, pp. 29-36.

¹⁵ Algazy, J.. *La tentation...*, op. cit., pp. 312-321.

184

185

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

* Laurent, F., *L'Orchestre noii*; Paris, Stock, 1978, p. 300.¹⁷ Chombart de Lauwe, M.J., *op. cit.*, p. 98.¹⁸ Billig, M., *L'Internationale.... op. cit.*, pp. 57-58.¹⁹ Dudek, P., *Jugendliche...*, *op. cit.*, pp. 127-137.²⁰ „Le Monde”, 23 ianuarie 1990.²¹ Chombart de Lauwe, M.J., *op. cit.*, pp. 86-87.²² Tauber, K.P., *op. cit.*, voi. 1, pp. 223-229.²³ *Ibid.*, p. 222.²⁴ Citat de Sauveur, Y., *op. cit.*, p. 80.²⁵ *Ibid.*, pp. 87-93.²⁶ Verhoeven, E., *L'extreme...*, II, art. citat, pp. 47-48.²⁷ Moreau, P., *Le Parti...*, *op. cit.*, voi. 2, pp. 1048-1049 și De CLXXIII. ²⁸ *Ibid.*, p. 1062; Verhoeven, E., *L'extreme...* II, art. citat, p. 20.²⁹ Cf. Duranton-Crabol, A.M., *op. cit.*, pp. 79-81.³⁰ Laurent, F., *op. cit.*, pp. 120-133.³¹ „Celsius”. 5 februarie 1988.³² *Ibid.*, p. 3; Chombart de Lauwe, M.J., *op. cit.*, p. 101.³³ Laurent, F., *op. cit.*, p. 301.³⁴ Dumont, S., *La bande...*, in: De Bock, W. *et al.*, *op. cit.*, pp. 128-131.³⁵ Duranton-Crabol, A.M., *op. cit.*, p. 158.³⁶ „Celsius”, 5 februarie 1988, p. 4.³⁷ Milza, P., *L'internationale de la terreur (1914-1988)*, „L'Histoire”, 114, septembrie 1988. pp. 34-50.³⁸ Rauber, X., *Les methodes teiroristes* (discuție), *ibid.*, 89, mai 1986, pp. 96-101.³⁹ Dumont, S., *Les Brigades...*, *op. cit.*, p. 96.⁴⁰ Cf. Laurent, F., *op. cit.*, p. 104.⁴¹ Algazy, J., *L'extreme...*, *op. cit.*, pp. 181-185.⁴² Horchem, H.J., *Terrorism.... in: Wilkinson, P., Stewart, A.M. (ed.). op. cit.*, p. 156.⁴³ Weinberg, L.B., *op. cit.*, p. 46.⁴⁴ Dumont, S., *Les mercenaires*. Berchem, Les Editions EPO, 1984, pp. 87-88.⁴⁵ *Ibid.*, pp. 108-110.⁴⁶ Minna, R., // *terrorismo...*, in: Della Porta, D. (ed.), *op. cit.*, p. 42.

186

Europa extremei drepte„Searchlight”, 158, aprilie 1988, p. 3; *ibid.*, 172, octombrie 1989, p. 3.Citat de Ceccarelli, F., *Homo rautianus*, „Panorama”, 1240, 21 ianuarie 1990, p. 57.Fresco, N., *Parcours du ressentiment*, „Lignes”, 2, februarie 1988, p. 31. Moreau, P., *Le Parti...*, *op. cit.*, voi. 2, pp. 1141-1145. Tauber, K.P. *op. cit.*, voi. 1, pp. 618-619. Camus, J.Y., *Integrisme et...*, art. citat, pp. 21-28.Fresco, N., art. citat, pp. 39-43; Vidal-Naquet, P., *Les assassins de la memoire. „Un Eichmann de papier” et autres essais sur le revisionnisme*. Paris, La Decouverte, 1987, pp. 20-26, 155-160.A se vedea Taguieff, P.A., *La nouvelle...*, art. citat, pp. 28-36. *Ibid.*, pp. 68-69.Bouthillon, F., *Comme quoi Napoleon n'a jamais existe ou le revisionnisme en histoire*, „Commentaire”, 43, toamna 1988, pp. 769-777.

„Le Monde”, 18-19 februarie 1990; 17 mai 1990.

Vidal-Naquet, P., *op. cit.*, pp. 93-103, 123.*Ibid.*, p. 210.Ganglmair, S. *et al.*, *op. cit.*, p. 203.Parlamentul European, *op. cit.*, pp. 8-9.

„Article 31”, 18, aprilie 1986, pp. 18-19.

„Le Monde”, 25 iulie 1989; 10 noiembrie 1989.

Ibid., 10 februarie 1990.*Ibid.*, 9 și 10 decembrie 1990.*Ibid.*, 13 octombrie 1990.*Ibid.*, 13 decembrie 1989; 14 martie 1990.

Concluzie

Le bruit des extremes droites dans une Europe en fièvre, „Le Monde diplomatique”, iunie 1990,

pp. 14-17.

² Girault, R. *et al.*, *L'Europe en chantier, 1945-1990*, „La Documentation photographique”, 6105, februarie 1990.

187

CRONOLOGIE

1946

Belgia

Italia Grecia

1947

Franța

1948

Italia

Mobilizarea extremei drepte în favoarea întoarcerii lui Leopold al III-lea. Apariția *qualunquismului*. Fondarea MSI. Războiul civil monarhiști / republicani..

Apare primul număr din „Aspects de la France”.

Eșecul mișcării *qualunquiste*.

Marea Britanie O. Mosley fondează Union Movement.

1949

RFG

Belgia Grecia

1950

Belgia

Franța

Crearea SRP.

începuturile VMO (B. Maes).

Victoria monarhiștilor.

Abdicarea regelui Leopold al III-lea pune capăt chestiunii regale.

Frații Sidos fondează Jeune Nation.

1951

RFG

Franța

Apar HIAG și „Nation Europa”. Apare primul număr din „Rivarol”. Internațional

Crearea MSE (conferința de la Malmo) Disidenții fondează NOE.

188

Europa extremei drepte

1952

RFG

Curtea de la Karlsruhe condamnă SRP-ul.

Italia

Legea Scelba antifascistă.

1953

Franța

Apariția poujadismului (UDCA).

1955

Austria

interzisă.

Tratat de pace. Propaganda vest-germană este

1956

RFG

Crearea BNS, mișcare studențească, pepinieră de

cadre.

Italia

Ordine Nuovo se scindează și părăsește MSI.

Austria

Apariția FPO.

1957

Internațional Soucek fondează SORBE în Austria.

1958

Olanda Crearea Boerenpartij sau Partidul Țăranilor
(poujadist). Franța Jeune Nation dizolvată supraviețuiește
clandestin.

1960

RFG Disparația BNS.

Italia Eșecul alianței DC/MSI. Violențe la Roma. Delle
Chiaie fondează Avanguardia Nazionale. Belgia Mobilizare împotriva
decolonizării Congo

(CABDA, apoi MAC, legat de OAS). Franța Apariția OAS.

Internațional Disparația MSE.

1961

Elveția J. Schwarzenbach organizează Action Naționale.

189

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

1962

Belgia

Franța Internațional

1964 RFG

Italia

Belgia Franța Internațional

1966 RFG

1967

Marea Britanie

Austria

Grecia

1968

Marea Britanie

Franța Internațional

1969

RFG

Italia

Turcia

MAC dizolvat devine ramura valonă a
organizației Jeune Europe.

Atentate inițiate de OAS. Apare primul număr
din „Minute”.

Crearea WUNS (Jordan, Rockwell). Jeune
Europe își creează filiale în aproximativ zece țări.

Apariția NPD (A. von Thadden). Apare primul
număr din „Junges Forum”.

Tentativă de lovitură de stat (generalul De
Lorenzo).

Crearea Pro Vita (ligă integristă).

P. Sidos fondează Occident.

Începutul marelui val terorist din Alto-Adige.

Primele succese regionale ale **NPD**.

Apariția National Front. N. Burger fondează NDP. Coloneii preiau puterea.

Diatribele anti-emigranți ale tory-ului Enoch Powell.

Dizolvarea formațiunii Occident. Fondarea GRECE. Disparația organizației Jeune Europe.

Cu mai puțin de 5% din voturi, NPD nu intră în

Bundestag.

G. Almirante preia conducerea MSI, care se

alături de lui Ordine Nuovo. Atentatul din piazza Fontana.

Colonelul Tiirkes fondează MHP.

190

Europa extremei drepte

Franța Crearea mișcării Ordre Nouveau.

1970

Italia Revolta din Reggio di Calabria, susținută de

MSI. Tentativa pucistă a prințului Borghese.

Elveția Eșecul înregistrat de Action Naționale la referendumul privitor la limitarea numărului de emigranți. Scindare ce dă naștere partidului republican.

1971

RFG

Belgia

Olanda

1972

Italia

Danemarca

Franța

1973

Norvegia

Franța

Internațional

1974

Italia Belgia

Grecia

1975

Belgia Turcia

G. Frey, editorul „DNZ”, fondează DVU.

E. Lecerf în fruntea publicației „Nouvel Europe Magazine”.

Crearea NVU.

Fuzionare a monarhiștilor cu MSI (MSI-DN). Începuturile Partidului Progresului.

Crearea Frontului Național.

Succes electoral al tînărului Partid al Progresului. Dizolvarea Ordre Nouveau. Primele mari publicații revizioniste.

Numeroase atentate (Brescia, trenul Italicus).

Crearea mișcării Front de la Jeunesse (F.

Dossogne).

Sfîrșitul dictaturii coloneilor.

Apariția organizației Forces Nouvelles. MHP și Lupii Cenușii, vectori ai violenței.

1977

Italia Tabăra Hobbit: apariția Noii Drepte.

Marea Britanie National Front înregistrează un vîrf electoral.

191

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

1978

Belgia

1979

Marea Britanie

1980 RFG

Italia Belgia

Olanda Turcia

1981

Belgia Spania

1982

Olanda

1983

Franța

RFG

1984

Italia Internațional

1985

Belgia

1986 RFG

Apariția Vlaams Blok, partid apropiat de VMO

Reflux electoral și militant al National Front.

Începutul valului terorist provocat de neonaziști.

Atentatul de la Bologna (84 de morți).

Comandouri rasiste (VMO, Front de la Jeunesse).

Cei dezamăgiți din NVU fondează

Cenlumpartij.

Lovitură de stat militară. Dispariția MHP.

Începutul unei lungi serii de atentate. Complotul militar al „23-F” eșuează la limită.

Janmaat este ales deputat al Centrumpartij.

Primele succese electorale ale mișcării Front National.

Fondarea Republikaner (F. Schonhuber).

Atentat împotriva rapidului Roma-Milano. Apariția grupării Dreptelor Europene în Parlamentul de la Strasbourg.

Este atins un vîrf al violenței (atentate; catastrofa de pe Heysel). Crearea Frontului Național.

Apariția electorală a Republikanerilor.

192

Austria

1988

Italia

Belgia Danemarca

1989

Austria Norvegia

1990 RFG Italia Franța

Europa extremei drepte

K. Waldheim este ales președinte al Republicii. J. Haider preia conducerea FPO.

Moartea lui G. Almirante, la puțin timp după demisia sa.

Puseu electoral al Vlaams Blok.

Partidul Progresului întrunește 9% din voturi.

J. Haider devine guvernator al Carintiei. Partidul Progresului obține 13% dintre sufragii. Republikanerii în dificultate.

În nord, succese ale Ligilor regionale.

Frontul național: peste 60% din voturi la Dreux.

193

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

LCURĂRI DE REFERINȚĂ

Milza. P., *Les Fascismes*. Paris, Imprimerie Naționale, „Notre siècle”, 1985, (reeditare Scuil 1991). Parlamentul European. *Commission d'enquete sur la montee du fascisme el du racisme eu Europe*, Luxembourg, Office des publications officielles des Communautes europeennes, 1985. **Tauber**, K.P., *Beyond eugle and swastika. Germani naționalism silice 1945*. Middletown

(Connecticut). Wesleyan University Press, 1967,2 voi.

PERIODICE CONSACRATE EXTREMEI DREPTE

În limba franceză: „Article 31”; Xelsius”. În limba engleză: „Searchlight”.

GERMANIA

Recenzie bibliografica și analiză critică:

Backes, U., Jesse, E., *Politischer Extremismus in der Bundesrepublik Deutschland*, voi. 1, *Uteratur*. Koln, Verlag Wissenschaft und Politik, 1989. Dudek, P., Jaschke. **H.J., Entsteliung und Entwididtm des Reclitsextrémismus in der Bundesrepublik**. 2 voi., Opladen. Westdeutscher Verlag, 1984. Moreaai, P. *Le Parii national-deinocrate d'AUemupie dans la vie politiuue de la RFA: elude orgunisationnelle, xaciologique el 1976. electorale d'une jormatitm de V«appositon naționale»*. 1964- teză de doctorat în științe politice, IEP de Paris (A. Grosser), 1984. 2 voi.

ITALIA

Ferraresi. F. (ed.). *La Deșira radicale*. Milano, Feltrinelli. „Presenze", 1984.
Ignazi. P., // *Polo escluso. Profila del Movimento Sociale Italiano*. Bologna, II Mulino, 1989.

„»

BELGIA

De Bock. W. *el cil. L'Extreine droite el l'Etat*, Berchem, Les Editions EPO, 1981. Dumont, S.. *Les Brigada noires. L'Extreine droite en France el en Belgique francoplione de 1944 à nosjours*. Berchem, Les Editions EPO, 1983. Verhoeven, E., **L'Extreme droile en Belgique**, „Courrier hebdomadaire du CRISP", I, *L'Extreine droite francoplione*. 642-643, 26 aprilie .1974; II. *L'Extreme droite au sein du nationalisme flamand*. 675-676, 7 martie 1975; **III. Ixs mimvements soidaristes**. 715-716, 26 martie 1976.

MAREA BRITANIE

Taylor, S., *The National Front in English politics*. Londra. The Macmillan Pn Ltd. 1982.

AUSTRIA

Ganglmair, S. *el al.. Rechtsextrémismus in Oslerreich nacli 1945*, Vien Österreichischer Bundesverlag. 1980 (4. Auflage).

INDICE DE NUME PROPRII

Acest indice nu cuprinde numele aflate în notele bibliografice.

Accame, Giano, 108 Adenauer, cancelar, 86 Almirante, Giorgio, 5. 6, 11, 50,98, 99, 101, 102,103,105, 109, 110, 137. 172,193, 196 Anderson, Ian. 123 Antico, Franco, 62 Antony, Bemard (alias Romain Mane), 62, **168** App, Austin J., 164,**165** Aton, Robert, 23 Baier, Lothar, 78,172,179 Baillet, Philippe, 70 Balk,T., 157 Bârbie, Klaus, 155 Bardeche, Maurice,48, 144, 145. 153, 164.165 Bauge-Prevost, J., 154 Berlinguer, Enrico, **104** Berstein, Serge, 36, 171, 173,175 Binet, Rene, 42, 153 **Bonvoisin**, B. de, baron, 118 Borodajkewycz, Taras, 125 Boith, Fred, 126, 157 Bosch. Milans del. 137 Bouchery, Walter, 112 Bourgeois, Leon, 67 Boutang, Pierre. 59, 145 Bouthillon, Fabrice, 166, 190 Bracher, Karl Dietrich, 25, 26, 27, 29, 179 Brandt, Willy, 86 Broszat, Martin, 26, 29, 172 Bruschi, Pierfranco, 157 Burger, Norbert, 126, 127,128, 150, 158, 193 Burrin, Philippe, 26, 77, 171, 172 Busse, Friedhelm, 92 Butz, Arthur R.. 165 Cabona, Maurizio, 108 Camus, Jean-Yves, 61,174,176, 178, 190 Cardoso, Miguel Esves, **60,139** Chesterton, Arthur K., 120, 121 Chiappe, J.F., 59 Chomsky, Noah, 166 Christophersen,Thies,91, 165 Clementi, 158 Codreanu. Comeliu Zelea, 15,46 Collinot, M., 68 Colloti, Enzo, 171 Cologna, Daniel, 70 Constantin al **II-tea**, 133 Corte, Marcel de, 63 Coston. Henry, 164 Cousteau, Pierre-Antoine, 42, 50 Craxi, Bettino, 110 Cremiers, H. de, 58 Dada, Amin, 122 De Clercq, Staf, 117 De Gaspen, Alcide, 98,99 Debbaudt, Jean-Robert, 50, 112, **154**, 157 Deckert, Gunther, 50, 89 Degrcle, Leon, 109, 113,135 Dehoust. Peter, 84, 157

194

195

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

DelleChiaic, Stefano, 102, 106. 162, 192

Dillen. Karel, 75, 117, 168 Dior. Francoise, 154 Diwalcl. Helmut, 74 Dohmiann, Helge, 142

Dorls,R. 81

Dossogne, Francis, 116,194 Dreyfus, afacerea,, 21,76,144 Drieu La Rochelle, P., 15,46 Duchel, Roger, 54 Dudek, Peter, 29, 33,43. 51, 84, 173,

174,175, 180, 188, 197 Dumont.S., 116, 173, 176, 182, 183, 189. 198

Duprat, Francois, 66, 145, 164,165 Durând, Yves, 160 Ehrhardt. Arthur, 83 Eichberg, Hennig, 71, 75, 89, 90 Eichmann, A.,83, 164, 190 Engdahl, Per, 143, 153 Eiksson. Armând, 115 Evola, Julius, 15,42,47,48,68,69.

70,101, 174, 177 Eysenck. H.J., 46 Faurisson, Robert, 165, 166 Feltrinelli. 106,171, 172.173,198 Ferraresi, Franco, 32,173,174,177,

178.181,182,198 Fielding.N., 123,184 Fini, Gianfranco, 16, 110 Fleutot, F.M.. 59, 176 Fouilloux, Etienne, 62, 176 Fontaine, Andrew, 120, 121 Franco, F., (general), 15,22,32,50, 62,69,98,101, 106,107,135 Frederika, regină. 134 Frederiksen, 158 Frey,G.,84. 86,88, 194 Gaulle, Charles de, 23, 138,147 Gelli.Licio, 106 **Genoud, Francois**, 155 Giannettini, Guido, 106 Giannini, Guglielmo, 97

Gignac, Yves, 160

Girardet, Raoul, 38,58,59,174,176, 181

Glimmerveen, Joop, 130 Glistrup, Moyens, 142.143 Goebbels, 48,80,109 Goering, 85 Gollnisch, M.M., 168 Gomes, Costa, 138 Gondinet, Antonio, 70 Graziani, Clemente, 98, 99, 101,102, 162 Graziani. R. mareşal. 98. 99. 101. 102, 162

Griffin, Nick, 123 Guenon, Rene, 69 Guerin-Serac, Ralph, 159 Gunther. H.J.,50, 89,155 Habermas, Jiirgen, 26 Habsburg, Otto de, 55 Hagen, Cari I., 141 Hatferjorg, 15,78, 128, 196 Harrington, Patrick, 123 Harwood, Richard (alias R. Verrall), 122,165

Hess, Otto, 50, 85,88 Hess, Rudolt", 50,85,88 Hillgruber, Andreas, 26 Himmler, 166 Hitler, 8, 25, 26, 33,46,48,64, 81, 136,166,168,172 Hoftmann, Karl Heinz, 92 Hoggan, David L., 164 Holland, Derek, 123 Hupin, Georges, 114, 115 Ioan Paul al 11-lea. papă. 13, 140 Iribarne. Manuel Fraga, 136 Irving, David, 166 Isorni, Jacques. 145 Janmaat, Hans, 131, 195 Janssens, E., general. 115 Jaschke, H.G., 29, 33,43, 84, 173, 174,178,180,197 Jensen, A.R., 46 196

Europa extremei drepte

Jordan, Colin, 42, 64, 121, 123, 154, 193

Kaspi, Andre, 27. 172 Kjaesgaard. Pi a, 143 Kohl, Helmuth, 94 Krebs, Pierre, 90 Kiihnen, Michael,91 Labin, Suzanne, 160 Lafontaine. Oskar, 95 Lange, Anders, 141 Laroche, Fabrice *vezi* Benoist, A. de, 145,156

Latinus, Paul, 118 Lauck.G.Rex, 154 Laurent. Frederic, 160,188,189 Lauro, Achille, 97 Laval, P., 23 Le Pen, Jean-Marie, 13,14,44,52, 61.62,77,78,93.135,137,144, 145. 146, 160, 167,168,176,179 Lecerf. Emile, 71, 113,114,116, 194 Leese, Amold, 33. 120 Letebvre(Mgr), 61,62 Leopold al IH-lea, 112. 191 Lewin. Shlomo. 92 Lorenz, Konrad. 46 Lorenzo, G. de, general, 105,193 Louis,P.,59,160, 176 Luca, Charles, 42, 154 Madiran, Jean, 61 Mahieu, J. de, 154 Makarios, 134

Malliarakis, Jean-Gilles, 68,146 Masamich. Augusto De, 98,99 Massi.E.. 153 Mauer, 125 Maurras, Charles. 21, 22,45. 59, 61, 144, 176

Mazzini, Giuseppe, 24 Mcdrano, Antonio, 70, 136 Meinberg, Wilhelm, 50, 85 Metaxas, 1., general, 134 Miceli. V., general, 106 Michelini, Arturo, 98, 99, 102

Mohler, Armin, 71,83, 90

Mordrel. Olier, 75

Moreau.P., 158, 173, 174, 175. 177, 178,180, 189,190,198 Moro.Aldo, 104, 108 Mosley, Sir Oswald, 41,42,50,65, 119,120,153,155,156,174,191 Moss, David, 108 Murer, Franz, 125 Mussert, Anton, 129 Mussolini, 24,33,46,172 Mutti, Claudio, 70,162 Naumann, cercul, 80 Nietzsche, 45

Nobecourt, Jacques, 29, 172 Noce, Augusto Del, 62 Nols, Roger, 54 Nolte, Emst, 25,26 Notin, Bernard, 74,166 Novak, 125 Olat", 142

Orei val, Francois, 145 Oredsson, G. Assar, 143 Ousset,Jean,61, 145 Papadopoulos, G.. 134 Paschoud, M, 166 Pearson, Roger, 154,160 Peiper, Joachim, 88 Pellepoix, Darquierde, 135 Penz, Lothar, 50,89,90 Petain. P.. mareşal. 23, **145** Peter,Friedrich,51,84,128 Petronio, Franco, 98 Pini,Giorgio,98 Pinochet, A., general, 137 Plunkett, P. de, 58 Pohlmann. Siegfried, 89 Polin, Claude, 61

Primo de Rivera. Jose Antonio, 135 Pujo, Pierre, 59,176 Quisling, A.V., 141 Rassinier, Paul. 164 Rauter, Xavier, 162, 189 197

ANNE-MARIE DURANTON-CRABOL

Rauti. Pino, 42.98.99, 101, 102,

103,105,108, 110,151, 162 Rebatet, Lucien, 50 Remer, O., general, 81 Remond, Rene, 57, 171, 173 Renouvin, Bertrand, 60 Rials, Stephane, 61, 176 Rockwell, George Lincoln, 42, 154, 193
 Roeder. Manfred, 91 Romualdi, Adriano. 69, 98 Romualdi, Pino. 69. 98 Roosevelt, Franklin D., 27
 Roques, Henri, 74, 152, 166, 178 Rosenbaum, Petra, 29, 172, 174, 175, 181
 Rossaert, Fred, 157 Rousseau, C, 61 **Rovan, J.**, 180
 Salazar, Antonio Oliveira, 22, 57, 62 Sauge. Georges, 55, 145 Schonborn, Erwin, 91 Schonekäs, K., 70, 71, 177, 178, 180 Schonerer, Georg von, 46 Schonhuber, Franz. 74, 93, 94. 95, 168, 195
 Schwarzenbach. James. 132, 192 Seorsese, Martin, 62 Serpiei, Ștefan. 101 Seyss-Inquart, 129 Signorelli, Paolo, 101, 107 Skorzeny, Otto, 48, 135, 153 Solinas, Stenio, 108 Soucek, Theodor, 124, 126, 156, 192 Spengler, Oswald, 46 Spinola, A., general. 138 Stäglich, W., 165 Stemhell, Zeev, 22, 171 Steuckers. Robert. 114 Stirbois, J-P.. 68 Strasser, Gregor, 47. 82, 152 Strasser, Otto, 47, 82, 152 Strauss, Franz-Josef, 53, 89, 94 Strauss, Wolfgang, 53, 89, 94 198
 Taguieff. Pierre-Andre, 35, 76, 77.
 173, 174, 177, 179, 188, 190 Tambroni, guvernator, 53, 99 Tarchi, Marco, 108, 109, 110 Tauber, K.P., 33, 80, 173, 179, 188, 190, 197
 Tedeschi, Mano, 101 Teichmann, Paul, 113 Tejero, A., locotenent-coionel, 137 Thadden, Adolf von, 44, 65, 84, 85, 86, 88, 181, 193 Thatcher, M., 122 Thiriart, Jean, 42, 50, 65, 67, 113, **156, 174**
 Thurlow, Richard, 34, 173, 184 Timmel, **158**
 Tixier-Vignancour, Jean-Louis, 160 Tolkien, J.R., **109** Treitschke, Heinrich von, 46 Tristan, Anna, 53 Tschombe, Moise, 43 Tiirkes, colonel, 140, 193 Tyndall, John, 33, 121, 122, 123 Van Marcke, Karl, 157 Van Massenhove, Marcel, 112 Van Tienen, Paul, 129 Vanden Boeynants, Paul, 55, 56, 118 Vankerkhoven, Paul, 55 Vecchi, CM. De, 98 Venner, Dominique, 145 Ventura, Giovanni, 106 Venali, Richard. vezi Harwood, R., 122, 165
 Verschaeve. Cyril, 117 Waldheim. Kurt. 6, 12, 127, 185, 196 Walker. Michael, 72 Weinberg. Leonard, 29, 172, 181, 189
 Widmoser, Eduard, 150 Windisch, Konrad, 126, 157 Winock, Michel, 35, 76, 173, 179 Wintzek, B.C., 157 Zita. împărăteasă. 58

CLUBUL DE CARTE

INSTITUTUL EUROPEAN

Stimate Cititor,

Institutul European lași vine în sprijinul Dumneavoastră ajutându-vă să economisiți timp și bani.

Titlurile dorite - unele căutate îndelung prin librării - pot fi comandate acum direct de la *Editură*.

Consultați oferta! Completați apoi talonul de comandă (carte poștală) din subsolul paginii. Nu uitați să înscriseți, cu atenție, titlul și numărul de exemplare solicitate.

Plata se va face ramburs (la primirea coletului poștal), taxele poștale fiind suportate de editură.

Și pentru că dumneavoastră apreciați cărțile noastre, meritați din plin să faceți parte din **Clubul de carte Institutul European**, beneficiind totodată de reduceri semnificative de preț.

Astfel:

- pentru 2 cărți comandate reducerea este de 10 %;
- pentru 3 cărți comandate reducerea este de 15 %;
- pentru 4 cărți comandate reducerea este de 20 %;
- pentru 5 cărți comandate reducerea este de 25 %;
- peste 10 cărți comandate reducerea devine 30 %.

Colecția **SECOLUL XX**

- *Austria și Balcanii*, Erhard Busek. 224 p., 148.000 lei
- *Contemporanii noștri*, Gheorghe Drăgan, 264 p.. 60.000 lei
- *Europa liberalilor*, Nicholas Roussellier. 300 p., 89.000 lei
- *Europa socialiștilor*, Michel Dreyfus. 280 p., 117.000 lei
- *Experiența externă*. Ștefan Borbely (coord.). 304 p.. 98.000 lei
- *Marile metropole mondiale*, Jacques Bonnet. 300 p.. 68.000 **lei**
- *Mass media și democrația*, John Keane, 184 p., 78.000 **lei**
- *Mass media*, Pierre Sorlin. 208 p.. 104.000 lei
- *Noua economie. Sfârșitul certitudinilor*, Tiberiu Brăilean. 328 p.. 98.000 lei
- *Panopticum. Tortura politică în secolul XX*. Ruxandra Cesereanu, 272 p.. 88.000 lei
- *Shimon Peres. De la Dimtma la Oslo*, Ileana Cudalb, 280 p., 100.000 **lei**

Numele.....

Cod numeric personal.....

Strada.....

Bl.....Se.....Et.....Ap.....

Județ (Sector).....Cod.....

Localitatea.....Tel.....

CARTE POȘTALĂ

Destinatar: EDITURA *Institutul European* CP 161. Cod 6600. Iași

Depuneți cartea poștală, completată, în cea mai apropiată cutie poștală!

1.

Colecția ABC

- *Arhitectura în Europa*. Gilbert Luigi. 200 p, 43.000 lei
- *Comunicarea*. Lucien Sfez. 160 p., 46.000 lei
- *Deontologia mijloacelor de comunicare*. Jean-Claude Bertrand, 176 p., 48.000 lei
- *Istoria cărții*. Albert Labarre, 144 p., 49.000 lei
- *Istoria universităților*. Christophe Charle, Jacques Verger. 160 p., 54.000 lei
- **Magia**, Jean Servier. 200 p., 59.000 lei
- *Sociologia religiilor*. Jean Paul Williaime, 168 p., 56.000 lei
- *Simbolistica politică*. Lucien Sfez, 230 p., 42.000 lei

Colecția **OGLINZI PARALELE**

- *Nicolae Iorga. O biografie*. Nicholas Nagy-Talavera, 478 p., 64.000 lei
- *Nicolae Titulescu*. Walter M. Bacon, 320 p., 52.000 lei
- *O istorie a istoriografiei române*. Frederick Kellogg, 192 p., 25.000 lei
- *România în secolul al XX-lea*. Ștephen Fischer-Galați, 42.000 lei

Colecția **SINTEZE**

- *Capitalismul* - voi. I, Jean Baechler. 376 pag., 150.000 lei
- *Cultură, identitate și politică*. Ernest Gellner, 280 pag., 85.000 lei
- *Cultura media*. Douglas Kellner. 405 pag., 167.000 lei
- *Cultură și societate*. Jeffrey C. Alexander. Steven Seidman. 352 pag., 140.000 lei
- **Din țara făgăduinței**. Dumitru Dorobăț, 310 pag, 45.000 lei
- *Epoca maselor*. Serge Moscovici. 384 pag., 140.000 lei
- *Era individului*. Alain Renaut, 370 pag., 58.000 lei
- *Etnoestetica*. Pelru Ursache, 304 pag., 26.000 lei
- *Intellectualii în Europa sec. ui XIX-lea*, Christophe Charle, 316 pag., 250.000 lei
- *Introducere în sociologia religiilor*. Max Weber, 344 pag., 105.000 lei
- *Istoria civilizației britanice* - voi. 1, Adrian Nicolescu, 576 pag., 128.000 lei
- *Istoria civilizației britanice* - voi. 2, Adrian Nicolescu, 328 pag., 110.000 lei
- *Istoria Franței*. Francois Lebrun, Jean Carpentier, 350 pag, 216.000 lei ' *O istorie a Rusiei*. Nicholas Riasanovsky. 704 pag., 515.000 lei
- *Orizmt închis*. Al. Zub. 200 pag, 70.000 lei
- *Rațiune și cultură*, Ernest Gellner. 260 pag, 91.000 lei
- *Simțul practic*. Pierre Bourdieu, 504 pag., 230.000 lei
- **Stofa diavolului**, Michel Pastoureau, 120 pag, 24.000 lei

Anne-Marie Duranton-Crabol este profesor universitar la Institutul de Studii Politice din Paris, activitatea sa de profesor și cercetător în domeniul istoriei moderne și contemporane axându-se în principal pe studiul tendințelor și formațiunilor de extremă dreaptă.

Prezența extremismului într-o democrație este firească și trebuie ținut cont de acest fapt pentru o mai bună analiză a unui eventual succes sau eșec. O privire obiectivă, de ansamblu, asupra dreptei radicale permite cititorului român completarea imaginii unei societăți europene nu neapărat perfecte, dar măcar perfectibile. "(Sebastian Chiruță)

Din cuprins:

- în căutarea extremei drepte
- Marile curente de dreapta
- Germania sub înaltă supraveghere
- Internaționalele

JJ.U

INSTITUTUL EUROPEAN

ISBN 973-586-173-9

PREȚ: 96.000 lei

4.